

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 123 leden, te weten:

Aarts, Abma, Andela-Baur, Van den Anker, Van Baars, B. Bakker, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van den Bergh, Bisschoff van Heemskerck, J. J. P. de Boer, De Boois, Borgman, Borm-Luijckx, Braams, Brinkhost, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, P. A. M. Cornelissen, Couprie, M. P. A. van Dam, Dees, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Engwirda, Epema-Brugman, Van Erp, Evenhuis, Evenhuis-van Essen, Eversdijk, Frinking, Gerritse, Ginjaar-Maas, De Graaf, Gualthérie van Weezel, Haas-Berger, De Hamer, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hermans, Hermsen, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Joekes, Kappeyne van de Coppello, Keja, Van Kemenade, Keuning, Knol, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Konings, Korte-van Hemel, De Korte, Kosto, Krijnen, Lambers-Hacquebard, Langedijk-de Jong, Lansink, Van Leijenhorst, Van der Linden, Lubbers, Mateman, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Niessen, Nijhof, Nijpels, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Ploeg, Poppe, Rempt-Halmmans de Jongh, Rienks, Rietkerk, Roethof, Van Rossum, Van der Sanden, Schaaapman, Schakel, Scholten, Van der Spek, Spieker, Stemerding, Van der Stoel, Van Thijn, Toussaint, Tripels, Den Uyl, Veldhoen, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, Voogd, De Voogd, Voortman, B. de Vries, K. G. de Vries, Waalkens, Waltmans, Weijers, Wessel-Tuinstra, Wiselink, Wöltgens, Wuthrich-van der Vlist, Van Zeil en Zijlstra,

en de heren Wiegels, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, Pais, Minister van Onderwijs en Wetenschappen, Beelaerts van Blokland, Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Van Aardenne, Minister van Economische Zaken, Koning, Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, mevrouw Kraaijeveld-Wou-

ters, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, en de heer Simons, Regeringscommissaris voor de Grondwetsherziening.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Bremen, Van de Ven, Hennekam en Stoffelen, wegens bezigheden elders;

Ginjaar-Maas en Voogd, alleen voor het eerste deel van de vergadering;

Lansink en Patijn, gedurende de middagvergadering, wegens andere verplichtingen.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde door de leden Van der Linden, Deetman, Bremen, Van Zeil en G. M. P. Cornelissen aan de Ministers van Economische Zaken, van Onderwijs en Wetenschappen en van Sociale Zaken, over het uitstel van een gesprek over de voortgang van de uitvoering van de Perspectievennota Zuid-Limburg.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]³

□

De heer **Van der Linden** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De toezeggingen van de Regering in het kader van de PNL hebben terecht hoge verwachtingen voor de verdergaande herstructurering van Zuid-Limburg. De werkgelegenheidssituatie vroeg om zo'n pakket van maatregelen. Door het niet doorgaan van het gesprek tussen het colle-

ge van gedeputeerde staten en de Regering op 12 september jongstleden is onzekerheid ontstaan over de uitvoering van de toegezegde projecten. De CDA-fractie wenst duidelijk te maken, aan die toezeggingen niet te willen tornen. Zij vraagt de Regering dan ook, vandaag de nodige duidelijkheid hierover te verschaffen.

□

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! Het gesprek dat op 12 september zou plaatsvinden, is indertijd aangevraagd door gedeputeerde staten. Zij hebben echter in een brief van 9 september, gericht aan de Minister-President, om uitstel gevraagd, omdat naar hun mening onvoldoende voortgang is geboekt met de nadere uitwerking van een aantal op 16 november tussen Regering en provinciaal bestuur gemaakte afspraken. Men achtte verdere stappen nodig om een redelijk inhoudelijk gesprek te kunnen voeren, zodat het gedeputeerde staten beter leek, het gesprek een week of zes uit te stellen. Dan zou er zoveel voortgang kunnen zijn geboekt, dat naar de mening van het college van gedeputeerde staten het vertrouwen op een voortvarende afwikkeling gewettigd zou zijn.

Na dit antwoord op de eerste twee vragen kom ik toe aan een aantal zaken, aangeduid in vraag 3. Deze worden ook besproken in de brief van gedeputeerde staten. Het gaat om de toezegging inzake de invulling van de taakstelling spreiding van rijksdiensten. Er is wel een invulling gegeven, maar men vraagt nadere informatie over de wat langere termijn. Ter zake van het arbeidsplaatsenplan is al eerder een antwoord gegeven, waarbij de Regering erop heeft gewezen, dat een aantal van die arbeidsplaatsen van tijdelijke aard zal zijn, maar dat ernaar gestreefd wordt, deze in de komende jaren in structurele om te zetten. De derde toezegging heeft betrekking op de uitbouw van de Rijksuniversiteit Limburg. Die zaak wordt op het ogenblik door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en het bestuur van de Rijksuniversiteit uitgewerkt. Op het

Van Aardenne

gebied van het centrum voor revalidatievraagstukken is een aantal stappen gezet, maar de zaak is nog niet helemaal rond. Ten slotte is er het hippisch centrum, dat nog onlangs in dit Huis mede het onderwerp van een uitgebreide commissievergadering over de Paarddenota is geweest.

De heer **Van der Linden** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Zou de Minister kunnen mededelen, op welke punten naar de mening van het college van gedeputeerde staten – afgezien van de nu genoemde zaken – onvoldoende voortgang is geboekt? Wil hij vooral aangeven, om welke reden het huiswerk van de Regering niet voldoende af is?

De Minister heeft gezegd dat het college van gedeputeerde staten meent, dat waarschijnlijk over zes weken voldoende voortgang zal zijn geboekt. Voor mij is het interessanter om te weten, of de Minister deze mening deelt.

De derde vraag betreft de spreiding van de rijksdiensten. Kan de Minister nadere informatie geven op welke onderdelen het verschil van mening ligt? Gaat dat over de aantallen of over de aard van de arbeidsplaatsen? Kan hij mededelen of er discussie is of de autonome groei van de bestaande rijksdiensten meegewogen moet worden bij de tweede tranche?

Mijn vierde vraag luidt of ik de Minister goed heb verstaan als hij zegt dat die 2900 arbeidsplaatsen structureel voor Zuid-Limburg gecreëerd zullen worden, zij het over een langere periode uitgestreken dan het ene jaar 1980. Wellicht kan hij ook aangeven welke jaren de Regering dan voor ogen heeft.

Wil de Minister, wat het revalidatie-instituut in Hoensbroek betreft, aangeven wanneer daarover wel een beslissing zal vallen? Immers, de termijnen die stonden aangegeven in de Perspectievennota Zuid-Limburg, zijn inmiddels verstreken.

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! Ik begin met de laatste vraag, omdat deze in het algemeen ook voor de anderen geldt. Als het nu al precies was aan te geven, dan had het gesprek natuurlijk door kunnen gaan. Dan maakt het niet uit. Dan komen de twaalfde spreken onder het motto dat per 1 oktober de zaak helemaal rond was. Juist vanwege het feit dat dit soort data niet exact zijn vast te stellen, hebben gedeputeerde staten zich op het standpunt gesteld dat er

eerst duidelijkheid over het schema moet bestaan, alvorens zij een vruchtbaar gesprek kunnen hebben.

De heer Van der Linden vraagt welke punten het zijn. Ik heb ze al genoemd. Dat waren de vijf punten die ik zojuist heb genoemd, die alle vijf in de brief van gedeputeerde staten worden aangekaart.

Het is de mening van Gedeputeerde Staten dat over zes weken voldoende voortgang bereikt zou kunnen zijn. Het is de mening van de Regering dat het in ieder geval mogelijk zal zijn, over zes weken een vruchtbaar gesprek te hebben. Of die meningen precies sporen moet men afwachten. Als twee partijen om de tafel zitten, zijn zij het ook over intergratie van voortgang niet altijd bij voorbaat eens. Gezegd moet worden dat ik op dit moment de mening van gedeputeerde staten deel, dat de voortgang nog niet voldoende is voor een vruchtbaar gesprek nu. Wat dat betreft kan ik nog mededelen dat twee weken voor de twaalfde in de Ministeriële commissie, die door mij bijeen is geroepen, daarover nog een gesprek is geweest. Dit had de bedoeling de voortgang heel duidelijk in te kaderen. Mede door het vele werk dat de begrotingsvoorbereiding met zich brengt, hebben de departementen in die twee weken niet voldoende voortgang gemaakt. Dat zou over zes weken wel het geval moeten zijn.

Wat de spreiding rijksdiensten betreft is op 1 juli een schema gestuurd. Het is inderdaad meer de kwestie van de procedure van het schema, en niet zozeer de kwestie van de aard of de aantallen. Het schema is, wat dat betreft, te vaag. Men kan nog niet precies zien welke dienst met hoeveel arbeidsplaatsen uitbreidt, respectievelijk zich vestigt.

Van de genoemde 2900 arbeidsplaatsen uit het arbeidsplaatsenplan zullen er 1700 worden gerealiseerd in Limburg. Er zullen bovendien een groot aantal tijdelijke, ook uit werkgelegenheids-gelden, tot stand worden gebracht. De Regering, dit beseffende, heeft in een brief in juni, al aan gedeputeerde staten van Limburg en aan de ISP-provincies bericht, dat het ernstig streven erop gericht blijft deze tijdelijke arbeidsplaatsen in structurele om te zetten.

De heer **Deetman** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Nu de Minister in zijn antwoord ook sprak over de Rijksuniversiteit Limburg, is de vraag gerezen welke activiteiten tot nu toe door het kabinet zijn ondernomen om tot een plan tot uitbouw van de Rijksuniversiteit Limburg te komen, tegen de ach-

tergrond van het feit dat eerst een toezegging op tafel lag dat dit plan er op 1 januari van dit jaar zou zijn en eind van het vorige jaar de toezegging is gedaan dat het zo spoedig mogelijk op tafel zou liggen?

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb zojuist al gezegd dat een discussie tussen het Departement van Onderwijs en Wetenschappen en het bestuur van de Rijksuniversiteit gaande is over de plannen. Ik weet niet hoever deze discussie is gevorderd. Als ik dit had geweten, had het gesprek op 12 september jongstleden kunnen doorgaan. Dit is een van de punten die in de ministeriële commissie zijn genoemd als onderwerpen die door het desbetreffende departement moeten worden uitgezocht. Ik heb de overtuiging dat wij hierover over vijf weken meer weten.

De heer **Konings** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Acht de Minister de toezeggingen over de uitbreiding van de universiteit in Limburg en de nieuwbouw van het academische ziekenhuis nog te realiseren, nu uit de meerjarencijfers bij de begroting van Onderwijs en Wetenschappen op geen enkele wijze blijkt dat hiervoor in de toekomst middelen zijn?

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! Als coördinerende minister van het regionale beleid blijf ik van mening dat een aanmerkelijke injectie op dit terrein aan Zuid-Limburg moet worden gegeven.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Moet van de herziening van de investeringspremieregeling worden verwacht dat schadelijke effecten voor Limburg optreden en zo ja, hoe worden deze gecompenseerd?

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! Naar mijn mening loopt de heer Van der Hek nu vooruit op de nog in te dienen nota regionaal sociaal-economisch beleid. Op het ogenblik geldt de huidige regeling.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Instelling van een raad voor het emancipatiebeleid (Wet op de Emancipatieraad) (16 046)**.

Voorzitter

De algemene beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! 'Een geheel andersoortige, maar evenzeer belangrijke ontwikkeling die zich voltrekt betreft de maatschappelijke positie van de vrouw. Veel is er op dit gebied al verbeterd, maar voltooid is de emancipatie nog niet'. Ik citeerde de Troonrede 1980.

Het CDA acht de behandeling van het onderhavige wetsontwerp wederom een stap naar deze voltooiing. Wij werken daar graag aan mee. 'Le roi est mort, vive le roi,' of moeten wij hier zeggen 'La reine est morte, viva la reine'? De nationale adviescommissie Emancipatie werd ingesteld door de toenmalige minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk op 14 december 1974. Het was een voorlopige raad voor 5 jaar en heette verder de Emancipatiecommissie (EK). Belangrijk was de hem opgedragen taak voorstellen te doen voor een meer definitieve structuur van advisering aan de Regering over het emancipatiebeleid. Op 7 mei 1979 kwam dit gevraagde advies; het werd leidraad voor dit wetsontwerp, dat werd ingediend begin februari 1980. Het is jammer, te moeten constateren dat ondanks de snelle afwikkeling op het departement en binnen dit huis de beoogde aansluiting niet plaatsvindt.

De 'oude' EK verdient onze waardering, grote waardering. De kwaliteiten van de uitgebrachte adviezen wedijveren met de kwantiteit van de adviezen. Grote waardering verdient ook de bereidheid van enkele leden, waaronder de voorzitter – dit is wellicht ook resultaat van de mogelijkheid – thans nog op basis van een overgangsbeschikking hun arbeid voort te zetten. De inzet van de Raad, juist de laatste tijd zwaar op de proef gezet door vertrek van een aantal leden en ambtenaren, verdient onze lof.

De beoogde voltooiing van de emancipatie is de afgelopen jaren mede gegrondvest op minstens twee andere opmerkelijke feiten:

1. de behandeling van de door deze Regering integraal van het vorig kabinet overgenomen nota over het emancipatiebeleid; twee dagen heeft de bijzondere kamercommissie zich daar toen over gebogen.

2. omzetting van de bijzondere kamercommissie voor emancipatiezaken in een vaste kamercommissie. Daar-

naast moeten dan uiteraard genoemd worden het bezit van een Staatssecretaris, een directie op CRM en een interdepartementale coördinatiecommissie Emancipatiebeleid.

Deze feiten geven mijns inziens weer hoe in deze kabinetsperiode het emancipatiebeleid – hoewel of ondanks facetbeleid – een integrerend onderdeel van de werkzaamheden van dit parlement is geworden. Gelukkig en terecht! Ik citeer hier graag Henriëtte Roland Holst, 'De vrouw en het woud', uit het gedicht 'Verdwaald' de laatste 3 regels:

'Mij sterkte geen afgezant uit beeter landen dan soms het ruischen, als een vleugel doet, van zachte hoop, die langs mijn wangen strijkt.'. Het CNV heeft de bijzondere kamercommissie 1 mei 1980 commentaar geleverd op het voorliggend wetsontwerp. Ik citeer hieruit: 'Een Emancipatiecommissie of -raad vervult een voorhoedefunctie, maar dan wel in relatie tot feitelijke maatschappelijke ontwikkelingen.', en voorts: 'In zijn algemeenheid kan immers niet gesteld worden, dat er een eenduidige mening bestaat in Nederland betreffende het algemeen aanvaard zijn van de emancipatie van de vrouw.'.

Mijnheer de Voorzitter! Recente feitelijke gegevens geven een heel interessante ontwikkeling en verandering van houding ten opzichte van de rolverdeling van man en vrouw aan en loochenen mijns inziens deze woorden. Het Sociaal en Cultureel Rapport 1981 geeft op pagina 237 (tabel 11.34), in het hoofdstuk over culturele veranderingen, enige aspecten hiervan weer. Dacht in 1970 bij voorbeeld nog 29% van de ondervraagden dat een jongen vrijer opgevoed kan worden dan een meisje en was 57,2% het daar niet mee eens, deze cijfers zijn 9 jaar later 18,9% en 70,4%. Dacht bij voorbeeld in 1970 altijd nog 22,2% dat het voor een meisje minder belangrijk was een goede schoolopleiding te krijgen en deelde 70,6% die mening niet, in 1979 waren de cijfers al 12,2% en 80,3%.

Mijnheer de Voorzitter! Deze cijfers zijn zo significant en behandelen werkelijk relevante vraagstellingen, dat ik verder citeer. De vraag of een vrouw geschikt is voor het opvoeden van kleine kinderen had in '70 nog de instemming van 77,7%; echter, 9 jaar later daalde deze instemming met bijna 20 punten, namelijk tot 58,7%, en was 30,3 het hiermee niet eens, waar dit cijfer in 1970 nog maar 13% was.

Een andere vraag betrof het volgende. Dat het onnatuurlijk is dat vrouwen

in een bedrijf leiding uitoefenen over mannen, werd bevestigend beantwoord in 1970 door 29,9%, maar in 1979 nog maar door 14,8%; 56,9% was het er toen al niet mee eens, dit is nu 74,8%. Tot slot de vraag of politiek een mannenzaak moet blijven. In 1966 meende 23,8% dat het zo maar moest blijven; dit aantal nu daalde naar 15,4%; dat het moet veranderen vond in 1966 en nu 58,4%.

Waarom al deze cijfers?

Ze geven mijns inziens onweerlegbaar aan hoe het emancipatoir denken over een breed terrein aanwezig is en zich doorzet, al vindt blijkens dit zelfde rapport 30,5% van de ondervraagden (dus bijna $\frac{1}{3}$), gevraagd naar hun mening over maatschappelijke problemen, dat de emancipatie van de vrouwen niet snel genoeg gaat.

Wat geven deze cijfers nog meer aan? Dat de oorspronkelijke in artikel 3 van het ontwerp geredigeerde omvang van de verplichte adviesaanvraag onvoldoende was. 'Weinig gelukkig' noemde onze fractie deze omschrijving in het voorlopig verslag. Daarop hebben wij een aantal kritische vragen gesteld die kennelijk het hart van de Staatssecretaris hebben geraerd.

De memorie van antwoord werd vergezeld van een nota van wijzigingen die bepaalde dat adviesaanvraag verplicht is bij alle belangrijke voornemens, specifiek gericht op de bevordering van vrouwen maar ook 'alsmede die belangrijke voornemens, die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de positie van vrouwen en de rolverdeling tussen mannen en vrouwen'. De vraag van de CDA-fractie naar de uitleg van 'voornemens', wie de eerst verantwoordelijke minister wordt geacht te zijn, werd in de memorie van antwoord duidelijk, en naar onze mening bevredigend, beantwoord.

Prettig vonden wij het, in de memorie van antwoord te lezen dat de Regering een uit eigener beweging gegeven advies met gejuich zal ontvangen.

In Kamerstuk 15 848, nr. 3 van 4 september jl. wordt ingegaan op de contacten tussen kamercommissies en regeringsadviescolleges. Zijn de aldaar geformuleerde aanwijzingen ook van toepassing op de ongevroegde adviezen? Onder punt 4.1. in dat stuk wordt een viertal onderwerpen genoemd, namelijk ten eerste uitgebrachte adviezen; ten tweede in voorbereiding zijnde adviesaanvragen; ten derde nieuwe adviesaanvragen; ten vierde overige onderwerpen. Waaronder valt nu een ongevroegd advies?

Korte-van Hemel

Een verschil tussen de oude Emancipatiecommissie en de nieuwe Emancipatieraad mag niet onvermeld blijven. Bij de Emancipatiecommissie was 'beleid', en de daaruit voortvloeiende taakstelling, beperkt tot 'een samenhangend beleid ter bevordering van de emancipatie van de vrouw'. Terecht volgde de Regering in de ogen van het CDA het advies van de Emancipatiecommissie dat het emancipatiebeleid dient te zijn een beleid van de overheid met betrekking tot de emancipatie van de vrouwen, daarbij mede betrokken de gevolgen voor de positie van mannen en vrouwen in de samenleving als geheel.

Dit advies stelde terecht 'dat duidelijk komt vast te staan dat ook het beoordelen van (onderdelen) van het algemene regeringsbeleid op haar mogelijke effecten voor de emancipatieontwikkelingen tot het werkterrein van de Emancipatieraad moet worden gerekend'. 'Een poging tot uitlokking', zo heet het laatste WRR rapport – 1980, nr. 19 – als deel 1 van de beleidsgerichte toekomstverkenning. Op blz. 81 daarvan lees ik, waar belangrijke veranderingen in demografische ontwikkelingen aangegeven worden, dat het niet, wat de Regering betreft, zal kunnen blijven bij een poging tot uitlokking om van het emancipatiebeleid iets goeds te maken, maar dat zeer reële handelen geboden zal zijn. Immers, de daar weergegeven cijfers zijn ontloftend en keihard.

In 1990 zal van de gehuwde vrouwen onder de 50 jaar slechts 8% meer dan 2 kinderen onder de 15 jaar hebben. In 1976 was dit nog 15%! Het aantal kinderloze huwelijken neemt toe, vrijwillig kinderloos is ook dan 8%, dus 16% van de huwelijken zal kinderloos zijn. Wat de onvolledige gezinnen betreft: In 1990 zullen er 230.000 weduwen en gescheiden vrouwen zijn onder de 50 jaar, 48% daarvan heeft kinderen onder de 15 jaar. In 1976 waren dit er nog 100.000, van wie 63% kinderen had onder de 15 jaar.

Enorme veranderingen staan ons dus te wachten; ik praat nog niet eens over een ongetwijfeld en terecht op gang komende emancipatie van de culturele minderheden in onze samenleving. De nieuwe voorzitter wacht een zware taak. De nu ruime begripsomschrijving van het beleid en de uitbreiding van de verplichte adviesaanvragen en een groeiend personeelsbestand – nu een formatie van 8, na 1983 een aantal van 20 – zullen hoge eisen stellen.

De Regering denkt aan een voorzitter, die meer dan twee dagen per week beschikbaar is; de overige leden één à twee. Enkele vragen: waarom is de inschaling gesteld op schaal 150, ook na de aanzienlijke uitbreiding van het werkterrein. De harmonisatieraad schaal in op 152, idem de WRR. Waarom niet op dit belangrijke terrein?

De Regering heeft voorts toegezegd vóór het einde van de zomer de openbare sollicitatieprocedure voor de voorzitter in gang te zetten; de Regering achtte het ook onheus ten overstaan van het parlement te beginnen voordat het voorlopig verslag zou zijn ingediend. Welnu, het laatste is al lang gebeurd, de zomer is bijna voorbij. Wij achten de zaak zeer spoedeisend en wachten eerst het antwoord van de Regering af, alvorens de Kamer hieromtrent om een uitspraak te vragen. Er is voorts gezocht bij de raad voor de jeugdvorming. Het studie bureau ontbreekt vooralsnog. In de algemene informatie over deze raad wordt melding gemaakt van de middelen van deze raad om tot zijn advies te komen: het organiseren van studiedagen of hearings en het bespreken van zijn concept-adviezen met buitenstaanders. Is dit gevangen onder het huidige artikel 8, dat mogelijkheden geeft aan de raad?

In de memorie van antwoord (blz. 7) staan nog enkele interessante meningen van de Regering over de doeleinden van het emancipatiebeleid in de toekomst. Er wordt verwezen naar de emancipatienota van 1977 en de aldaar gesignaleerde vergroting, vooralsnog, van de individuele rolkeuzevrijheid, die voorop staat.

De Regering is namelijk van oordeel dat er op wat langere termijn behoefte bestaat aan een samenhangend beeld van te maken collectieve keuzen met betrekking tot de verdeling en de organisatie van betaalde en onbetaalde arbeid over mannen en vrouwen. Het CDA denkt niet dat we tijd hebben om dit onderzoek te doen op langere termijn. Het zou ons zeer dierbaar zijn als de nieuwe raad snel de Regering van advies zou dienen over een opzet van onderzoek om te komen tot een dergelijk beleid. Ik wil hierover een motie indienen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Korte-van Hemel en Evenhuis-van Essen wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,
gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat naarmate het emancipatieproces voortschrijdt, de doeleinden van het emancipatiebeleid verder zullen gaan reiken;

overwegende, dat in het hoofdstuk over arbeid en inkomen van de regeringsnota over het emancipatiebeleid van 1977, de vergroting van de individuele rolkeuzevrijheid voorop staat;

overwegende, dat er behoefte bestaat aan een samenhangend beeld van te maken collectieve keuzen met betrekking tot de verdeling en de organisatie van betaalde en onbetaalde arbeid over mannen en vrouwen;

verzoekt de Regering, de in te stellen Emancipatieraad advies te vragen met betrekking tot het doen van onderzoek ten einde tot een samenhangend beeld als boven bedoeld te kunnen komen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 15 (16 046).

Mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA): De voorbereidingscommissie emancipatieonderzoek (VCEO) staat hier naar onze mening naast en heeft reeds een aanzienlijk werkterrein te doorploegen.

Nogmaals zijn dank uitsprekend aan het adres van de huidige Emancipatiecommissie en hopend op een daadwerkelijke continuïteit tot aan het optreden van de ER, zegt het CDA van harte zijn medewerking toe aan deze wet, aan dit belangrijke regeringsadviesorgaan.

□ Mevrouw **Schaapman** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Toen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties door middel van Resolutie 3010 het jaar 1975 werd uitgeroepen tot het Internationale Jaar van de Vrouw, was niet iedereen daar even gelukkig mee. Velen, ook vrouwen in de vrouwenbeweging, vonden het maar een vrijblijvende zaak. Wat betekende immers één jaar op de achterstelling van vrouwen gedurende vele eeuwen en wat zou het kunnen betekenen voor de positie van de vrouwen in de toekomst?

In datzelfde jaar 1975 werd, zij het minder opvallend, de periode 1975 tot 1985 tot het Decennium van de Vrouw verklaard. De indruk als zou in 1975 voor het eerst zijn nagedacht over vrouwenemancipatie is onjuist.

Emancipatiegolven, de eerste aan het eind van de vorige eeuw, met als voornaamste doel de invoering van het algemeen – actief en passief – kies-

Schaapman

recht voor vrouwen en mannen, hetgeen in 1919 is bereikt, gingen hieraan vooraf.

In die tijd was het Suze Groeneweg die als eerste vrouw in het parlement werd gekozen en werd het Aletta Jacobs mogelijk gemaakt om als eerste vrouwelijke huisarts haar praktijk uit te oefenen. Door de twee wereldoorlogen en de internationale economische crisis van de dertiger jaren kregen de vrouwenproblemen weinig of geen aandacht.

Na de wederopbouw van ons land kwam de ongelijke positie van vrouwen en mannen weer duidelijk aan het licht. In de zestiger jaren zijn de vrouwen opnieuw in beweging gekomen. In ons land speelde en speelt nog de vrouwenstrijd, welke zich bezighoudt met de achterstelling en discriminatie van vrouwen en de ongelijkheid van kansen tussen vrouwen en mannen, zich voornamelijk af op verschillende fronten. Zij wordt gevoerd door verschillende soorten vrouwengroepen en vrouwenverenigingen.

In wereldverband kregen de belangen van vrouwen nog te weinig aandacht, omdat andere zaken belangrijker werden gevonden en daaraan voorrang werd verleend. Wel zijn er een aantal internationale documenten van de Verenigde Naties, waaronder enkele die in het bijzonder verband houden met de rechtspositie van de vrouw, uitgegeven, ik noem er een paar om een indruk te geven:

het verdrag betreffende politieke rechten van de vrouw in 1952;

de verklaring inzake de uitbanning van discriminatie jegens de vrouw in 1967.

Door het verschijnen van deze documenten zou men geneigd zijn te denken dat deze een bijdrage hebben geleverd tot het oplossen van de vrouwenproblemen. In feite hebben tot nu toe echter weinig praktische uitwerking gekregen.

Het Internationale Jaar van de Vrouw heeft een aanzet gegeven tot veranderingen ten aanzien van de vrouwenemancipatie. De drie doelen die zouden moeten worden nagestreefd in 'het Jaar' en 'het Decennium' zijn:

Het bereiken van gelijkheid voor vrouwen;

de integratie van vrouwen in de maatschappelijke en economische ontwikkeling van alle landen,

de erkenning van het belang van de bijdragen van vrouwen aan de wereldvrede. Dit werd samengevat in de thema's: gelijkheid, ontwikkeling en vrede.

De belangrijkste gebeurtenis in het Internationale Jaar van de Vrouw is de Wereldvrouwenconferentie geweest, welke is gehouden van 19 juni tot 2 juli 1975 in Mexico.

Duizenden vrouwen en enkele honderden mannen uit 133 landen waren daar bijeen om met elkaar te praten over de rol en de positie van de vrouw, waar ook ter wereld.

Daar is een wereldactieplan opgesteld en aanvaard en is grotere duidelijkheid ontstaan over de voorwaarden die nodig zijn om de emancipatie van de vrouw mogelijk te maken. Eén van de richtlijnen voor nationale actie in het wereldactieplan van Mexico is – ik citeer nu punt 34 van het plan –: – de instelling van interdisciplinaire en multisectorale mechanismen binnen het Regeringsapparaat, zoals nationale commissies, vrouwenbureaus en andere instellingen, met een voor hun taak berekende staf en een toereikend budget, kan een doeltreffende overgangsmaatregel vormen voor versnelde realisering van gelijke kansen voor vrouwen en van hun volledige integratie in het nationale leven – '.

Als voorstandster van het gebruik van voor iedereen begrijpelijke taal voel ik mij verplicht uitleg te geven aan de in deze passage gebruikte woorden 'interdisciplinaire en multisectorale mechanismen'. Bedoeld wordt de instelling van organen, commissies en dergelijke die alle terreinen van de samenleving van alle kanten kunnen belichten, zoals de Emancipatiecommissie het deed. Deze richtlijn, zoals vermeld in punt 34, is niet zo maar in het wereldactieplan opgenomen.

In een aantal landen waren al nationale adviescommissies ingesteld. Ook in Nederland was dat het geval. Vooruitlopend op Het Jaar van de Vrouw, werden in 1974 twee commissies ingesteld. Het Nationaal Comité voor het Internationale Jaar van de Vrouw en de Nationale Adviescommissie Emancipatie, beter bekend als Emancipatiecommissie. Op de begroting van CRM stond twee miljoen voor projecten in het Jaar van de Vrouw. Het Nationale Comité kreeg tot taak dit geld te verdelen.

De Emancipatiecommissie werd ingesteld voor een periode van vijf jaar met als opdracht het adviseren aan de Regering omtrent het te voeren emancipatiebeleid. Door de post emancipatieprojecten op de CRM-begroting en door de instelling van de Emancipatiecommissie werd de vrouwenbeweging als pressiegroep erkend. De emancipatie was een politiek feit.

In mei 1977 nog onder het vorige kabinet kwam de nota 'emancipatie, pro-

ces van verandering en groei' tot stand. Deze kon na de kabinetsformatie zonder veel moeite door het nieuwe kabinet worden overgenomen. Eind 1977 is door dit kabinet een plaats ingeruimd voor een staatssecretaris voor emancipatie, die eveneens verantwoordelijk is voor de coördinatie van dit beleid. Door de Emancipatiecommissie zijn in de afgelopen vijf jaar een groot aantal belangrijke adviezen aan de Regering uitgebracht. Het belangrijkste daarvan is 'Aanzet voor een vijfjarenplan'.

In deze aanzet werd aangehaakt bij onderdelen van het wereldactieplan en concrete aanbevelingen gedaan voor het regeringsbeleid.

In haar 'Overzicht adviezen Emancipatiecommissie van februari 1975 tot juni 1980' geeft de EK. een opsomming van alle door haar uitgebrachte adviezen. De Emancipatiecommissie fungeerde als brug tussen de overheid en de vrouwenbeweging. Zij gaf adviezen – gevraagd en ongevraagd – maar lanceerde ook nieuwe ideeën. Alleen met steun van de vrouwenbeweging en politieke druk heeft de Emancipatiecommissie haar werk kunnen doen. Die politieke druk zal nodig blijven om verandering en groei te kunnen realiseren ten gunste van de vrouwen. Ook de opvolgster van de Emancipatiecommissie, de nieuwe Emancipatieraad, zal ideeën moeten vertalen naar het beleid.

Ik heb royaal de tijd genomen om uitvoerig stil te staan bij de voorgeschiedenis van de instelling van de Emancipatieraad. Naar mijn mening kan het één niet los worden gezien van het ander. Een aantal voorwaarden zijn vervuld om te komen tot een beleid van de overheid met betrekking tot de emancipatie van vrouwen, daarbij mede betrokken de gevolgen daarvan voor de positie van mannen en voor de samenleving als geheel.

In de schriftelijke voorbereiding van het wetsontwerp heeft mijn fractie gesteld dat zij in het algemeen kan instemmen met de nu in behandeling zijnde Wet op de Emancipatieraad. Wel hebben wij ons afgevraagd of er behoefte bestaat aan nog een extern adviesorgaan voor de Regering in de vorm van een raad. Naar aanleiding van de kritiek van de Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, zoals geformuleerd in haar rapport 'Externe adviesorganen van de centrale overheid' op het steeds groeiende aantal adviesraden en hun plaats in ons staatsbestel zullen wij dit probleem ter gelegener tijd opnieuw aan de orde stellen. De advisering inzake het emancipatiebeleid wordt door mijn

Schaapman

fractie dermate belangrijk gevonden dat wij nu de vorm en werkwijze niet ter discussie hebben willen stellen. Bovendien verschilt het wetsontwerp Instelling van een raad voor het emancipatiebeleid slechts weinig met het instellingsbesluit van de Emancipatiecommissie en ook daarmee zijn wij akkoord geweest. Sterker nog, het initiatief tot het instellen van de Emancipatiecommissie is uitgegaan van het kabinet Den Uyl.

Wat betreft de wijziging van artikel 3, eerste lid, van het nu in behandeling zijnde wetsontwerp hebben wij waardering voor de wijze waarop de Regering aan de wens van een meerderheid van de Kamer om te komen tot verbreding van de taakstelling van de Emancipatieraad is tegemoet gekomen. Zoals wij al in het eindverslag hebben opgemerkt, heeft dit wel gevolgen voor de werkwijze en ook voor de personeelsbezetting van het bureau ter ondersteuning van het werk van de raad. Graag zouden wij het antwoord op onze vraag of het geen aanbeveling zou verdienen om de advisering aan een bepaalde termijn te binden, zodat het proces van wetgeving en beleidsvorming niet zal worden vertraagd, nader toegelicht zien. Betekent 'zonodig' in dit verband dat in principe geen termijn zal worden gesteld of moeten wij hieruit opmaken dat in de regel wel, maar in eventuele uitzonderingsgevallen niet een termijn van beantwoording zal worden gevraagd?

De leden van de Partij van de Arbeidfractie beseffen dat de personele bezetting van de raad en van zijn staf een niet eenvoudige zaak is. De voortzetting van de advisering door de Emancipatiecommissie is gepaard gegaan met interne veranderingen. Van de oorspronkelijke 16 leden van de Emancipatiecommissie zijn er nog 12 in functie, terwijl per 1 oktober nog tenminste twee leden zullen vertrekken. Vijf leden van het bureau bezetten nog 3,8 plaatsen. Dat betekent aanzienlijk minder kennis en daadkracht om de taak van het adviesorgaan te kunnen vervullen.

Ook de lange tijd die is verlopen tussen de officiële beëindiging van haar taak door de Emancipatiecommissie en het kunnen gaan functioneren door de Emancipatieraad heeft een rem gezet op de toch zeer belangrijke advisering over het emancipatiebeleid aan de Regering. De Emancipatiecommissie is momenteel enkel nog bezig met de voorbereiding van een in 1976 ingediende adviesaanvraag over het beleid inzake de positie van de vrouw met be-

trekking tot de arbeid. Dit advies is bijna klaar. Dat de tweede volzin van artikel 16 van het wetsontwerp kon worden geschrapt, betekent een verbetering ten aanzien van het zo spoedig mogelijk kunnen gaan werken van de raad.

Er doet zich nu echter een nieuw probleem voor. De werkzaamheden van de Emancipatiecommissie zullen ophouden op het moment dat de Emancipatieraad wordt ingesteld. Omdat die volzin is geschrapt dreigt er weer een hiaat te ontstaan. Daarvoor zal een overgangsregeling getroffen moeten worden.

Deze belemmeringen, geen voltallige raad, weinig medewerkers en een pauze tussen het aftreden van de Emancipatiecommissie en het instellen van de Emancipatieraad noodzaken tot een snelle en afdoende oplossing van deze problemen. Wil de Staatssecretaris hierover haar mening laten horen?

Dat de huisvestingsproblemen per 15 september jl. zijn opgelost stemt ons tot voldoening.

Mijnheer de Voorzitter! De door ons in de schriftelijke voorbereiding voorgestelde toevoeging aan artikel 2 van het wetsontwerp gaat ons zeer ter harte. De opmerkingen hierover in de nota naar aanleiding van het eindverslag wekken de indruk dat de Regering haar eerdere mening zoals weergegeven in de memorie van antwoord heeft herzien. In de memorie van antwoord stelde zij zich positief op ten aanzien van de door mijn fractie ontwikkelde gedachten hierover, zoals deze in het voorlopig verslag naar voren zijn gebracht.

Het lijkt erop, dat de schijn wordt gewekt dat deze gedachten nu op de lange baan worden geschoven. Om toch de door ons gewenste aanvulling van artikel 2 te realiseren, hebben wij een mede door de fractie van D'66 ondertekend amendement voorbereid. Dit is reeds bij de griffie ingediend.

Tot slot, mijnheer de voorzitter, merk ik op dat halverwege het Decennium van de vrouw de Emancipatieraad haar werkzaamheden aanvangen zal inzake de advisering aan de Regering. Het is dringend nodig dat de Emancipatieraad aan het werk gaat. Met dank aan de Emancipatiecommissie, haar leden en medewerkers, wensen wij de Emancipatieraad een goede en spoedige start toe.

Mevrouw **Krijnen** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Bij de voorbereiding van dit wetsontwerp heeft mijn fractie zich

diepgaand beraden over de wenselijkheid van het creëren van een nieuw adviesorgaan voor de Regering. Ook mijn fractie is met zorg vervuld over het groeiend aantal adviesorganen en de vertraging die dat voor de uitvoering van een slagvaardig beleid mee kan brengen. Wij vinden de argumenten van de Regering, genoemd in de memorie van toelichting, zeer overtuigend en delen deze ook. Want, dit kabinet kiest voor een emancipatiebeleid dat mede gericht is op het inhalen van achterstanden die de vrouw tot op heden in onze samenleving nog steeds ervaart. Wanneer wij recht wensen te doen aan een werkelijke keuzevrijheid van vrouw en man, heeft dat verregaande consequenties voor het totale overheidsbeleid en de maatschappij.

Naast de vier redenen, genoemd door de Regering ter motivering van de instelling van de Emancipatieraad, zou ik nog het volgende willen opmerken. In de komende vier jaar heeft de Regering de plicht de richtlijn betreffende de gelijke behandeling van man en vrouw van de Europese Gemeenschap uit te voeren. Wie alleen al kijkt naar de omvang van het rapport 'Anders Geregeld', kan daaruit opmaken dat op vele plaatsen in de Nederlandse wetten verschil gemaakt wordt tussen mannen en vrouwen. Als wij bedenken, dat met name sociale wetten gebaseerd zijn op het traditionele rolpatroon van mannen en vrouwen, met de man in de rol van kostwinner, dan weten wij dat de Regering er goed aan doet zich te voorzien van een deskundig adviesorgaan, een adviesorgaan, dat in staat is de wijzigingen in bovengenoemde wetten te toetsen aan de intentie van de richtlijn van de Europese Gemeenschap.

Mijnheer de Voorzitter! Dit brengt mij dan op een volgend punt, waaraan ik in deze openbare behandeling aandacht wil besteden. Bij de voorbereiding van het wetsontwerp hebben wij de mening gevraagd van de Regering omtrent de instelling van een 'platform', bestaande uit vertegenwoordigers van diverse maatschappelijke organisaties die onvermijdelijk te maken krijgen met de maatschappelijke consequenties van het streven naar emancipatie, maar daarover nog niet of nauwelijks een mening hebben gevormd, of zelfs maar willen vormen.

De Emancipatieraad zal, gezien zijn doelstelling en bezetting, niet in staat zijn om tevens stimulerend op te treden ten aanzien van een diepgaande maatschappelijke discussie op dit terrein. Hoewel emancipatie in de laatste jaren wat meer in de belangstelling is

Krijnen

komen te staan en er veel lippendienst aan wordt bewezen, lijkt het erop of slechts vrouwenorganisaties en vrouwenbewegingen zich intensief bezighouden met dit proces van verandering en groei. Daarbij kan echter de vraag gesteld worden of men ook daar wel ten volle de consequenties van deze veranderingen kan overzien. Afgezien van de politieke partijen, ziet het er zelfs naar uit, dat vele maatschappelijke organisaties nog maar weinig bereidheid vertonen om daadwerkelijk te sturen naar die veranderingen, die nodig zijn om een gelijkwaardige positie van zowel de vrouw als de man in onze samenleving mogelijk te maken en de maatschappelijke gevolgen daarvan te aanvaarden. Velen ervaren emancipatie emotioneel zelfs nog als een bedreiging, terwijl zij, na enig nadenken, juist in vele opzichten als een bevrijding kan worden gezien.

Van het regeringsbeleid inzake emancipatie is slechts resultaat te verwachten, indien het kan steunen op een breed maatschappelijk draagvlak. Het is onze overtuiging dat een dergelijk draagvlak slechts kan ontstaan indien maatschappelijke organisaties, wier medewerking van belang is, in een 'platform' in de gelegenheid worden gesteld hierover diepgaand van gedachten te wisselen en voor het oog van de wereld verplicht worden aan te geven welke consequenties men aanvaardbaar acht en welke niet. Helaas blijkt dat de vorming van een dergelijk 'platform' de Regering en diverse fracties niet aanspreekt. Dus blijf ik zitten met de vraag op welke wijze de Regering b.v. kerken, werkgevers- en werknemersorganisaties wezenlijk denkt te betrekken bij het gehele emancipatiegebeuren.

Mijnheer de Voorzitter! Tijdens de schriftelijke behandeling heeft de Regering de taken van de Emancipatieraad aanzienlijk uitgebreid, zoals dat ook is geschied bij de Wet op de instelling van een raad voor het jeugdbeleid. Ter voorbereiding van dit debat heb ik opnieuw beide wetsontwerpen naast elkaar gelegd, vooral ook omdat de Regering de Wet op de Emancipatieraad gebaseerd heeft op de Wet op de instelling van een Raad voor het jeugdbeleid. De overeenkomsten zijn inderdaad groot, maar er zijn ook verschillen. Zo krijgt ook de Raad voor het jeugdbeleid tijdens de schriftelijke behandeling een behoorlijke taakuitbreiding. Aan deze taakuitbreiding wordt dan gestalte gegeven doordat ook het

aantal leden dat in de raad zitting kan nemen wordt uitgebreid. Bij de Emancipatieraad is dat niet het geval.

Mijn fractie vraagt zich dan ook af of dit wel consequent is. In het voorlopig verslag hebben wij reeds kritische opmerkingen geplaatst ten aanzien van de beschikbaarheid van de diverse leden en met name de voorzitter. De Regering loopt daar té gemakkelijk overheen. Ik zou er daarom opnieuw voor willen pleiten, dat de Regering het mogelijk maakt, dat naast de voorzitter, die volgens de uitleg van de Regering meer dan 1 à 2 dagen zich bezig kan houden met haar werkzaamheden, ook de vice-voorzitters en zeker een aantal leden diezelfde mogelijkheden krijgen, dit om te voorkomen dat het aantal leden van de raad uitgebreid zou moeten worden. De Regering zou bij de ontwikkeling van dit adviesorgaan daarmee rekening moeten houden. Is de Regering bereid om deze suggestie over te nemen?

Mijnheer de Voorzitter! In memorie van antwoord zegt de Staatssecretaris dat het benoemen van één ambtenaar per departement ten behoeve van de Emancipatieraad overbodig lijkt, 'zowel omdat op alle departementen dergelijke ambtenaren reeds als zodanig functioneren, alsook omdat – zeker naarmate de vertrouwdeheid tussen raad en haar bureau enerzijds en de zich op het terrein van de emancipatie bewegende ambtenaren anderzijds zal toenemen – meer ambtenaren dan alleen de zoëven genoemden zich in dit verband met het epitheton 'aanspreekbaar' zullen mogen sieren'.

Mijnheer de Voorzitter! Deze prachtige volzin van de Regering onderschrijf ik van harte. Vooral het woord 'epitheton' heeft mijn nogal wat hoofdbrekens gekost. Ik zou in dit verband liever gesproken hebben van 'het etiket' of 'het naambordje', maar het is aan de Regering om dat te gebruiken. Het stond ook tussen aanhalingstekens.

Helaas bedoelde mijn fractie iets anders. Om inderdaad het voor de Emancipatieraad mogelijk te maken dat hij ook van de departementen uit over maximale informatie kan beschikken – binnen een kort tijdsbestek – lijkt het mijn fractie praktisch als juist die 'Emancipatie' ambtenaren een loketfunctie gaan vervullen voor hun departement, waar de raad terecht kan zonder iedere keer opnieuw aan de verantwoordelijke Minister toestemming te vragen. Is deze constructie denkbaar binnen het huidige wetsontwerp?

Hierop aansluitend zou ik ook nog een opmerking willen maken over mo-

gelijke contacten tussen b.v. de vaste Commissie voor Emancipatie en de Emancipatieraad. De Minister-President zond de Kamer op 4 september jl., onder stuk nr. 15 848, een brief betreffende contacten tussen kamercommissies en regeringsadviescolleges en tussen kamercommissies en ambtenaren. Hoewel ik niet vooruit wil lopen op de behandeling van deze brief, zou ik toch graag van de Staatssecretaris willen horen, hoe die contacten tot stand kunnen komen. Welke regels gelden er indien individuele leden van de Kamer informatie wensen en in hoeverre kan de Emancipatieraad in contact treden met b.v. de vaste Emancipatiecommissie of individuele leden van dit Huis?

Mijnheer de Voorzitter! Adviesorganen moeten niet langer bestaan dan strikt noodzakelijk is ter ondersteuning van het beleid. Daarom acht mijn fractie het uiterst nuttig, dat in de wet is opgenomen de bepaling, dat na op zijn hoogst vijf jaar er een evaluatie zal plaatsvinden. Nu hebben mijn fractie en de Regering van gedachten gewisseld over de zittingsperiode van de leden van de raad. Er bestond nogal verschil van inzicht over de mogelijke zittingsduur van de individuele leden. Uit het antwoord naar aanleiding van het eindverslag maak ik op, dat de Staatssecretaris al bij de inwerkingtreding van de wet rekening houdt met vacatures. De wet treedt immers in werking als minimaal 7 leden zijn benoemd. Na vier jaar treden dan de leden af en kunnen zij herbenoemd worden.

Dat lijkt een prachtige uniforme procedure, maar in de praktijk zal alleen het moment van aftreden voor alle leden gelijk zijn. Dat feit is voor onze fractie aanleiding om toch nog eens aandacht te besteden aan de periode van ten hoogste vijf jaar voor de evaluatie. Ik zal verder geen aandacht besteden aan de zittingsperiode van individuele leden. Gezien het feit, dat de zittingsduur geldt voor een periode van vier jaar, acht mijn fractie het gewenst, dat nog in de periode zelf geëvalueerd wordt. Op die wijze kunnen dan mogelijke veranderingen, bij voorbeeld het verminderen van het aantal leden, gemakkelijk worden uitgevoerd. Ik heb dan ook een amendement in die zin voorbereid. Kan de Staatssecretaris mijn mening delen?

Tevens zou ik van de Staatssecretaris willen horen wanneer de procedure van start gaat en bekendgemaakt wordt, dat 'men' zijn of haar belangstelling voor het lidmaatschap van de Raad kenbaar kan maken. Heeft de Staatssecretaris eigenlijk al aanmeldingen gehad?

Krijnen

Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie is verheugd, dat wij nu dit wetsontwerp in behandeling hebben. Daardoor zal het spoedig mogelijk zijn dat een adviesorgaan voor de emancipatie op volle kracht weer aan het werk kan. De gekortwakte Emancipatiecommissie kan haar werk nu spoedig eindigen. Zij kan terugzien op een kort maar intens bestaan.

De heer **Abma** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Na alles wat tot dusverre te berde kwam en wellicht nog zal komen, voelt mijn fractie zich – overigens met alle respect – geroepen enige nuances in deze gelegenheid aan te brengen. Bij eerdere discussies hebben wij bereids onze bedenkingen vertolkt ten aanzien van het emancipatiestreven. Deze reserves bestaan nog steeds. Het emancipatiestreven behoort tot de ontwikkelingen, die wij kritisch volgen. Ons hoofdbezwaar is gelegen in de omstandigheid dat dit streven, evenals soortgelijke emancipatiebewegingen, geënt is op ideologieën, die zich niet oriënteren op het richtsnoer van Gods Woord en soms naar ons gevoelens ook daarvan zelfs emanciperen. Het is juist het doel van het politieke optreden van mijn fractie om de beginselen van het Woord Gods op staatkundig terrein tot meerdere erkenning te brengen.

Wij willen eerlijkheidshalve allerm minst beweren dat naar ons inzicht over deze materie – de positie van de vrouw in de samenleving en de man-vrouw-verhouding – het laatste woord gesproken is. Er is stellig sprake van veranderingen in de loop der tijden, die nadere overweging en standpuntbepaling verlangen. De manier evenwel waarop dit streven door de instelling van een specifieke emancipatieraad wordt gerealiseerd, doet ons beducht zijn voor een verstoring in het totale beleid. Wij denken namelijk dat deze raad een sterke greep op het regeringsbeleid zal hebben. Wellicht raken andere urgente zaken op deze wijze in de klem.

Overigens is in de schriftelijke gedachtenwisseling al gezinspeeld op de in rapport nr. 12 van de WRR geuite zorg over het groeiend aantal adviesorganen van de centrale overheid. Verschillende fracties hebben deze bezorgdheid geciteerd, doch hebben er geen verdere consequenties aan verbonden. Het zou juist, alvorens voort te gaan, aanbeveling verdienen om het gehele probleem onder ogen te zien en tot een oplossing te brengen,

alvorens beslag te leggen op de weerbaarheid en de slagvaardigheid van het openbaar bestuur. Weliswaar onderschrijven wij de stelling, dat een veelheid van raadgevers bewindslieden te stade komt, maar het is de vraag, of raadgevers raden die min of meer met pressie deelbelangen moeten najagen, moeten zijn, of raden die uitmunten door een visie op het totaalbeleid.

De gevolgen van de geschetste moeilijkheden doen zich bij de behandeling van dit wetsontwerp gevoelen. Immers, in de schriftelijke voorbereiding wordt geklaagd over allerlei tijdverlies, zoals de laatste tijd zo vaak bij de wetgeving voorkomt. Met de instelling van allerhande adviesorganen en -instituten zal dit soort bezwaren stellig toenemen. Wie prijs stelt op dergelijke organen, moet de klachten over tijdverlies en de daarmee samenhangende complicaties meer gelaten voor lief nemen.

Bij de wijziging van artikel 3, na het voorlopig kruisen van de degens, is het adviesrecht van de raad voor emancipatieaangelegenheden aanzienlijk uitgebreid. Betekent dit in het licht van de regel 'gelijke monniken, gelijke kappen' op grond waarvan de Regering verplicht is, zijn oordeel in te winnen, dat aan deze raad verder tegevoetgekomen is dan aan andere soortgelijke en vergelijkbare raden? Een voorrangspostie dus.

Het is duidelijk dat de gevoelens van de bevolking op het gebied van de onderhavige materie uiteenlopen. Bij de samenstelling van de raad gelden eisen van gekwalificeerdheid – uiteraard, zou je zeggen – zodat te vrezen is dat de opvattingen van een aantal groepelingen van de bevolking minder direct tot uitdrukking zullen komen, wanneer de raad fungeert. Wie vertolkt de gevoelens van hen die minder ver gaan en die niet exact hetzelfde willen?

De voorganger van de thans in te stellen raad had een tijdelijk mandaat. Voor de emancipatieraad wordt permanentie bepleit. Licht het niet in de aard der zaak, te denken aan een aflopende termijn? De activiteiten moeten gezien het karakter toch eens voltooid zijn. Is dat geen aangelegenheid waarvoor men criteria dient vast te stellen?

In de nota naar aanleiding van het eindverslag is sprake van emancipatoire of – beter gezegd – anti-emancipatoire effecten van de beraamde of nog te beramen bezuinigingsmaatregelen van de Regering. Er wordt de wenselijkheid genoemd, dat de eventueel in te stellen raad van meet af aan kan attenderen op zulke zaken. De ge-

noemde maatregelen moeten bekeken worden in het licht van het streven van de Regering om ondanks de economische teruggang de werkgelegenheid zoveel mogelijk te behouden of te bevorderen. Het is buiten kijf dat verwezenlijking van emancipatoire doelstellingen vooral consequenties heeft voor de werkgelegenheid en de arbeidsmarkt. Per gezin kan de deelname aan het arbeidsproces heel verschillend uitvallen: in het ene gezin dubbel op en in het andere een nullijn.

Dit heeft voor gevoelens van welzijn en rechtvaardigheid ingrijpende gevolgen. De sterke betrokkenheid van het emancipatiestreven bij de primaire beleidsvorming op dit punt kan zulke onevenwichtige verhoudingen doen toenemen. Daarom rijst de vraag of een verhevigd accent op het emancipatoire in het regeringsbeleid opportuun is op dit moment. Er zijn toch ook andere en meer prioriteiten en urgenties. Daarom hebben wij, zeker onder huidige omstandigheden, sterkere bezwaren tegen het mogelijke effect van de instelling van dit adviesorgaan.

Het gaat ons hierbij beslist niet om hersenschimmen. Ik denk aan een onlangs gehouden studiedag van het CDA voor raads- en statenleden te Rotterdam over welzijnsbeleid. Daar is gesuggereerd dat een welzijnsplan nu nog als een utopie moet gelden. Een spreker voerde op aangeduide studiedag aan, dat de tijdelijke stimulering en dat experimentele maatregelen, bij voorbeeld (en dit was een typerend voorbeeld) de tijdelijke rijksbijdrageregeling emancipatie-activiteiten, een uitholling betekenen van de decentralisatiegedachte, omdat hierdoor de prioriteiten al voor een belangrijk deel door het Rijk bij voorbaat worden bepaald. Dit illustreert onze vrees: een zekere scheefgroei van het regeringsbeleid en frustraties van het ene beleidsdoel door het andere ten gevolge van een zekere wirwar van doelstellingen, instituten enz.

Nog een ander recent bericht onderstreept wat ik bezig ben te signaleren. Enkele dagen geleden hield de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen de heer Hermes een toespraak voor de Rijks Pedagogische Academie te Winschoten. Onder andere merkte hij bij die gelegenheid op dat de toekomstige basisschool steeds meer de rol van een gezinsvervangend instituut gaat spelen in de opvoeding van de kinderen. Dit komt o.m. door het verschijnsel van de werkende vrouw.

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Het is mij ook opgevallen dat de Staatssecretaris dat gezegd heeft.

Abma

Denkt de heer Abma, dat hij daarin gelijk heeft? Mijn indruk is dat juist veel werkende vrouwen deeltijdarbeid verrichten om te proberen de opvoedings-taak op zich te nemen. Verder is opvoeden niet alleen een taak van de vrouw.

De heer **Abma** (SGP): Of hij gelijk heeft of niet, is op dit moment niet het meest doorslaggevend. Hij signaleert een verschijnsel, waarin hij, zo hij vandaag niet gelijk heeft, morgen eventueel wel gelijk zou kunnen krijgen.

Het ging dus om de vrees dat door het verschijnsel van de werkende vrouw voor de school een zwaardere taak zou kunnen ontstaan. Opvoedingshiaten in de gezinnen, zo zei hij, zullen in de toekomst vaak meer door scholen moeten worden opgevangen. Met andere woorden (en dan nu in mijn woorden): ook hier zou de realisering van het emancipatiestreven een zwaardere claim kunnen leggen op de zorg en de middelen van de Regering. Zo vertaal ik dan maar de woorden van de geachte Staatssecretaris.

Mevrouw **Evenhuis-van Essen** (CDA): Zou ik de heer Abma nog de volgende vraag mogen voorleggen? In de landen rondom ons kennen wij 'aaneengesloten' schooldagen van 9 tot 4. Denkt de heer Abma dat daar meer neurotische en minder opgevoede kinderen voorkomen dan in Nederland?

De heer **Abma** (SGP): Over die consequentie heb ik nog niet gesproken, van minder of meer neurotische kinderen.

Mevrouw **Evenhuis-van Essen** (CDA): Het wekte de indruk. Daarom wilde ik daarover duidelijkheid. Het zou dus beter zijn tussen de middag de kinderen thuis te halen?

De heer **Abma** (SGP): Dat heb ik er nog niet in gelezen. Deze interventie zou tot gevolg hebben dat men misschien iets meer beducht zou kunnen worden.

Mevrouw **Evenhuis-van Essen** (CDA): Met betrekking tot de kinderen in de landen om ons heen? Daar is het namelijk een heel normaal verschijnsel. Daarom menen wij in Nederland ook dat acties van tijd voor scholen bijzonder terecht zijn.

De heer **Abma** (SGP): Als men van begin af aan geluisterd heeft, heeft men mij misschien horen uitspreken dat ik eerlijkheidshalve stellig van de overtuiging ben dat hier zaken aan de orde zijn waarover het laatste woord nog niet is gesproken. Daarom wil ik het

één en ander aandragen om de discussie, zoals wij die liever zouden zien, te bevruchten. Het eerste en het laatste door mij aangevoerde onderstrepen dat volgens inzicht en overtuiging van mijn fractie het regime meer gediend is door adviesorganen, waarin diverse belangen en regenties vertegenwoordigd zijn, om zo in onderlinge afwijking te komen tot adviezen die uiteraard veel meer zijn toegespitst op het totale belang dan op specifieke onderdelen van het beleid.

Als mijn bijdrage goed is overgekomen – uit interrupties heb ik wel enigszins die indruk – moet toch wel het begrip zijn ontstaan dat onze fractie principiële en praktische bezwaren koestert tegen hetgeen het voorgestelde wetsontwerp de Kamer ter overweging aanbiedt.

□

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben blij dat het laatste deel, het staartje van de indiening en behandeling van dit wetsontwerp, sneller is verlopen dan het eerste deel, en dat terwijl er nog een ingrijpende nota van wijziging is gekomen na het voorlopig verslag. Kennelijk was het interdepartementaal overleg toen op gang en ging het daarna sneller dan ervoor. U begrijpt dat ik nog steeds betreurd dat het wetsontwerp laat is ingediend. Nu vooral is er grote behoefte aan een goed functionerende Emancipatieraad. Overal duiken kreten op als 'gezinsinkomen'. AOW-premies worden gedeeltelijk niet meer terugbetaald aan werkende gehuwde vrouwen, terwijl er nog geen zicht is op zelfstandige AOW als de vrouw 65 jaar wordt. Kortom, bij de huidige verslechterende economische omstandigheden bestaat er de tendens om het hoogst noodzakelijke emancipatiestreven, dat het geluk voor vele mensen kan betekenen, af te doen als een zekere luxe, die is bestemd voor een elite. Aan die luxe zou dan zeker geen extra geld besteed moeten worden. Ook de heer Abma zegt dat de werkgelegenheid moet worden behouden. Dat geldt dan zeker alleen voor de werkgelegenheid voor mannen.

Nu is de emancipatie natuurlijk te ver gevorderd om een en ander helemaal terug te draaien. Gelukkig, wij moeten echter juist oppassen voor die kleine maatregelen, die niet haaks staan op de emancipatie, maar die met elkaar het emancipatieproces tot een stilstand kunnen brengen of heel langzaam terug kunnen draaien. Daarom is

het in dit stadium van het hoogste belang dat er een onafhankelijke Emancipatieraad is die adviseert over het door de Regering te voeren beleid, die, waar nodig nieuwe beleidsterreinen aanpakt, een beleid ontwikkelt en de Regering uitnodigt hierin te volgen. Ik denk hier bij voorbeeld aan de chips en de informatica.

Hij moet verder zijn oordeel geven over (anti)emancipatoire effecten van het beleid van de Regering, een vrouwenemancipatie-effectenrapportage dus.

Ik vraag de Staatssecretaris dan ook of het geven van een vrouweneffectenrapportage door de Emancipatieraad mogelijk zal zijn met de huidige formulering van artikel 2 van het voorliggende wetsontwerp. Beschouwt zij het recente voorstel van de Regering tot het niet volledig teruggeven van AOW-premies aan werkende gehuwde vrouwen als onderdeel van emancipatiebeleid? Wij vrezen van niet en hebben daarom een amendement van mevrouw Schaapman mede ondertekend, waarmee zij enige verruiming wil geven om vrouweneffectenrapportage goed mogelijk te maken.

Mijn tweede vraag is of de Staatssecretaris een datum wil noemen waarvoor zij de Emancipatieraad een advies zal hebben gevraagd over de manier waarop de onderzoeks- en beleidsaspecten van de 'vrouweneffectenrapportage' het best tot hun recht kunnen komen. Zij heeft die toezegging in de memorie van antwoord op dit wetsontwerp gedaan. Mijn fractie meent dat het advies op korte termijn moet worden gevraagd en denkt daarbij aan de volgende uitgangspunten in aansluiting op onze opmerkingen over de nota *Emancipatie, proces van verandering en groei*.

De vrouweneffectenrapportage moet geschieden door een onafhankelijk orgaan, met een voorkeur voor de Emancipatieraad.

Voor de onderzoekszijde moet gebruik kunnen worden gemaakt van gegevens van CBS en Sociaal Cultureel Planbureau. Voor de beleidskant moet de Emancipatieraad tijdig op de hoogte worden gesteld van beleidsvoorname. Op dit punt hebben wij een amendement ingediend.

De effectenrapportage moet betrekking hebben op het gehele overheidsbeleid en zo mogelijk op het beleid van lagere overheden.

Het belangrijkste artikel van het wetsontwerp is artikel 3. Wij zijn blij met de nota van wijzigingen, die een verruiming inhoudt van de verplichting

ting tot adviesaanvraag in artikel 3, eerste lid. Nu hebben wij in het voorlopig verslag er onze zorg over uitgesproken dat bepaalde ministers zich zullen beroepen op 'de omstandigheden die zich verzetten tegen een adviesaanvraag', wanneer bij voorbeeld is te vermoeden dat een adviesaanvraag leidt tot een structurele verandering. Zoals men weet, bestaat hiertegen altijd weerzin. De Regering heeft daarop geantwoord dat de raad altijd ongevroegd kan adviseren. Daarnaast heeft de Regering in haar memoerie van antwoord duidelijk gesteld dat er voor het maken van de uitzondering op de adviesaanvraag zwaarwegende redenen moeten zijn. Ik neem aan dat de Staatssecretaris een minister op de vingers zal tikken, als de redenen niet zwaarwegend genoeg zijn.

Ik neem ook aan dat het parlement op de hoogte wordt gesteld van de opgave van redenen van een minister om de Emancipatieraad niet om advies te vragen, zoals in de memorie van antwoord wordt gesteld. Anders kan het parlement ter zake niet alert zijn, kan de Staatssecretaris dit toezegt, kan mijn fractie met de huidige formulering van artikel 3 leven. Alleen dan zijn er voldoende veiligheidskleppen ingebouwd tegen onwillige ministers.

Over de begrotingsprocedure is mijn fractie niet helemaal gerust. Gezien de ervaringen met de SER, vrees ik dat er voor de Emancipatieraad weinig meer uit te slepen is.

De fractie maakt zich zorgen over de vraag of de Emancipatieraad in de toekomst voldoende informatie van ambtenaren zal krijgen. Periodiek overleg zal helpen zegt de Staatssecretaris. Verder wil de Regering geen verdere garanties opnemen voor het verstrekken van informatie zoals door mijn fractie was voorgesteld. Zij vindt dat niet verder mag worden gegaan dan het recht op informatie dat wordt opgenomen in de wet op de openbaarheid van bestuur.

Mijn fractie vindt dit argument toch wel iets al te gemakkelijk, en wel om drie redenen:

1. Er is een voorbeeld van een raad die werkt volgens de regels van de Wet openbaarheid van bestuur en weinig meer. Hierdoor meent de raad zelf dat zij eigenlijk meer een soort becomingentariërende raad geworden is achteraf. Daar zijn voorbeelden van geweest, die ik desgewenst wel wil noemen. Ik doel hierbij op de Raad voor het Jeugdbeleid.

2. Ongevraagde adviezen, of zij nu van de NAR, van de Raad voor het

Jeugdbeleid of van de ISEA komen, vallen meestal in een vacuüm omdat zij in geen enkele procedure worden ingebed. Natuurlijk is het aardig wanneer de Regering juicht over een ongevroegd advies; het gaat er echter om of zij hiervan iets overneemt.

3. Deze wet is erg summier in vergelijking met bij voorbeeld het instellingsbesluit van de Harmonisatieraad of met de algemene regeringsrichtlijn van december 1979 die luidt 'Regeringsadviesorganen moeten in een vroegtijdiger stadium betrokken worden om te zorgen dat adviezen werkelijke invloed op het beleid zullen hebben.'

Mijn fractie heeft dan ook gemeend dat een formule, analoog aan het instellingsbesluit van de Harmonisatieraad geen kwaad kan in deze wet. Mijn voorstel is dan ook, een vierde lid aan artikel 8 toe te voegen, dat meer uitzicht geeft op voldoende informatie om, gevraagd en ongevroegd, beter te kunnen adviseren. Dit werk ook bedoeld in het voorlopig verslag. De Regering heeft zich hiervan afgemaakt door te zeggen dat zij een dergelijk lid niet nodig acht.

In de memorie van antwoord staat ook dat vanaf deze zomer al gezocht zal worden naar een voorzitter van de raad. Dat is een moeilijke keuze, want voor het functioneren van de raad is de voorzitter erg belangrijk. Er wordt vooral in de eigen kring van de Staatssecretaris gezocht, zo luiden de geruchten. Ik hoop dat dit toch niet het belangrijkste criterium is. Emancipatiedeskundigheid en doorzettingsvermogen en een zekere mate van revolutionair vuur lijken mij voor de voorzitter van de raad heel belangrijk. Wil de Staatssecretaris hier ook even op ingaan?

Ik kom tot de voorlichtster. Mijn fractie heeft er in de voorgaande fasen al opmerkingen over gemaakt. Waarom vinden wij het zo belangrijk dat de Emancipatieraad een goede voorlichtster heeft? Dat is om toch een goed contact te houden met de vrouwenbewegingen die nu al te zeer het gevoel hebben gekregen dat emancipatiegeden vooral worden gegeven aan instituties voor meer opgeleide vrouwen. Zie de deining om de provinciale vrouwenbureaus. Nu, goede voorlichting en vooral 'feed back' kunnen een dergelijk wantrouwen tegenover de Emancipatieraad verminderen. Even ter vergelijking: door Binnenlandse Zaken wordt de functionaris die de Staatssecretaris nu op de voorlichtingsafdeling wil zetten als volgt gezien:

'Een functionaris die, binnen de organisatievorm van een afdeling voorlichting, inbreng heeft bij publiciteitsgerichte voorlichting'. Als de voorlichtingsafdeling echter ook betrokken is bij het beleid en bij voorbeeld signalen moet opvangen uit de samenleving, dan worden heel andere criteria gesteld. Ik denk bij voorbeeld aan de WRR. Gaarne zou ik een nadere uitwerking horen van de Staatssecretaris over de taak van de voorlichting van de Emancipatieraad, waarover zij kennelijk andere ideeën heeft dan mijn fractie, en tevens onder de kritiek dat de Raad in het algemeen lagere rangen zou hebben dan andere, vergelijkbare raden.

Ik vat samen. Hoewel de fractie van D'66 in het algemeen geen voorstander is van het creëren van te veel adviescommissies, willen wij voor de Emancipatieraad gaarne een uitzondering maken vanwege het belang dat wij aan dit onderwerp hechten: een onafhankelijke raad met een ruim takenpakket en voldoende informatie om goed te kunnen werken. Ik wens de raad alvast veel succes! Men kan een goed voorbeeld nemen aan de oude Emancipatiecommissie, die toch wel het één en ander tot stand heeft gebracht.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

□

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Mijnheer de Voorzitter! Allereerst wil ik de Kamer hartelijk dank zeggen voor de zeer positieve benadering van het wetsontwerp zoals dit vandaag ten slotte in behandeling is. Het verheugt mij dat de overgrote meerderheid van de Kamer zich in dit wetsontwerp kan herkennen en, nog sterker, dat het overgrote deel van de Kamer zeer positief is over het wetsontwerp en op een bijzonder goede werking van dit wetsontwerp hoopt. Het verheugt mij ook dat we elkaar in de schriftelijke voorbereiding goed hebben aangesproken en dat nu hetgeen de Regering in de memorie van antwoord, met daarbij een nota van wijzigingen, heeft verwoord en gewijzigd in het wetsontwerp, de volledige instemming kan wegdragen van degenen die kritiek hadden op het eerste ontwerp.

Ik heb mevrouw Korte horen zeggen dat wij nu een Staatssecretaris 'bezingen' en zij sprak daarbij tevens van de directie coördinatie emancipatiebeleid. Het verheugde mij dat u mij 'bezingt'. De geachte afgevaardigde sprak er later over, dat het hart van mij en van

Kraaijeveld-Wouters

de Regering was geraakt: dat ontroerde mij helemaal. Ik denk dat zij in die zin gelijk heeft, dat wij in de opmerkingen die de Kamer in het voorlopig verslag heeft aangedragen inderdaad zoveel beluisterden wat ons aansprak, dat de Regering daarom toch nog met een ingrijpende nota van wijzigingen is gekomen. De discussie daarover is diepgaand in het kabinet gevoerd; het verheugt mij dat dit het resultaat daarvan is.

Ik onderschrijf sterk de opmerkingen die in de Kamer zijn gemaakt over het functioneren van de Emancipatiecommissie, als voorloper van deze nieuwe Emancipatieraad, in de afgelopen jaren. Ik denk dat het goed is op dit moment te zeggen dat ook de Regering grote waardering heeft voor hetgeen de Emancipatiecommissie – als een orgaan dat in een volledig nieuw veld moest opereren – ter tafel heeft gebracht in adviserende zin. En dat niet alleen: daarbij heeft de Emancipatiecommissie ten aanzien van de emancipatieproblematiek een, zoals we dit hebben verwoord, mobilisatiefunctie en een legitimeringsfunctie gehad. Ik moet constateren dat de Emancipatiecommissie in de jaren van haar bestaan daarin bijzonder goed heeft gefunctioneerd. Het zichtbaar maken, ook in het Regeringsbeleid, van emancipatiebeleid is mede te danken aan die geweldige inspanning van zowel voorzitter, als leden, als bureau mensen van de Emancipatiecommissie. De grote waardering die door de Kamer is uitgesproken, wil ik gaarne onderschrijven.

Onder verwijzing naar de algemene beschouwingen die diverse kamerleden hebben gegeven, zoals mevrouw Schaapman en, in bepaalde zin, ook mevrouw Korte, acht ook ik het van uitermate groot belang dat nu in deze Raad zichtbaar wordt hoe de Regering zichzelf verplicht actief te zijn op het gebied van het emancipatiebeleid. Het is uitermate wezenlijk en van groot belang zich ook in het Regeringsbeleid verantwoordelijk te voelen voor emancipatie van vrouwen. De eerste aanzetten zijn gegeven in 1974 en 1975. Deze verantwoordelijkheid dient te zijn toegespitst niet alleen op het voeren van sectorbeleid, maar juist op het voeren van facetbeleid.

Het wetsontwerp zoals het nu voor ons ligt, is eigenlijk een soort bekroning van die opvatting. We komen nu tot een wettelijk geregeld adviesorgaan, waarvan de Regering verwacht dat er adviezen van hoge kwaliteit uitkomen, waarmee zij in het totaal van

haar beleid – dat is dan facetbeleid – ook zodanig een emancipatiebeleid zal kunnen voeren dat het werkelijk in de maatschappij kan 'landen' en dat vrouwen en mannen er echt iets aan hebben. Daarom mogen we verheugd zijn dat we vandaag dit wetsontwerp zo voor ons hebben liggen!

De verbreding van artikel 3, zoals aangegeven in de nota van wijzigingen, geeft nog eens aan hoe ook de Regering zich zelf opdracht geeft, ten aanzien van het in zijn totaliteit te voeren beleid, het emancipatiebeleid serieus te nemen.

De opmerkingen van de geachte afgevaardigde dominee Abma kan ik wel volgen, al onderschrijf ik ze niet geheel. Er zit natuurlijk een geweldige spanning in het algemene Regeringsbeleid, als dit ook getoetst moet worden aan en beïnvloed moet worden door het aspect 'emancipatiebeleid'. Wat de diverse opvattingen in de politieke partijen en in de samenleving betreft, het blijft spannend om te zien welke invloed de invalshoek van de emancipatie heeft en zou moeten hebben op de algemene beleidsopvattingen van de Regering.

De geachte afgevaardigde heeft een klein voorbeeld genoemd, waaruit blijkt dat een en ander ook op niet al te zware terreinen meteen al spanningen kan opleveren. Dat voorbeeld betrof een vergadering afgelopen zaterdag in Rotterdam, waar gesproken werd over spanning tussen decentralisatiebeleid en emancipatiebeleid. Dat zijn twee doelstellingen van de Regering die zodanig met elkaar in verband moeten worden gebracht, dat de ene de andere niet frustreert. Uit wat daar is gezegd – ik heb het uit de eerste hand, want ik was op die vergadering aanwezig –, zou kunnen blijken dat de ene doelstelling de andere toch frustreert. Naar mijn opvatting zijn ze echter op evenwichtige wijze met elkaar in verband gebracht.

Ik heb de rijksbijdrageregeling emancipatie-activiteiten om te beginnen al decentraal opgezet. De gemeente kan vaststellen welke activiteiten op het programma komen te staan. Anderzijds heb ik, omdat het nieuw beleid is dat nog door de rijksoverheid moet worden gestimuleerd, een belangrijke rijksverantwoordelijkheid laten bestaan. In de praktijk is het zo dat het een tijdelijke rijksbijdrageregeling is en dat de regeling straks definitief verdwijnt in het totale SCW-beleid, gedecentraliseerd en wel.

De Regering verplicht zich er via dit wetsontwerp toe, het emancipatiebeleid op alle terreinen van het rege-

eringsbeleid zeer serieus te nemen. Mevrouw Korte heeft verwezen naar de titel van het WRR-rapport 'Poging tot uitlokking' en merkte op dat de Regering zich niet tot uitlokking alleen mag beperken, maar dat reëel handelen zeer noodzakelijk is. Dat onderstreep ik graag. Tot nu toe hebben wij daar ook blijk van gegeven. Vanaf het moment dat de nieuwe ER functioneert, hebben wij een nieuw instrument om, heel concreet, noodzakelijk beleid te voeren. Inderdaad zullen wij ons niet tot uitlokking mogen beperken, maar zullen wij druk concreet bezig moeten zijn.

Mevrouw Schaapman heeft gesproken over de relatie Emancipatiecommissie/Emancipatieraad. Ik ben het met haar eens dat de tweede niet los gezien mag worden van de eerste en dat er een vloeiende overgang dient te zijn van de een naar de ander. De aanzetten die de Emancipatiecommissie heeft gegeven in de zin van advisering in een zeer gevarieerde vorm, zijn inderdaad mede van groot belang voor het functioneren van de nieuwe raad. De ervaring uit het verleden zal in de nieuwe raad bijzonder goed gebruikt kunnen worden. In die zin zou ik de twee organen graag aaneengekoppeld willen zien.

Na dit algemene betoog zou ik graag willen ingaan op de verschillende opmerkingen van de geachte afgevaardigden en op de amendementen die zijn ingediend. Enkele geachte afgevaardigden hebben aandacht besteed aan kamerstuk nr. 15 848 (Contacten tussen kamercommissies en regeringsadviescolleges en tussen kamercommissies en ambtenaren). Mevrouw Korte vroeg waar ongevraagde adviezen thuishoren. Ik denk dat deze ook onder het kopje 'Uitgebrachte adviezen' horen te staan. De brief staat, zoals zij al opmerkte, in algemene zin nog in de Kamer ter discussie. Hetgeen daarin is neergelegd voor alle adviesorganen en de relatie met de Kamer enz., geldt in het algemeen op dezelfde wijze voor de nieuwe Emancipatieraad.

Mevrouw Korte heeft gesproken over het inschalen van de voorzitter in schaal 150. Er is een vergelijking gemaakt met de Raad voor het jeugdbeleid en andere adviesorganen. Dit wetsontwerp is niet geënt op de Wet op de raad voor het jeugdbeleid. Wij hebben echter getracht op dezelfde wijze dit wetsontwerp te formuleren. Op specifieke onderdelen wijkt dit wetsontwerp uiteraard af van de wet. De voorzitter van de Raad voor het jeugdbeleid is geplaatst in schaal 150, gezien de uitbreiding van zijn taak.

Kraaijeveld-Wouters

Jeugdbeleid kan niet louter als sectorbeleid worden gezien. Het is veel meer facetbeleid, wat een duidelijke verplichting voor alle bewindslieden inhoudt.

Ik weet dat van enkele adviesorganen de voorzitter in een hogere schaal dan 150 zit. Zouden wij in deze tijd, waarin zuinigheid moet worden betracht, moeten beslissen over het inschalen van deze voorzitters, dan zou wellicht ook schaal 150 uit de bus zijn gekomen. Het is een beetje koffiedik kijken. In de gekozen schaal zit wat ruimte naar boven. Dat is in de praktijk gebleken. Ik acht de honorering verbonden aan schaal 150 een verantwoorde honorering voor de voorzitter van de Emancipatieraad, die een zware taak heeft. Men maakt te recht een vergelijking met andere adviesorganen maar die behoeft niet te leiden tot de conclusie dat alle voorzitters in dezelfde schaal terecht moeten komen. Daartoe zou men alle schalen en functies tegelijk in beschouwing moeten nemen. Ik weet niet wat daar zou uitkomen.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): U zegt dat geen vergelijking mag worden gemaakt maar door de lagere inschaling kan gemakkelijk de indruk ontstaan, dat de Regering de voorzitter van de Emancipatieraad 'lichter' acht dan die van andere adviesorganen.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Ik heb niet gezegd dat geen vergelijking mag worden gemaakt. Ik heb het zelf ook gedaan. Van enkele raden zit de voorzitter in een hogere schaal dan 150 maar van andere zit hij ook in schaal 150. Daaruit mogen geen conclusies worden getrokken over de zwaarte van de taak. Wij hebben besloten de voorzitter van de Emancipatieraad in schaal 150 te plaatsen, zoals de voorzitter van de Raad voor het jeugdbeleid.

De Raad voor het jeugdbeleid beschikt over een studiebureau omdat hij vanouds heeft geadviseerd aan en gestudeerd voor derden. Van een dergelijke historische ontwikkeling is bij de Emancipatiecommissie geen sprake. De EK heeft zelf geen studies verricht. Zij kon die uiteraard wel laten verrichten. Op het ogenblik 'staat' ook een en ander 'uit'.

Blijkt het noodzakelijk dat de leden van de Emancipatieraad meer dan de een tot twee dagen waaraan nu wordt gedacht beschikbaar zijn, dan moet dat mogelijk zijn. Ik heb gekozen voor een raad van minimaal zeven en maxi-

maal dertien leden. Dankzij de nota van wijzigingen behoeven wij dat niet onmiddellijk te wijzigen in een nog groter aantal. De Raad voor het jeugdbeleid is qua ledental uitgebreid. Het uitbreiden van de werkzaamheden van de raadsleden van de ER kan ook soelaas bieden. Men kan gaan tot dertien leden. In de stukken is beargumenteed, met verwijzing naar deskundigheid en variatie, waarom wij tot dat getal zijn gekomen.

Mevrouw Krijnen (VVD): Houdt de Staatssecretaris dan ook rekening met de mogelijkheid dat de leden ook extra tijd beschikbaar zullen hebben om eventueel meer dagen van de week werkzaam te zijn voor de raad?

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Als ik kijk hoe de Emancipatie commissie gefunctioneerd heeft dan zal men hiermee ruim uitkomen. Ik heb niet gezegd dat men twee dagen beschikbaar dient te zijn, maar één à twee dagen. Deze ruimte is in de financiering opgenomen. Als na een paar jaar zou blijken dat hieraan uitbreiding moet worden gegeven dan moet dat ook mogelijk zijn.

Mevrouw Korte heeft erop gewezen dat ik had toegezegd reeds voor het eind van de zomer de sollicitatieprocedure in gang te zullen zetten. Wij zitten nog net aan het eind van de zomer. De advertenties zijn weg. Deze week kunnen ze niet meer geplaatst worden, maar wel de volgende week. Dit leek mij een goed moment, direct na de Kamerbehandeling. Ik realiseer mij bijzonder goed – ik heb dat ook in de stukken aangegeven – dat daarmee de parlementaire behandeling nog niet is afgerond. In de advertentie wordt dat ook aangegeven, zodat de mensen weten dat de Eerste Kamer het wetsontwerp ook nog moet behandelen.

Men kan nu alvast reflecteren, wij kunnen beginnen en op het moment dat de Eerste Kamer het wetsontwerp behandeld heeft – ik hoop dat die behandeling positief zal uitvallen, alhoewel die Kamer natuurlijk altijd een eigen opstelling kan kiezen – zullen wij in de sollicitatieprocedure al zo ver gevorderd zijn dat snel tot de instelling van de nieuwe raad kan worden gekomen.

Mevrouw Korte-Van Hemel (CDA): Zal de advertentiecampaigned gericht zijn op een snelle benoeming van de voorzitter, terwijl de overige leden eventueel op wat langere termijn kunnen worden benoemd? Blijkt dat ook uit de advertentie?

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Ik adverteer apart voor de voorzitter en voor de leden van de raad. In de advertentie voor de voorzitter zal die spoed tot uitdrukking komen.

Wel geldt voor beide advertenties dat ik ze graag ook geplaatst zag in de bladen van diverse vrouwengremia. Natuurlijk zullen wij, zoals gebruikelijk, in alle grote dag- en weekbladen adverteren, maar daarnaast zouden wij het op prijs stellen dat ze ook geplaatst konden worden in de bladen van vrouwenorganisaties en van de vrouwenbeweging. In ieder geval moeten die gremia de mogelijkheid hebben erop te attenderen.

Zodra er sollicitaties binnen zijn kunnen wij die alvast gaan bekijken, maar de uiteindelijke beslissing moet nog even wachten. Wij hopen de benoeming van de voorzitter zo snel mogelijk te kunnen afhandelen, want het lijkt ons van belang dat de voorzitter zo veel mogelijk betrokken is bij de benoeming van de leden van de raad. Dat moet echter in de praktijk mogelijk blijken.

Mevrouw Krijnen (VVD): Hoe lang denkt de Staatssecretaris te wachten tot ook de mogelijkheden binnen de bladen van de vrouwenorganisaties uitgeput zijn?

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: In de advertentie wordt gevraagd met spoed te reageren. Dat geldt ook voor de grote bladen, waarin wij beginnen te adverteren. Ik hoop dat daarop de grootste hoeveelheid sollicitaties al binnenkomt en ik hoop dat heel veel mensen reflecteren. Vrouwen die op die andere bladen geabonneerd zijn zullen natuurlijk daarnaast ook wel de grote dag- en weekbladen lezen. Zij zullen niet wachten tot zij via hun eigen organen geattendeerd worden op de mogelijkheid van sollicitatie. Op een gegeven moment moet de procedure gesloten worden, maar dat staat niet in de advertentie. In de advertentie staat dat men gevraagd wordt met spoed te reflecteren. Ik moet natuurlijk afwachten of de laatste suggesties in diverse bladen – dat kan wel eind november worden – nog mensen opleveren.

Ik kan echter alvast aan het selecteren gaan en serieuze kandidaten kunnen dan altijd nog meegenomen worden. De leden van de Kamer weten echter wel hoe het gaat met zo'n sollicitatie. Ik moet een sollicitatiecommissie instellen en een heel stramien maken om aan alles wat in de wet staat over brede maatschappelijke en gees-

Kraaijeveld-Wouters

telijke stromingen en over variaties en deskundigheden te kunnen voldoen. Wij kunnen dus al heel wat voorwerk verrichten. De laatste sollicitanten kunnen daartussen geschoven worden.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): U wilt de termijn dus niet op 1 november stellen?

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil die termijn liever niet stellen, tenzij ik van het spoor af moet dat de vrouwengroepen en -organisaties, die hun eigen wegen hebben om hun leden kenbaar te maken dat zij op deze geweldig belangrijke vraag antwoord zouden kunnen geven, de kans moeten krijgen. Ik hoop door alles tegelijk te doen, dat ik snel tot benoeming van de voorzitter kan overgaan en dat ik, wat de benoeming van de leden betreft, ook niet lang behoef te wachten. Ik zeg dit mede in het licht van de behandeling in de Eerste Kamer.

Gevraagd is of al reacties zijn ontvangen. Er is al heel wat gebeld naar de Directie Coördinatie Emancipatie met de vraag wanneer de advertenties verschijnen. Verder hebben wij al een enkele brief ontvangen van mensen, die graag zouden willen solliciteren. Dat is een positief beeld.

Ik denk dat er een zeer bewaame voorzitter moet komen, vol emancipatievuur, om een ander woord te gebruiken dan mevrouw Bischoff van Heemskerck deed. Het zou gunstig zijn als velen zouden reageren op de open advertentie voor het voorzitterschap. Ik zou het best leuk vinden als die voorzitter van mijn politieke kleur zou zijn, maar het kan ook heus wel iemand van een andere politieke kleur worden. Duidelijk is, dat de keuze zeer zorgvuldig plaatsvindt. Het zal van de reflectanten afhangen hoe de keuze uitvalt.

Mevrouw Korte-van Hemel vroeg een samenhangend beeld te maken van collectieve keuzen met betrekking tot de verdeling en de organisatie van betaalde en onbetaalde arbeid over mannen en vrouwen. Zij heeft gevraagd – en ondersteund door een motie – of ik de in te stellen Emancipatieraad advies wil vragen met betrekking tot het doen van onderek ten einde tot een samenhangend beeld als hierboven bedoeld te kunnen komen. De opvatting dat de voorbereidingscommissie emancipatie-onderzoek – de VBEO – hiermee verder niets te maken zou hebben, deel ik niet. De Emancipatiecommissie heeft nog een advies inzake arbeid in voorbereiding. Ik hoop

dat ik dit inhoudelijke advies binnen niet al te lange tijd ontvang. Daarin zal wel het een en ander aan aangrijpingspunten zitten. Daarnaast kan, wanneer dat advies er is, de VBEO mij adviseren omtrent de vraag hoe op dit terrein nog verder onderzoek zou kunnen worden geëntameerd. Naar mijn indruk is dat voldoende. Indien echter blijkt, dat dit niet het geval is, zal ik de Emancipatieraad – in dit opzicht wil ik de motie best positief tegemoet treden – inschakelen, met het verzoek suggesties te doen.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Schaapman heeft gesproken over het binden aan termijnen van de reactie op het advies. In de stukken hebben wij hierover van gedachten gewisseld. Zij heeft mij gevraagd, nog eenmaal te zeggen wat ik er precies onder versta, omdat naar haar mening de tekst wat verwarrend is. Ik wil daaraan graag voldoen. Ik het algemeen denk ik dat het niet goed is, de reactie expliciet aan een termijn te binden. In de memorie van antwoord is reeds aangegeven dat onder meer bepaald is in de Wet openbaarheid van bestuur, dat de Regering gehouden is een reactie uit te brengen. Dat is één belangrijk gegeven.

Daarnaast moet het advies in ieder geval binnen 30 dagen door de Regering openbaar worden gemaakt. Dit is een tweede belangrijk gegeven. De redenering in de memorie van antwoord is echter dat wanneer de reactie van de Regering aan een termijn gebonden wordt, dit wel eens frustrerend kan werken op het beleid, zodat de resultaten ervan negatief zijn. Als de Regering het hele advies overneemt, kan deze reactie er binnen één week zijn. Het risico van het noemen van een termijn is echter dat het tot het einde van die termijn zal duren. Dit is negatief. Wanneer de bestudering van een zeer ingewikkeld advies de Regering veel tijd kost, zal bij het bepalen van een betrekkelijk korte termijn de reactie van de Regering vermoedelijk luiden, dat de Regering nog geen standpunt heeft kunnen bepalen en zal trachten dit op korte termijn te doen. Deze termijn zal dan weer aangegeven moeten worden. Een andere mogelijkheid is dat de Regering een reactie geeft waarvan de ins and outs nog niet goed zijn doorgedacht.

Er zijn voorbeelden te noemen van zeer ingewikkelde adviezen over een zeer complexe materie waar de Regering zeker op moet antwoorden. Hopelijk gebeurt dat op een niet te lange termijn. De opmerking daarover van mevrouw Schaapman onderschrijf ik zeer. Het moet ons echter ook mogelijk

worden gemaakt. Daarom nemen wij liever niet een termijn in de wet op.

In artikel 16 wordt de overgang van de Emancipatiecommissie naar de Emancipatieraad geregeld. Mijns inziens is er geen hiaat meer dat nog moet worden opgevuld. De instellingsbeschikking van de EK is verlengd tot het moment waarop de Emancipatieraad van start gaat. De aansluiting is dus volledig. Ik neem aan dat een aantal leden van de EK wel zullen solliciteren naar een functie in de Emancipatieraad. Er is dan zelfs wat de personen betreft geen verandering nodig. In het nieuwe plaatje van de Emancipatieraad zal dan zelfs een aantal EK-persoonen zijn terug te vinden zijn. Formeel zal geen hiaat ontstaan. Er is dan ook geen extra overgangsbepaling nodig.

Mevrouw Schaapman (PvdA): Betekent dit dat op het moment waarop de nieuwe raad is ingesteld en publicatie ervan in het Staatsblad heeft plaatsgevonden de Emancipatiecommissie wordt opgeheven? Daarmee zouden de leden van de EK die willen solliciteren dat op dat moment ook kunnen doen. Op dat punt heb ik een frictie geconstateerd.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Ik geloof niet dat er een frictie is. De wet treedt in werking op het moment dat de raad zeven leden heeft. Op dat moment wordt de Emancipatiecommissie opgeheven. De instellingsbeschikking loopt dan automatisch ten einde.

Mevrouw Krijnen (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris spreekt over een vloeiende overgang, zelfs van personen. Misschien treden een aantal leden van de Emancipatiecommissie graag toe tot de Emancipatieraad. Stelt de Staatssecretaris nog een maximum aan het aantal personen dat van de EK naar de raad kan overgaan?

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Neen, mijnheer de Voorzitter. Iedereen moet solliciteren. Voor de huidige leden van de Emancipatiecommissie is natuurlijk een pluspunt, dat zij een geweldige deskundigheid op het punt van emancipatie hebben verworven. In de totale groep leden moeten echter ook de geestelijke en maatschappelijke stromingen en variaties in deskundigheid teruggevonden kunnen worden. Het is mogelijk dat de huidige leden van de Emancipatiecommissie niet aan die voorwaarden voldoen. Het is ook mogelijk, dat nogal wat oude leden lid worden van de nieuwe raad. Dat is bij voorbeeld ook

Kraaijeveld-Wouters

gebeurd bij de Raad voor het jeugdbeleid. Men wordt echter beoordeeld als sollicitant, zij het wellicht als een zeer goede sollicitant, gelet op de grote deskundigheid die men heeft verworven. Men heeft echter formeel dezelfde positie als alle andere sollicitanten.

Mevrouw Krijnen heeft gesproken over het platform waarover de VVD-fractie gedachten heeft ontwikkeld. Ik denk dat het erg belangrijk is dat de Emancipatieraad in zijn advisering ideeën en suggesties van maatschappelijke organen en organisaties meeweegt. Daarnaast is het van belang dat de Emancipatieraad commissies kan instellen waarin men deskundigen op een bepaald gebied kan opnemen. Gedacht kan worden aan contacten met werkgevers- en werknemersorganisaties en dergelijke. Als het gaat over zaken, waar de vakbeweging zich mee bemoeit, kan het best zijn dat een vertegenwoordiger van de vakbeweging in een commissie wordt opgenomen.

In het algemeen is het echter onjuist de Emancipatieraad een formele overlegstructuur te doen zijn. Het instellen van genoemde commissies behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van de Emancipatieraad; daarnaast moet men oog en oor hebben voor wat er in de samenleving aan ideeën leeft. Hier komt ook de voorlichting om de hoek kijken. In dit kader kan het aspect van de hearings worden meegenomen in het artikel in het wetsontwerp waarin het gaat over advisering, studie en onderzoek.

Mevrouw Krijnen (VVD): Het is nooit onze bedoeling geweest dat de Emancipatieraad de taak op zich neemt om dat platform te vormen. Het gaat ons erom dat de Regering uitsprekt dat het emancipatiebeleid een stimuleringsbeleid is en dat er aan de andere kant een adviesraad wordt ingesteld, die zich met name bezighoudt met emancipatie-aspecten. Ik ben echter bang, dat maatschappelijke organisaties nauwelijks bezig zijn met dat emancipatie-proces. Als de Emancipatieraad iets wil oppikken uit de samenleving, is dat er misschien helemaal niet. Ik zou willen dat de Regering stimuleert dat ergens een platform ontstaat waar gesproken wordt over de ideeën, die de Regering nu aan het uitwerken is. Het gaat ons er daarbij om dat de organisaties daarvan het belang gaan inzien en erover gaan nadenken wat de gevolgen van het regeringsbeleid kunnen zijn. Ik wil graag in de samenleving een dialoog hebben over de emancipatie en ik denk dat dit on-

voldoende tot zijn recht komt als wij niet nagaan welke de mogelijkheden zijn voor de vorming van een platform.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Ik ben het met u eens, dat het regeringsbeleid niet kan slagen als wij niet weten wat er aan ideeën en opvattingen in de samenleving leeft. Dat betekent dat er een discussie over en weer moet plaatsvinden en daarvoor kun je allerlei vormen bedenken. Toegespit op de Emancipatieraad zijn de diverse mogelijkheden terzake in het wetsontwerp genoemd. Daarnaast zijn er andere mogelijkheden. Zo ben ik van plan, het nationaal actieplan aan organisaties, groepen, 'belanghebbenden' en dergelijke aan te bieden, zodat er een discussie kan ontstaan. Als ik spreek over openbaarmaking van de adviezen van de Emancipatieraad, betekent dit dat diverse instellingen en groeperingen zinnige dingen kunnen zeggen over die adviezen. Dan moet de samenleving – die is zeer gevarieerd georganiseerd – natuurlijk wel een en ander oppakken.

Als een advies over arbeid officieel openbaar wordt gemaakt, dan zullen zeker allerlei organisaties, die er belang bij hebben, daarop reageren. Zo zijn er diverse vormen aan te geven, waarmee de variatie van de mogelijkheden al enigszins duidelijk wordt. Het lijkt mij moeilijk voor de Regering om een vast platform voor discussie over emancipatiezaken in het leven te roepen. Op het ogenblik is bij voorbeeld ook een discussie gaande over inspraak op het rijksplan voor sociaal-cultureel werk. Uit de uitgangspunten, waarover het gestructureerde overleg-SCW zich nu buigt, kan men opmaken dat we pogen om de samenleving zoveel mogelijk bij de vaststelling van rijksplannen te betrekken.

Op het gebied van de ruimtelijke ordening zijn er vormen voor gevonden. Daar zijn echter positieve en negatieve dingen over te zeggen. Het is niet eenvoudig om de mensen, georganiseerd in allerlei typen groepen en instellingen, op de juiste momenten te bereiken en wel zodanig dat zij echt invloed op het beleid kunnen uitoefenen. Ten slotte is er altijd nog het parlement, waarin de samenleving is vertegenwoordigd. Onder andere door de medewetgevende en controlerende taak kan het hierbij een rol spelen.

Er is aangedrongen op maximale informatie door de departementen. In het wetsontwerp is niet geregeld, dat ambtenaren zonder toestemming van de Minister overleg kunnen voeren met de Emancipatieraad. Ambtenaren

kunnen in het algemeen echter wel veel informatie verschaffen. Op diverse departementen bestaan intra-commissies en op allerlei wijzen is het verstrekken van informatie mogelijk. Voor het voeren van overleg is echter toestemming van de Minister nodig.

De heer Abma sprak van 'gelijke monniken, gelijke kappen'. Hij vroeg zich af, of aan deze raad, gelet op artikel 3, voorrang is gegeven. De bevoegdheid van de raad gaat, doordat de bewindslieden op een zeer gevarieerd aantal terreinen verplicht zijn, advies te vragen, zeer ver. In die zin zou je van voorrang kunnen spreken. De Regering heeft zeer bewust deze ruime formulering in het wetsontwerp neergelegd, omdat er op vele terreinen dingen gebeuren, die voor de emancipatie van de vrouw direct of indirect van zeer grote betekenis zijn. Het lijkt me dan ook een heel goed te beargumenteren positie van de raad.

De heer Abma vroeg zich af, of de zeer gevarieerde opvattingen in de samenleving wel zodanig in de adviezen van de raad tot uitdrukking komen, dat de Regering op grond daarvan een evenwichtig beleid kan voeren. Gelet op de eisen die aan leden van de raad worden gesteld, meen ik dat de hiervoor benodigde verscheidenheid in de opzet van de raad gewaarborgd is, ook al omdat vele geestelijke en maatschappelijke stromingen vertegenwoordigd zullen zijn.

Ik denk dus dat evenwichtigheid echt wel verwacht mag worden. De geachte afgevaardigde wilde een eindtermijn in het wetsontwerp zetten. Ik kan hem daarin niet volgen. Ik denk dat aan de werkzaamheden van alle adviesorganen op een keer wel een eind komt. Dit adviesorgaan zal echter wel een aantal jaren mee moeten, gelet op de huidige ontwikkelingen. Ik zou nu niet graag al een termijn stellen waarop deze raad weer zou moeten worden opgeheven. Ik heb wel wat geleerd bij de instelling van de tijdelijke raad; dat in de instellingsbeschikking een einddatum voorkwam, had een heel andere bedoeling. Het is echter uitermate moeilijk gebleken hiermee goed te opereren.

Mevrouw Bischoff heeft namens D'66 een aantal suggesties gedaan voor een eventuele adviesaanvraag met betrekking tot de vrouwen-effectrapportage. Het lijkt mij een ingewikkelde zaak om dit begrip praktisch hanteerbaar te maken. Om die reden zal ik zeker een adviesaanvraag bij de nieuwe raad neerleggen. De raad moet echter eerst functioneren. Tot dat mo-

Kraaijeveld-Wouters

ment zal ik wel een eind kunnen komen met het formuleren van een zodanige adviesaanvraag, opdat deze bij voorbeeld volgend jaar maar de raad zal bereiken. De materie is op zichzelf uitermate belangrijk, maar ik hoop dat de advisering zodanig zal zijn dat zij niet een loos instrument oplevert, dat theoretisch wel mooi lijkt maar in de praktijk weinig hanteerbaar blijkt. De suggesties van de kant van D'66 zullen wij daarbij op hun merites bekijken. Zonder te zeggen wat ik van die suggesties op zichzelf vind, acht ik het plezierig dat reeds enkele suggesties zijn aangedragen.

Wat betreft de zwaarwegende redenen waarom een adviesaanvraag door een minister aan de raad achterwege blijft: in het wetsontwerp is ten deze een goede veiligheidsklep vastgelegd, namelijk dat de desbetreffende bewindsvrouw of bewindsmans expliciet moet formuleren om welke reden over een bepaald onderwerp geen advies aan de Emancipatieraad wordt gevraagd. Het feit dat die zwaarwegende redenen echt aan de raad moeten worden gemeld, lijkt mij erg belangrijk. Ik zou waarschijnlijk wat te ver gaan, als ik hier zei dat de bewindslieden verplicht zouden zijn deze zwaarwegende redenen ook aan het parlement mede te delen. In principe zijn de stukken die bewindslieden naar de raad zenden, openbaar. Ik wil echter de suggestie van de geachte afgevaardigde aan de betrokken bewindslieden graag doorgeven.

Ik ben met mevrouw Bischoff van mening dat de Emancipatieraad in een vroegtijdig stadium moet worden betrokken bij de beleidsvoornemens waaromtrent hij advies moet uitbrengen. Naar mijn mening duiden zowel de letter als de geest van het wetsontwerp erop dat de Regering het uitermate belangrijk acht dat adviezen op een zodanig vroeg tijdstip worden gevraagd dat de adviezen nog kunnen meewegen bij de uiteindelijke besluitvorming. Hiertoe zijn in de wetsartikelen diverse instrumenten opgesomd.

De voorlichtster bij de Emancipatieraad dient naar mijn mening te functioneren in het kader van de opdracht van de raad, namelijk het ontwikkelen van adviezen. Die voorlichtster dient de diverse organen in de maatschappij, en ook de vrouwen, georganiseerd of minder georganiseerd, op allerlei manieren voor te lichten over de zaken die ter advisering zijn en waarop suggesties moeten komen. Zij moet als het ware meningen ophalen.

Het verdedigen van een beleid moet naar mijn mening niet tot de taak behoren van een dergelijke functionaris en de Emancipatieraad. Dat is een taak voor de Regering. Een directie Coördinatie emancipatiebeleid kan uitleggen en duidelijke informatie geven over hetgeen de Regering bij voorbeeld met bepaalde regelingen doet. Ook het parlement is er nog. De Staatssecretaris kan op een gegeven moment daar inzicht geven hoe een regeling functioneert of het verwijt weerleggen dat het geld slechts bij bepaalde groepen terecht komt.

Tot slot kom ik bij de amendementen. Mevrouw Schaapman en mevrouw Bischoff hebben bij amendement voorgesteld een lid toe te voegen aan artikel 2. Ik hik toch wel een beetje tegen dit amendement aan. De formulering in artikel 2, over de zaken waarover de Emancipatieraad dient te adviseren, is naar mijn mening compleet en juist. In de memorie van antwoord heb ik de suggestie die nu in het amendement staat, weerlegt met het argument dat het amendement overbodig is. In artikel 2 staat namelijk: 'desgevraagd of eigener beweging advies uitbrengt over het emancipatiebeleid van de Regering in het algemeen en de samenhang van voorzieningen en maatregelen van emancipatiebeleid in het bijzonder.'. Los daarvan hebben wij in artikel 3 dat algemene aspect nog eens versterkt. In artikel 3 is opgenomen dat men verplicht is advies te vragen. Het betekent dat de zaken, die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de positie van vrouwen, vallen onder de verplichte adviesaanvraag.

Als het gaat om het algemene overheidsbeleid, zoals in het amendement staat, kunnen wij er twee interpretaties aan geven. In het algemene overheidsbeleid nemen wij maatregelen, waaraan aspecten van emancipatiebeleid zitten. Daarvoor hebben wij dus de algemene formulering in artikel 2, die daarvoor is bedoeld. Vandaag staan er onderwerpen op de agenda, waaraan geen enkel aspect zit dat de vrouw raakt, bij voorbeeld zand en grint. Als wij spreken over algemeen beleid ligt nu volledig vast in het wetsontwerp en in de memories van toelichting en antwoord, wat in het amendement wordt bedoeld met algemeen overheidsbeleid. Mevrouw Bischoff heeft het echter toegespitst op vrouwen-effectrapportage. Dan spreek ik over iets heel anders. Dan betreft het toch achteraf bekijken in hoeverre het totale overheidsbeleid nog eens doorgelicht moet worden op

effecten voor de vrouw. Als het op belangrijke momenten toch effecten voor de vrouw heeft, dan valt het onder artikel 2. Als het daarnaast iets anders betekent, moet het niet in artikel 2 worden opgenomen.

Wat die vrouwen-effectrapportage betreft moeten wij bezien in hoeverre wij daaraan handen en voeten kunnen geven en in hoeverre het nodig is nog eens die taak van de Emancipatieraad te bezien. Dat zou echter niet in dit wetsontwerp moeten gebeuren. Naar mijn mening valt alles al onder artikel 2.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): In artikel 3 gaat het duidelijk om een verplichte adviesaanvraag van een minister. Hieraan is algemeen beleid toegevoegd. In artikel 2 gaat het om een algemene taak van de raad, namelijk ongevraagd adviseren vooraf en het eventueel geven van een vrouwen-effectrapportage achteraf. In eerste termijn heb ik het voorbeeld van het niet teruggeven van een gedeelte van de AOW-premie aan gehuwde werkende vrouwen genoemd. Deze maatregel heeft mogelijk een anti-emancipatoir effect. Er zijn lange juridische discussies mogelijk over de vraag of de Emancipatieraad hierover kan adviseren, als artikel 2 niet wordt verruimd en de betrokken minister niet om advies heeft gevraagd. Ter voorkoming van deze discussies is verruiming van artikel 2 nodig.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp dit niet!

De Voorzitter: Wilt u dit in tweede termijn uitleggen?

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: In de bijdrage van D'66 aan het voorlopige verslag is sprake van bezuinigingsmaatregelen van de Regering. Hieronder kunnen maatregelen zijn die van zeer groot belang zijn voor de positie van vrouwen. In het wetsontwerp wordt voldoende ruimte gegeven om op tijd te laten adviseren over voorgenomen maatregelen die effect hebben op de situatie van vrouwen. Het algemene overheidsbeleid is een optelsom van belangrijke voornemens die vallen onder de algemene formulering van artikel 2.

In de nieuwe begroting van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk kan men opnieuw lezen dat het in het emancipatiebeleid gaat om de coördinatie van de maatregelen die zijn gericht op de positie van de vrouw en om integratie van de emancipatie in het algemene beleid. In het kader van de ad-

Kraaijeveld-Wouters

visering worden deze punten volledig gedekt door datgene wat in het wetsontwerp staat.

Mevrouw Bischoff en mevrouw Schaapman hebben een amendement op artikel 8 ingediend. Ik ontraad het toevoegen van het hierin genoemde vierde lid. Hierin is sprake van het tijdig in kennis stellen van de raad van de beleidsvoornemens van de Regering die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de positie van vrouwen en de rolverdeling tussen vrouwen en mannen. In het wetsontwerp staat dat ministers hierover tijdig advies dienen te vragen. Het in het amendement gestelde is dus een doublure van alles wat in voorgaande artikelen staat. Men kan immers niet adviseren, als men niet tijdig in kennis wordt gesteld van de belangrijke beleidsvoornemens.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): In artikel 3 gaat het slechts om het geval dat een minister om advies vraagt. Als de Emancipatieraad echter niet tijdig wordt ingelicht, kan hij nooit ongevraagd adviseren.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: U verwaarloost nu het laatste deel van uw eigen amendement: 'dat de Regering de Emancipatieraad tijdig in kennis moet stellen van de beleidsvoornemens die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de positie van vrouwen en de rolverdeling tussen vrouwen en mannen.'. Dat is echter de harde kern van artikel 3. Hierin staat zelfs dat de betrokken minister dan om advies moet vragen. Als hij of zij dit niet doet, moeten hiervoor gegronde redenen aanwezig zijn. Deze moeten kenbaar worden gemaakt. Als iemand achteraf van mening is dat de Regering advies had moeten vragen, moet een discussie met de Regering worden aangegaan.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): In de recente geschiedenis hadden wij het voorbeeld van de AOW-premies.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: De Emancipatieraad is er nog niet.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Toen u 'aan de macht kwam' heeft u ook gezegd dat de Emancipatiekommissie zou adviseren over allerlei belangrijke zaken. Dat is niet gebeurd.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Het is één aspect van een totaalpakket, waarvan ik meen dat het erg veel te maken heeft met de situatie van vrouwen. Er zouden gegronde redenen

kunnen zijn, daarover op dat moment geen adviesaanvraag te doen. Het zou kunnen zijn dat dit voornemen twee dagen vóór Prinsjesdag werd bedacht, om maar iets te noemen. De betrokken 'bewindspersoon' zou dan zeer duidelijk moeten argumenteren waarom geen adviesaanvraag is gedaan.

Ik heb nog niet gesproken over de 'onderzoekingen en de resultaten daarvan'; wel over de algemene tenenur van dit amendement, dat ik dan ook ontraad.

Ik kom tot de tussenzin 'van onderzoekingen en de resultaten daarvan'. Ik kan mij voorstellen dat mevrouw Bischoff dit belangrijk vindt. Echter: dan nog zal het van belang zijn dat de Regering bij een adviesaanvraag de relevante gegevens bekend maakt. Ook wat dit betreft, is deze tussenzin dus niet relevant. Het enige wat ik nog zou kunnen bedenken – al nodig ik mevrouw Bischoff niet uit, daarover een amendement te maken – is dat de Regering belangrijke onderzoeksresultaten, waarvan de Emancipatieraad nog niet weet, bekend zou kunnen maken aan het adviesorgaan. Dit zou dus los van een aanvraag moeten gebeuren. Immers, in relatie tot een adviesaanvraag moet relevante informatie natuurlijk worden vermeld. Ik weet niet precies wat dit zou betekenen. Er wordt immers zo ontzettend veel onderzocht in de samenleving. Dit zou alleen die onderzoeken kunnen betreffen waarvoor de Regering zelf beleidsverantwoordelijkheid meedraagt en de resultaten daarvan. Ik meen dat een goed geëquipeerde raad op het gebied van documentatie en informatie zelf die onderzoeken al lang op het spoor zal zijn.

Het laatste amendement betreft artikel 12. Via het voorlopig verslag in de memories van antwoord is een plezierige discussie gevoerd tussen de VVD-fractie en de Regering. De geachte afgevaardigde ziet er op dit moment van af verder te discussiëren over de termijnen van zittende leden. Dit amendement is daarvan overgebleven; daarover wil ik nu graag een discussie aangaan. De aftredende leden van de raad kunnen op een gegeven moment opnieuw worden benoemd. Het kan ook zijn dat de raad, na acht jaar te hebben gezeten, bijna geheel wordt vernieuwd. Er wordt op aangedrongen dat de raad na vier jaar een evaluatieverslag zal opstellen. Volgen wij het amendement, dan zouden wij de raad moeten verplichten na vier jaar met een evaluatieverslag te komen. Dit betekent dat men tijden te voren al zou moeten beginnen, dit te

schrijven. Ik meen dat men in het laatste jaar zeker aan zo'n verslag zal moeten beginnen, en dit compleet maken nadat de termijn van vier jaar achter de rug is, aangezien zo'n evaluatie ook moet gaan over hetgeen in de laatste maanden van deze termijn is gebeurd. Volgt men het amendement, dan zal men bij de overgang naar de volgende termijn – waarbij soms nieuwe leden kunnen binnen treden – bij wet worden verplicht, het evaluatieverslag precies na de termijn van vier jaar af te geven.

Ik bepleit dat men elkaar iets meer ruimte zou gunnen. Zo gaat het ook in de praktijk: er is vaak een slotvergadering van de oude leden, waar de nieuwe leden bij komen, en waarbij het evaluatieverslag voorligt. Men discuteert daarover in die vergadering, waarbij ook suggesties kunnen worden gedaan aan de nieuwe leden. Deze opheffingsvergadering – in die zin dat een aantal leden weg gaat en een aantal nieuwe komt – krijgt dan een heel duidelijke functie. Ik zou zo graag iets meer ruimte laten. Ik meen dat een heel strikte benadering in de praktijk een heel moeilijke situatie zou geven. Ik wil wel een termijn stellen: men moet niet het uitbrengen van het verslag maar voor zich uit blijven schuiven. Als termijn zou ik ten hoogste vijf jaar willen geven. In de praktijk zal het zo zijn – dit zie ik bij andere raden – dat men na drie, vier of vijf maanden het verslag aangeboden zal krijgen. Ik vind dit amendement dan ook wel erg strikt en erg verplichtend. Ik zou er liever niet aan willen.

De Voorzitter: Alvorens de leden gelegenheid tot repliceren te geven, wil ik opmerken dat zowel het vervoer van zand en grind, als de emancipatie, een zaak van evenredige vrachtverdeling zijn!

□

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Hier op doorgaande zou ik willen zeggen dat zand en grind vroeger en misschien nog een mannenaangelegenheid zijn, maar dat er waarschijnlijk geen vrouw is die niet in haar leven geconfronteerd is met zand, zeep en soda! Het zand in dit rijtje hadden we vroeger allemaal thuis in de keuken!

Mijnheer de Voorzitter! Ik begin met de Regering te danken voor de uitgebreide wijze waarop de Regering is ingegaan op ook datgene wat ik heb gesteld. De Staatssecretaris was kennelijk toch wel geroerd, omdat zij hetgeen waarvan ik gezegd had dat het haar had geroerd, weer opnieuw heeft

Korte-van Hemel

gezegd. Dat doet mij plezier; het geeft aan dat er uiterst relevante zaken aan de orde zijn!

De Staatssecretaris is onder andere ingegaan op het punt van de inschaling. Daarvan heeft zij gezegd: als we nu met de andere adviesorganen zouden aanvangen, zouden we deze wellicht ook anders inschalen. Ik weet niet, of ik dit moet uitleggen als een beoordeling achteraf dat het toch beter is zoveel mogelijk adviescommissies van de Regering in dit opzicht van gelijke orde te doen zijn, en als het achteraf geven van een andere waardering aan het totaal van die adviescommissies. Ik denk dat wij ons op dit moment wel bij zo'n constatering kunnen neerleggen.

Mijn vraag naar het studie bureau heeft de Staatssecretaris beantwoord met op te merken dat er al een studie bureau was en dat daarover een historisch verhaal verteld kon worden. Als ik echter aan de andere kant zie, hoe dit studie bureau geëquipeerd is en een nadrukkelijke plaats gekregen heeft met onder andere de mogelijkheid naar buiten toe te adviseren, dan is er toch wel een groot verschil met de mogelijkheden die deze Emancipatieraad nu krijgt. Ik zou me kunnen voorstellen dat de eerstoptredende Emancipatieraad zich bij zijn eerste evaluatie betreffende het al of niet aanwezig moeten zijn van een studie bureau op deze zaak bezint en er een advies over uitbrengt.

Ik heb met tevredenheid geluisterd naar het verhaal over de sollicitatieprocedure. De Staatssecretaris zou mij veel genoegen doen, wanneer zij wil ingaan op de aangenomen vanzelsprekendheid van de continuïteit van degenen die er nu nog zijn bij de Emancipatiecommissie, en op de vraag of het zo is dat de Emancipatiecommissie die er nu nog is inderdaad ook in de persoonsbezetting defungeert op het moment dat de nieuwe Emancipatieraad gaat werken. Met andere woorden: willen die mensen zo lang dóórwerken, hebben zij de gelegenheid daartoe, en zijn ze bereid hun krachten tot dat moment aan dit werk te blijven geven?

Ik heb met veel plezier beluisterd dat de door mij ingediende motie toch wel in goede aarde is gevallen. De Staatssecretaris heeft terecht gezegd dat er een VBO is en dat er een advies over arbeid wordt uitgebracht. Ik zou me echter heel wel kunnen voorstellen dat deze beide nu net niet zijn gericht op het aspect van het collectieve, waarvan de Regering in de memorie van

antwoord heeft gezegd dat dit op langere termijn nodig zou kunnen zijn. Ik denk dat ik mijn motie daarom maar handhaaf.

De Staatssecretaris heeft met mevrouw Krijnen een discussie gevoerd over het platform, zoals dit van de zijde van de VVD zo graag in het leven zou worden geroepen. In het voorlopig verslag heeft mijn fractie al gezegd, dat zij daar niet voor voelt. Ik denk dat zo'n platform tot verwarring kan leiden. Hoe men het ook draait of keert, de wereld van de emancipatie is helaas nog maar een klein wereldje; er zal in de samenleving een enorme spraakverwarring ontstaan rond de begrippen emancipatieplatform en Emancipatieraad.

De ervaring leert dat men ook wel eens verwijst naar de vrouwenraad, die heeft geadviseerd. Mijns inziens moeten wij toe naar één duidelijk advieslichaam. Dan weet men ten minste waar men zijn klachten kwijt kan en waar men advies kan vragen. Als er behalve de Emancipatieraad ook nog een emancipatieplatform is, ontstaat er onduidelijkheid en spraakverwarring. Het kan wel zijn dat wij precies weten wat ermee bedoeld wordt, maar wij moeten ervoor zorgen dat er voor iedereen duidelijkheid bestaat.

Een groot bezwaar is bovendien nog, dat in zo'n emancipatieplatform ongetwijfeld weer alleen vrouwen zitting zullen nemen. Door de vakorganisaties, de werkgevers en wie dan ook zullen er weer vrouwen in gezet worden. Ik heb liever dat de discussies worden gehouden in de vakorganisaties zelf en bij de verenigingen van werkgevers en dat men niet van de een of andere mevrouw moet horen hoe het ermee is. Vervolgens kunnen wij hier worden geconfronteerd met de adviezen. In dat verband heb ik al het advies van het CNV genoemd.

Mevrouw Krijnen (VVD): De geachte afgevaardigde heeft gezegd dat de emancipatie zich beperkt tot een zeer kleine kring, waar er intens over nagedacht wordt. Dat was voor mij aanleiding, te proberen een wat breder kader te scheppen en er wat meer weerklank in de samenleving voor te vinden. Het is nooit onze bedoeling geweest, het platform ook te laten functioneren als adviesorgaan. Het gaat erom, een discussie op gang te brengen in de samenleving over emancipatie, opdat ook de Emancipatieraad daarvoor gebruik zou kunnen maken.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Ik ben het ermee eens dat de discussie op gang moet worden gebracht. Tot

nu toe is er wat de emancipatie betreft een kleine groep die exact weet waarover wij praten. Daarom zou ik willen proberen de discussie op alle niveaus in de samenleving op gang te helpen en niet willen volstaan met afgevaardigden in een platform. Dan weet de rest van de samenleving niet waar het om gaat en krijgen wij weer de redenering in de trant van: Dat zoeken zij daar wel uit. Daar voelen wij niets voor.

Mevrouw Krijnen (VVD): Ik heb hier van niemand gehoord, hoe wij die brede maatschappelijke discussie tot stand zouden kunnen brengen. Het is zeker wenselijk, dat wij daar met ons allen wat meer over nadenken.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Een van de taken van de nieuwe Emancipatieraad zal zijn, dermate goede adviezen aan de Regering uit te brengen, dat de gevolgen daarvan in de brede samenleving niet onopgemerkt kunnen blijven.

Over het amendement van mevrouw Bischoff heb ik bij interruptie al iets gezegd. Datgene, wat naar haar mening ontbreekt in de artikelen 2 en 3, staat nu net in het verbrede artikel 3, waar wij met ons allen om hebben gevraagd. Ik heb dan ook geen enkele behoefte aan het amendement op stuk nr. 13.

Hetzelfde geldt voor het amendement op stuk nr. 14. Ik vind het een verschraling. Er is sprake van afschuiwing, als er weer apart advies moet worden uitgebracht. Ieder advies, verplicht of niet verplicht, dient zich bezig te houden met de effecten die het overheidsbeleid heeft op de positie van vrouwen. Dat geldt trouwens niet, alleen voor vrouwen, maar ook voor mannen, kortom voor de hele samenleving. Pas dan is er sprake van een emancipatie die algemeen wordt aangevaard, ook al mag een evolutionair vuur er af en toe niet aan ontbreken.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Met de redenering die mevrouw Korte nu volgt kan men er ook voor pleiten het gehele artikel 2 te schrappen. Zij vertrouwt er volledig op, dat dit en het volgende kabinet altijd advies zullen vragen over beleidsvoornemens die invloed hebben op de rol. Dat sluit echter de mogelijkheid van ongevaagd advies uit. Daarover handelen onze amendementen. Ik deel niet het vertrouwen van mevrouw Korte.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Ik heb ook ontzettend veel vertrouwen in het parlement. Dat zal op ieder moment de verantwoordelijke bewindsman of -vrouw kunnen aanspreken.

Korte-van Hemel

Het zal duidelijk zijn dat wij aan de amendementen geen behoefte hebben. Wat betreft het amendement-Krijnen voelen wij toch wel erg veel voor hetgeen de Staatssecretaris heeft gezegd. De termijn van ten hoogste vijf jaar zou een eigen leven moeten leiden naast de vier jaar. Het lijkt mij belastend dat de periode aan het einde waarvan rapport moet worden uitgebracht wordt bekort. Men moet dan wellicht al in het tweede jaar beginnen met de eigen evaluatie. Waarschijnlijk ontbreekt de tijd de juiste conclusies uit de evaluatie te trekken op het moment waarop de raad wordt vernieuwd. Wij hebben dus geen behoefte aan het amendement.

□

Mevrouw **Schaapman** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Kortheidshalve sluit ik mij aan bij hetgeen mevrouw Korte heeft gezegd over de 'platformgedachte'. Ook wij wijzen het af. De Nederlandse Vrouwenraad heeft een goede functie voor het doorgeven van hetgeen in de Nederlandse vrouwenbeweging gebeurt aan de overheid en omgekeerd.

De amendementen van mevrouw Bisschop van Heemskerck en mij vullen elkaar aan; zij kunnen niet van elkaar worden gescheiden. Effectrapportage is noodzakelijk. Er is verschil van mening over de effecten. Het voorbeeld is genoemd van het zand- en grindvervoer, waarop de Voorzitter zeer ad rem reageerde. Ook de evenredige bevrachting heeft te maken met de positie van de vrouw, en wel de vrouw aan boord van het binnenschip. De regeling voor het zand- en grindvervoer heeft dus wel degelijk consequenties voor de emancipatie van de schippersvrouw. Wij zullen dus onze amendementen handhaven.

□

Mevrouw **Krijnen** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Door middel van interrupties heb ik al uitgebreid aandacht geschonken aan onze opvattingen over het platform. Helaas begrijpen Kamer en Regering nog niet wat wij bedoelen met die functie. Ik hoop dat het actieplan dat de Regering het land wil insturen niet alleen wordt opgepakt door de vrouwenorganisaties maar ook door andere organisaties. De Regering verwacht het maar ik koester dienaangaande grote vrees. Ik garandeer de Regering dat het onvoldoende zal gebeuren en dat de discussie over het ac-

tieplan grotendeels door de vrouwenorganisaties zal worden gevoerd. Ik zou er haast een weddenschap over afsluiten met de Regering.

De Staatssecretaris acht mijn amendement ongewenst. De moderne opvatting is dat men zelf een evaluatie verricht van het werk dat men heeft gedaan en niet een ander. Dat systeem is voor ons motief geweest om de evaluatie aan de termijn te binden gedurende welke de Emancipatieraad zit. De Staatssecretaris heeft gesproken over de laatste vergadering van de Emancipatieraad.

Dan zou het toch goed zijn als het evaluatierapport daarvoor een leidraad zou kunnen zijn? Het lijkt mij heel belangrijk het evaluatierapport een rol te laten spelen bij het benoemen van de nieuwe Emancipatieraad. Aan de hand van dat rapport kan beoordeeld worden of de raad uitgebreid moet worden, of de werktijden van de leden uitgebreid moeten worden. Uit dat rapport kan blijken dat in het verleden de verschillende maatschappelijke groepen onvoldoende een rol hebben kunnen spelen, omdat men bij de sollicitatieprocedure daarmee onvoldoende rekening heeft gehouden of heeft kunnen houden, omdat er geen aanbod was. Zo zijn er talloze argumenten te vinden om dat evaluatierapport juist wel aan het einde van deze periode verplicht te stellen. Daarom handhaaf ik mijn amendement.

Ik dank de Regering hartelijk voor het ingaan op de verschillende door mij aangesneden punten. De Staatssecretaris heeft voldoende aangegeven dat zij mijn suggesties overneemt.

Wat betreft het contact tussen de leden van het adviesorgaan en de leden van de Kamer zullen wij de discussie over de brief van de Minister-President afwachten. Onze fractie zal daarin haar inbreng leveren.

De argumenten van de Regering tegen de amendementen van de Partij van de Arbeid en D'66 hebben ons aangesproken. Ook wij zijn ervan overtuigd dat de Regering met zeer positieve intenties deze Emancipatieraad instelt. De omschrijving in artikel 3 biedt voor ons voldoende garantie dat de Emancipatieraad adviseren kan bij eventuele negatieve effecten van het regeringsbeleid. Wij gaan ervan uit dat die ook door de Regering aan de Emancipatieraad gevraagd zullen worden. Beide amendementen spreken ons dan ook niet aan en wij zullen ze niet steunen.

□

De heer **Abma** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mijn welgemeende dank vertolken voor de reactie op onze bijdrage. Ik was zeer verheugd dat de Staatssecretaris uitsprak: 'Ik kan u wel volgen'. Dat is heel wat, al besef ik dat door een toevoeging dit 'volgen' niet die pregnantie bevatte die dit woord in vele gevallen wel vertolkt. In ieder geval heeft zij uitgesproken dat zij de spanningen, die ik signaleerde, ondergaat. Dat beschouw ik dan in ieder geval als de oogst van mijn bijdrage.

Mijn opmerkingen zouden dus als een waarschuwing kunnen fungeren en, naar een bekende uitspraak, geldt een gewaarschuwd voor twee. Daar zit het risico van een zekere dubbeltelling in, wat de positie en functie van de betrokkene zou versterken. Dat zou een ongewild effect zijn. Ik vertrouw er echter op dat men zal komen tot een overweging van de moeilijkheden en knelpunten, die ik heb signaleerd. Dat is dan misschien een advisering onzerzijds aan het adviesorgaan, nog voor het geconstitueerd is. In ieder geval concludeer ik dat het praktische deel van onze bezwaren enige weerklank heeft ontmoet.

Wat het principiële deel betreft moet ik helaas verklaren dat onze gereserveerdheid blijft bestaan. Wij willen namelijk best discrimineren en dan niet in de kwade zin dat wij concluderen tot ongeschiktheid of, nog erger, tot ongeschiktheid of iets van dien aard. Wij willen in goede zin onderscheiden naar geaardheid, capaciteiten enzovoort. Op die wijze bewijzen wij misschien wel de hoogste honneur aan haar die dit aangaat.

De Staatssecretaris heeft kort gereageerd op mijn opmerkingen over de evenwichtigheid. Ik betwijfelde heus niet, dat een zekere evenwichtigheid zou ontstaan in de groep als zodanig ten aanzien van het deelbelang, gezien de recrutering uit de geestelijke en maatschappelijke kringen waarover de Staatssecretaris sprak. Het blijft zodoende nog een deel. De teneur van mijn opmerkingen betrof veel meer dat in het beraad alle factoren en alle diverse deelbelangen gezamenlijk onder ogen moeten worden gezien, gelet op de gecompliceerdheid van de vraagstukken, waarmee de Regering worstelt, om met de Troonrede te spreken.

Ik wil ook nog een korte opmerking maken over de tijdelijkheid, in het besef dat niets zo zeer blijvend is als het tijdelijke. Ik heb niet zo zeer naar een

Abma

termijn geïnformeerd. Ik heb gevraagd of criteria worden ontwikkeld, wanneer men eventueel kan zeggen: dit is een beweging die voltooid is, inmiddels. Mijn onrust daaromtrent is nog iets toegenomen na het lezen in de overweging van de ingediende motie, dat naarmate het emancipatieproces voortschrijdt de doeleinden van het emancipatiebeleid verder zullen reiken. Dat gaat een beetje in de richting van het oneindige, zou ik in alle bescheidenheid willen zeggen.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mijn betoog in tweede termijn beperken tot drie onderwerpen, de twee amendementen, ingediend door mevrouw Schaapman en mij, en de gedachten rond het platform.

Ik begin met ons amendement op artikel 2. Dit artikel gaat over desgevraagd of ongevraagd adviseren. Artikel 3 is tot onze vreugde verruimd en gaat over een verplichte adviesaanvraag. De Regering zegt: wij zullen zoveel adviesaanvragen doen, dat geen extra nadruk behoeft te worden gelegd op het ongevraagd adviseren. Daartegen pleiten enkele dingen. Overigens spreek ik geen wantrouwen uit jegens deze Regering; het geldt ook voor toekomstige regeringen.

Het amendement ter zake maakt duidelijk dat de Emancipatieraad kan adviseren over algemeen regeringsbeleid. Zoals artikel 2 thans luidt, kan deze raad alleen ongevraagd adviseren over het emancipatiebeleid van de Regering in het algemeen en de samenhang van voorzieningen en maatregelen van emancipatiebeleid in het bijzonder.

Een tweede argument is, dat het de vrouweffectenrapportage mogelijk maakt over het gehele regeringsbeleid. Of dit, gezien de huidige tekst van artikel 2, kan, is zeer twijfelachtig.

Het derde argument is, dat er nieuwe beleidsterreinen zullen komen en dat de bewindslieden er nog niet aan toe zijn, daarover advies te vragen. Ik denk aan de enorme gevolgen van het invoeren van informatica of chips voor de positie van vrouwen. Ik denk ook aan andere technologische vernieuwingen, die wij in het kader van de Innovatienota in de industrie zullen doorvoeren. Je kunt van een minister niet verlangen dat deze dan af op het idee komt, de emancipatorische effecten ervan aan te geven. Zoiets kan men wel van de Emancipatieraad verlangen.

Een laatste argument is dat, als de Staatssecretaris duidelijk van mening is dat artikel 3 in alle opzichten gebruikt zal worden, ik niet begrijp waarom zij artikel 2 er nog in wil hebben. Zoals het nu wordt gesteld, lijkt ongevraagd advies geven volstrekt overbodig volgens de Staatssecretaris.

Mijnheer de Voorzitter! Dan kom ik tot de behandeling van het tweede amendement. Voordat wij tot dit amendement kwamen zijn wij met verschillende adviesorganen in contact getreden. Eén van de redenen was dat de adviesorganen ons mededeelden dat in de meeste adviesaanvragen al beleidsvoornemens staan waarop het advies betrekking moet hebben. Wanneer men de laatste adviesaanvraag van Minister Albada aan de SER bekijken concludeert men toch dat hierin geen mogelijkheid blijft tot eigen suggesties voor het beleid.

Argument twee is dat de raad voor het jeugdbeleid, volgens de eigen medewerkers, slechts één keer betrokken is geweest bij de raamnota jeugdbeleid en binnen 14 dagen een overzicht moest geven van alle knelpunten. Ook is hun bijvoorbeeld nooit een advies gevraagd over de jeugdwerkloosheid. Toch heeft de Regering die raad met de beste intenties ingesteld. Argument drie is dat de wet inzake de Harmonisatieraad Welzijnsbeleid een artikel 4 heeft, waarvan de tekst identiek is aan artikel 8 van het voorliggende wetsontwerp. Alleen is een lid toegevoegd aan het artikel dat in het voorliggende wetsontwerp is weggelaten. Ik heb dat ene lid weer bij amendement willen inbrengen. Ook hier geldt het argument van de informatie over nieuwe terreinen, waarvan de Ministers nog niet beseffen dat zich effecten op het emancipatiebeleid kunnen voordoen. De Emancipatieraad kan dan de Regering daarop wijzen, op grond van de in totaal acht argumenten zijn beide amendementen ingediend.

Voorts wijzen ook wij de gedachten van een platform af op grond van zeer slechte ervaringen in het buitenland waar men gelijke constructies hanteerde. Wij zagen als alternatief een betere voorlichtingsafdeling. Deze zou dan ook iets kunnen doen aan de feedback; de ideeën en de afspiegeling van tendensen in de samenleving zouden via deze voorlichtingsafdeling bij de E.R terug kunnen komen.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.15 uur tot 14.00 uur geschorst.

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: Ik stel voor, aan de orde te stellen en te behandelen in de vergaderingen van 14, 15 en 16 oktober a.s.:

hoofdstuk III (Algemene Zaken) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-III);

hoofdstuk I (Huis der Koningin) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-I); hoofdstuk II (Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-II); de afdeling Financiën Binnenlands Bestuur van hoofdstuk VII (Binnenlandse Zaken) van de rijksbegroting 1981 met de begrotingen voor 1981 van het Gemeentefonds en het Provinciefonds (16 400-VII, D en E);

hoofdstuk VII (Binnenlandse Zaken) van de rijksbegroting voor 1981 (met uitzondering van het overheidspersoneelsbeleid en de afdelingen Financiën Binnenlands Bestuur en Politie) met de begroting van het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf voor 1981 (16 400-VII, F);

de afdelingen Politie van hoofdstuk VI (Justitie) en van hoofdstuk VII (Binnenlandse Zaken) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-VI en VII); wetsontwerp Wijziging van de Hinderwet (15 027);

voortzetting van de gezamenlijke behandeling van de wetsontwerpen: Wijziging van de vermogensbelasting (15 905);

Wijziging van de Successiewet 1956 en van enige andere wetten (re- en dupliek, artikelen) (16 016);

wetsontwerp Wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enkele andere wetten (15 539).

De heer **Rienks** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken heeft er dringend behoefte aan, dat in die week naast de begrotingen ook de vraagpuntennota wordt afgehandeld. Zij wil dit om een te grote versnippering van de onderdelen van de begrotingsbehandeling waarmee de vraagpuntennota nauw verband houdt, te voorkomen. Ik wil u dus de dringende vraag voorleggen, te beschouwen of de vraagpuntennota in die week aan de behandeling kan worden toegevoegd en of de wetsontwerpen die met de begroting minder verband houden, een week kunnen opschuiven.

De **Voorzitter**: Ik het het volgende overwogen. De belastingontwerpen die door ziekte van de Staatssecretaris jammer genoeg vandaag niet kunnen

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters in gesprek met de kamerleden Vrijlandt-Krijnen, Rempt-Halmans de Jongh (beiden VVD) en Evenhuis-van Essen (CDA)

worden afgewerkt, hebben absolute voorrang. Daarna blijft er maar weinig tijd over en zeker niet voor de behandeling van een zo groot onderwerp als de vraagpuntennota blijkbaar is, want voor de eerste termijn is tweeëneen-half uur spreektijd ingeschreven. Dat zou niet kunnen worden afgedaan. Het lijkt mij niet bezwaarlijk als de behandeling één of twee weken later plaatsvindt. Ik zal er graag prioriteit aan geven, maar wij moeten wel telkens proberen, de behandeling van elk onderwerp binnen één week te houden. Ik zal proberen dit onderwerp één of twee weken na die week op de agenda te plaatsen.

Overigens zou ik wel alvast op de leden-woordvoerders bij de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken een beroep willen doen, de zaken niet dubbelop te doen en dus de kwestie die bij de vraagpuntennota aan de orde komt, niet te behandelen bij de begrotingsbehandeling.

Overeenkomstig het voorstel van de Voorzitter wordt besloten.

De Voorzitter: Ik stel voor, de Bijzondere Commissie De Arabische boycot en Nederland (14 986) te doen herleven.

De heer Van den Bergh (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Onze collega Engwirda heeft een paar weken geleden in de Kamer het verzoek gedaan, weer enige activiteit van de Regering met betrekking tot deze zaak te vragen. Op uw advies heeft de commissie die op dat moment formeel niet meer bestond, vanochtend vergaderd, nadat u ons gevraagd had, advies uit te brengen. Het advies dat wij u uitbrengen, luidt als volgt: Wij willen, afgezien van de verdere procedure van de Regering vernemen, wat de stand van zaken is inzake de uitvoering van de toezeggingen aan de Kamer, die door de Regering vorig jaar zijn gedaan en de actualisering van de brief van 2 april. Wij willen een dergelijk stuk graag van de Regering ontvangen omstreeks 10 oktober, waarna de commissie over de verdere procedure kan beslissen.

Wij laten het aan u over, aan te geven of u namens de Kamer deze brief zult schrijven of dat de commissie zelf deze brief tot de Regering zal richten.

De Voorzitter: Het lijkt mij verreweg het eenvoudigst en dus het best, dat de commissie dat zelf doet.

De heer Van den Bergh (PvdA): Daarmee ga ik akkoord.

Overeenkomstig het voorstel van de Voorzitter wordt besloten.

De Voorzitter: Ik bepaal, dat de volgende uitgebreide commissievergaderingen zullen worden gehouden:

- op maandag 29 september van 11.15 tot uiterlijk 23.00 uur van de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening over:
 - de Nota afstemming bouwbeleid-arbeidsmarktbeleid (16 110) en
 - de Nota financiering volkshuisvesting in de jaren '80;
- op maandag 6 oktober van 11.15 uur tot uiterlijk 23.00 uur van de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen over:
 - de notitie Onderwijs en Vorming Werkende Jongeren (16 206) en

Voorzitter

de notitie onderwijskundige voortgang proefprojecten kort- m.b.o. (16 220);

op maandag 13 oktober van 11.15 tot uiterlijk 18.00 uur van de vaste Commissie voor de Civiele Verdediging over Taken organisatie bescherming bevolking in vredes- en oorlogstijd (15 817);

eveneens op maandag 13 oktober van 11.15 tot uiterlijk 23.00 uur van de Bijzondere Commissie SVV/MPP voor verdere afhandeling en stemmingen over de stukken 14 390/15 885;

op maandag 20 oktober van 11.15 tot uiterlijk 18.00 uur van de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening over enkele aspecten van het huur- en subsidiebeleid;

eveneens op maandag 20 oktober van 11.15 tot uiterlijk 18.00 uur van de vaste Commissie voor de Handelspolitiek over het deel Buitenlandse economische betrekkingen en de exportproblematiek van de begroting van Economische Zaken voor het jaar 1981 (16 400-XIII);

en vervolgens ook nog op diezelfde maandag 20 oktober van 19.30 tot uiterlijk 22.00 uur van de vaste Commissie voor de Visserij over het deel Visserij van de begroting van Landbouw en Visserij voor het jaar 1981 (16 400-XIV).

De heer **De Beer** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! U hebt met betrekking tot de uitgebreide commissievergadering over het Structuurschema Verkeer en Vervoer en het Meerjarenplan Personenvervoer (maandag 13 oktober) bepaald dat zij tot uiterlijk 23.00 uur zou duren. Dit is waarschijnlijk een misverstand. In de bijzondere commissie is afgesproken dat de UCV tot half zes zou duren.

De **Voorzitter**: Wat mij betreft, is dat uitstekend! Denkt men werkelijk dat er dan 200 stemmingen zijn afgehandeld?

De heer **De Beer** (VVD): Ja, mijnheer de Voorzitter.

De **Voorzitter**: Ik vind het goed het zo te bepalen; dan kan de Stenografische Dienst er ook op rekenen.

Ik bepaal nader, dat de desbetreffende uitgebreide commissievergadering tot uiterlijk 17.30 uur zal duren.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde door het lid Waltmans aan de Minister

van **Binnenlandse Zaken**, over het ontslag van een wethouder van de gemeente Groesbeek.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]⁴

□

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Op de eerste twee vragen van de geachte afgevaardigde de heer Waltmans over de situatie in de gemeente Groesbeek, waar andere leden van het kabinet meer thuis zijn dan ik, zou ik een bevestigend antwoord willen geven. Inderdaad zijn mij de gegevens bekend die de geachte vragensteller vragenderwijs in zijn vragen heeft formuleerd.

Op de derde vraag zou ik het volgende willen zeggen. Zolang de gemeenteraad van Groesbeek het destijds ingevolge art. 86, lid 3, van de gemeentewet genomen besluit om van het in het tweede lid van dat artikel voor gemeenten van 20 000 zielen en daar beneden voorgeschreven aantal wethouders van twee af te wijken, in die zin dat er in Groesbeek drie wethouders zijn, niet heeft ingetrokken, gaat het inderdaad om de vervulling van een opengevallen plaats.

Op de twee laatste vragen van de geachte afgevaardigde zou ik in de eerste plaats willen zeggen, dat ik mij afvraag (formeel is het natuurlijk wel juist, mijnheer de Voorzitter; anders zouden deze vragen door u niet zijn toegelaten) of het zo verstandig is een zo lokale aangelegenheid als de besluitvorming in de raad van Groesbeek ook hier aan de orde te stellen. Gelet op de alom, ook in dit huis bepleite decentralisatiegedachte, heb ik daaraan toch wel enige twijfel.

Er kunnen overigens voor een gemeenteraad (en dit zal in dit geval zeker het geval zijn) zeer wel gegronde redenen bestaan om met de vervulling van een wethoudersvacature nog enige tijd te wachten. Daarom geloof ik dat de conclusie waartoe ik ben gekomen, namelijk dat er voor vernietiging van dat raadsbesluit geen voldoende aanleiding bestaat, de meest verstandige is.

□

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Mijn eerste vraag die ik straks van een toelichting hoop te voorzien luidt, of het juist is dat de Minister van Binnenlandse Zaken, maar ook het parlement, ervoor dient te waken dat wetten worden uitgevoerd. Artikel 90, eerste lid, van de Gemeentewet luidt dat de verkiezing ter vervulling der plaatsen, die door ontslag,

overlijden of om andere reden openvallen, geschiedt binnen veertien dagen na dat openvallen. Er is hier dan sprake van verkiezing van wethouders. Er staat niet 'geschiedt binnen veertien dagen of later na dat openvallen' al naar gelang de muts van de gemeenteraad staat. Er staat dwingend voorgeschreven 'geschiedt binnen veertien dagen'.

De gemeenteraad van Groesbeek heeft niet besloten om redenen van ziekte, ontstentenis of welke andere plausibele redenen dan ook, niet tot vervulling van de derde wethoudersplaats over te gaan. De gemeenteraad van Groesbeek heeft het besluit genomen vooralsnog, doch maximaal voor het resterende deel van de lopende zittingsperiode van de gemeenteraad, in de ontstane vacature niet te voorzien. Het lijkt mij dat het nu voor de hand ligt dat de Minister van Binnenlandse Zaken zich verstaat met de gemeente Groesbeek, om de gemeente erop te wijzen dat, zolang geen besluit wordt genomen dat ertoe strekt de gemeente Groesbeek twee wethouders te geven, zij verplicht is artikel 90, eerste lid, van de Gemeentewet te volgen.

□

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Uiteraard is de Minister van Binnenlandse Zaken van mening dat wetten moeten worden uitgevoerd.

Wat zijn tweede vraag betreft zou de mogelijk te construeren strijd met artikel 90 van de Gemeentewet, waarover de geachte afgevaardigde heeft besproken, direct opgeheven kunnen worden door de gemeenteraad, als de gemeenteraad het besluit, waarover ik in antwoord op vraag 3 sprak, dat is gebaseerd op artikel 88, derde lid, zou intrekken. In mijn positie moet ik voorzichtig zijn met het adviseren van gemeenteraden, maar mij dunkt dat de gemeenteraad het best aan het veriangen van de heer Waltmans kan voldoen, als hij inderdaad besluit tot intrekking van dat eerder genomen raadsbesluit, dat strekt tot uitbreiding van het aantal wethouders. Ik ben ook bereid dit aan de raad van de gemeente Groesbeek te laten weten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het ontwerp van (rijks)wet **Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de verdediging** (15 467, R 1114)

Voorzitter

De **Voorzitter**: Het is mij gebleken, dat alle op dit wetsontwerp ingediende amendementen voldoende worden ondersteund.

Mij is gevraagd, de beraadslaging te heropenen. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Van der Sanden** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De behandeling van het wetsontwerp inzake de verdediging is namens onze fractie gedaan door de heer De Kwaadsteniet, die op dit ogenblik in New York bij de Algemene Vergadering der Verenigde Naties is. Hij heeft zijn amendementen op de stukken 19 en 20 gewijzigd. Zij zijn inmiddels gedrukt onder de nrs. 21 en 22. Daarom heb ik er behoefte aan heel kort namens de heer De Kwaadsteniet en mijn fractie, een enkele kanttekening te maken bij die gewijzigde amendementen.

Wij hebben, gelet op het debat en alles overwegende, gemeend niet van amendering op de desbetreffende punten te moeten afzien. De zaken lijken ons hiervoor te belangrijk. Wél zijn de amendementen aangepast en verbeterd, waarbij onder andere is gelet op suggesties die de Minister in deze Kamer heeft gedaan.

In verband met het amendement op stuk nr. 19 leek het juist, ook het entitelé en de considerans van het onderhavige wetsontwerp aan te passen. In het bij amendement op stuk nr. 19 voorgestelde nieuwe artikel is bovendien op stuk nr. 21 het woord verplichtingen vervangen door het woord plichten, hiermee aansluitend bij het in artikel 5.2.4 gebruikte woord.

De argumenten voor beide amenderingen vat ik kort samen. Dat de bewindsman argumenten heeft die het amendement op stuk nr. 21 overbodig kunnen maken, behoeft niet te worden bestreden. Deze argumenten zijn echter hoofdzakelijk van juridisch-technische aard. Dit achten wij niet voldoende, mede gelet op de brede schriftelijke en mondelinge discussie die intussen heeft plaatsgehad. Het kan op dit punt om dermate ingrijpende zaken gaan dat het, zo niet noodzakelijk dan toch zeer wenselijk is dat de Grondwet zelf de beoogde basisbepaling bevat. Ik verwijs hiervoor naar de eerder gegeven argumentatie van mijn collega De Kwaadsteniet. Indien te zijner tijd zwaarwegende ingrepen wenselijk of nodig zijn, is het ook wenselijk dat hiervoor een expliciete grondwetsbe-

paling aanwezig is. Wij menen dat boven de juridisch-technische benadering moet worden gelet op en de doorslag moet worden gegeven door de benadering die men beschouwingen van rechtsfilosofische aard kan noemen. Hiernaast kan men denken aan als staatsrechtelijk en/of politiek te kwalificeren argumenten.

Ten overvloede moet worden bedacht dat technische overbodigheid zelfs kan slaan op de dienstplicht zelf in het kader van de militaire verdediging. Onze benadering is dat het opnemen van de bepaling elk mogelijk misverstand uitsluit en er te zijner tijd niet onvoldoende duidelijkheid kan worden geconstrueerd, mede gelet op de discussies die hebben plaatsgevonden. Als Regering en parlement te zijner tijd te zamen van mening zijn dat ingrijpende plichten moeten worden opgelegd, is het zeer verkieselijk dat dit op een expliciete grondwettelijke rechtsbasis berust.

Naar onze mening is er geen andere en betere plaats om dit te regelen dan in het kader van het onderhavige wetsontwerp.

Het amendement op stuk nr. 22 betreft bewust 'slechts' een additioneel artikel. De Minister heeft op dit punt een toezegging gedaan, waarvan onzerzijds met erkentelijkheid kennis is genomen. Het lijkt ons niettemin goed, deze zaak expliciet vast te leggen; het onderwerp is hiervoor belangrijk genoeg.

□

De heer **Nijpels** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! In de discussie in de Kamer over het wetsontwerp tot wijziging van de grondwetsbepalingen inzake de verdediging heeft een gedeelte van de gedachtenwisseling zich toegespitst op de kwestie van het opleggen van verplichtingen tot het verrichten van persoonlijke diensten, anders dan ten behoeve van de militaire en civiele verdediging. Drie punten speelden hierbij een rol.

Het eerste is de vraag of via de Grondwet een absolute blokkade voor de andere persoonlijke diensten dient te worden gecreëerd. Een hiertoe strekkend amendement van onze zijde kreeg echter te weinig steun en is door ons dan ook ingetrokken.

Het tweede punt was de onduidelijkheid over de vraag of verplichtingen tot persoonlijke diensten in de toekomst zonder grondwetsbepaling kunnen worden opgelegd. De Regering heeft duidelijk gemaakt dat, zij het binnen de grenzen van enkele grondwetsartikelen en internationale verdragen,

een uitdrukkelijke grondwetsbepaling overbodig is. De heren De Kwaadsteniet en Brinkhorst hebben ondanks de overtuigende argumenten van de Regering een amendement op dit punt ingediend. De argumentatie van de Regering, gevoegd bij het feit dat het amendement bijna een soort van uitnodiging aan de wetgever is, tot het creëren van nieuwe verplichtingen over te gaan, vormt voor mijn fractie de reden om het amendement niet te steunen.

Ten derde vroeg mijn fractie zich af of een grondwetsbepaling nodig was om te verzekeren dat persoonlijke diensten altijd via de wet en bij voorbeeld niet via een algemene maatregel van bestuur of een ministeriële verordening worden opgelegd. De Regering heeft geprobeerd, onze vrees weg te nemen door te wijzen op een aantal internationale verdragen en op enkele andere grondwetsartikelen. De heer De Vries heeft daaraan nog zijn rechtsstaatsgedachte toegevoegd.

Daats drie argumenten geven ons de overtuiging dat het opleggen van persoonlijke diensten, anders dan die ten behoeve van de militaire en de civiele verdediging, alleen maar bij wet kan geschieden. Hierdoor is de noodzaak van ons amendement op stuk nr. 15 komen te vervallen, reden waarom ik dat nu kan intrekken.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-Nijpels c.s. (stuk nr. 15) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

□

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Van der Sanden heeft zijn amendementen op de stukken nrs. 21 en 22 toegelicht. Ten aanzien van een amendement op stuk nr. 21 heeft hij gezegd dat de Regering bepaald wel argumenten had voor haar standpunt maar dat deze van meer juridische en technische aard waren, zodat hij en zijn groep toch willen vasthouden aan het voorstel zoals zij dat hebben gedaan.

Ik ben de geachte afgevaardigde, de heer Nijpels erkentelijk voor de steun aan de Regering voor haar standpunt ter zake.

De heer Van der Sanden heeft ook het amendement-De Kwaadsteniet-Brinkhorst op stuk nr. 22 nader toegelicht. Ik ben hem erkentelijk voor zijn vriendelijke woorden over mijn commentaar op het eerste amendement, dat op stuk nr. 20, dat nu inderdaad heeft geleid tot dit amendement op stuk nr. 22 waarmee ik thans technisch

Wiegel

geen enkele moeite heb. Mijn wezenlijke bezwaar blijft echter overeind dat ook dit amendement – ik kan het niet anders zeggen – overbodig is. Tijdens de plenaire behandeling van deze aan gelegenheid heb ik toegezegd dat te gelegener tijd een wetsontwerp zou worden ingediend met de bepaling dat terstond na afkondiging van een mobilisatie een voorstel van wet aan de Staten-Generaal wordt gedaan om over het voortduren van de mobilisatie te beslissen. Ook zonder het voorgestelde additionele artikel zal dat dus gebeuren. Daarom kan ik toch geen vriendelijker woordkeuze gebruiken dan door te zeggen dat dit amendement naar mijn overtuiging overbodig is.

□

De heer **Simons** Regeringscommissaris voor de Grondwetsherziening: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal alleen spreken over het amendement op stuk nr. 21, betreffende de kwestie van de andere plichten tot verrichten van persoonlijke diensten die kunnen worden opgelegd volgens bij de wet te stellen regelen. Bij de eerdere behandeling heb ik uiteengezet, met juridische en technische argumenten omkleed, dat het overbodig en ongewenst is, iets dergelijks in de Grondwet te bepalen. Nu ik de geachte afgevaardigde, de heer Van der Sanden heb gehoord,

komt bij mij de vraag op of dit op zichzelf zulke slechte argumenten zijn. Is niet een juridisch argument van zo veel betekenis bij de behandeling van de Grondwet dat daaraan gewicht zou moeten worden toegekend? Ik heb gehoord dat 'slechts juridische' argumenten zijn aangevoerd. Daarom wordt dit amendement gehandhaafd. Met alle respect voor de geachte afgevaardigde lijkt mij dit toch geen juiste redenering.

De heer **Van der Sanden** (CDA): De regeringscommissaris heeft het uitermate vriendelijk verwoord. Het kan niet anders dan dat ik even vriendelijk tegenover hem ben. De woorden 'slechts juridisch-technisch' zijn bedoeld in de driedimensionale geest waaraan een politiek element kan worden toegevoegd.

De heer **Simons**: Ik ben heel blij met dit antwoord. Dat politieke element betekent dan toch maar dat men, juridisch volkomen overbodig, in de Grondwet zou gaan zetten dat andere plichten tot het verrichten van persoonlijke diensten kunnen worden opgelegd volgens bij de wet te stellen regelen. Ik heb de indruk dat het in een beknopte, sobere Grondwet als deze, die thans in samenspraak met de Staten-Generaal wordt opgesteld, toch een invite inhoudt, dergelijke plichten bij de wet te gaan opleggen.

Ik moet u zeggen dat dit dezerzijds bijzonder wenselijk geacht wordt. Juridisch bestaat er geen behoefte aan de bepaling. Indien de wetgever het nodig vindt andere plichten tot het verrichten van persoonlijke diensten op te leggen, dan vindt hij daartoe ruimte in het open systeem van de Grondwet en vindt hij daarvoor ook geen beperking in andere bepalingen van de Grondwet, mits het maar gebeurt op de grondslag van een formele wet. Hij zal daarbij altijd óók in aanmerking moeten nemen de tractaten die ik in mijn vorige behandeling heb aangevoerd. De wetgever hééft echter de mogelijkheid. Wanneer deze bepaling niet wordt opgenomen, krijgt de wetgever althans niet als het ware uitnodiging om toch maar dergelijke andere plichten te gaan opleggen.

De heer **Van der Sanden** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil deze uitlating niet geheel onweersproken laten. Ik dacht dat de amendering, zoals deze nu aan de Kamer is voorgelegd en door de regeringscommissaris wordt betekend in de eerste plaats een belangrijke verlichting van de taak van de houden door mijn fractiegenoot de heer De Kwaadsteniet. Ik meen dat door hem het woord 'uitnodiging', hetzij letterlijk, hetzij inhoudelijk, niet in die zin is geformuleerd.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het gewijzigde amendement-De Kwaadsteniet c.s. (stuk nr. 22, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen dit amendement hebben gestemd en dat de fractie van de BP afwezig is.

Artikel I, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-De Kwaadsteniet c.s. (stuk nr. 22, I), wordt zonder stemming aangenomen.

Het begin van artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Verbrugh c.s. (stuk nr. 18) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het GPV, de SGP en de CPN vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel 5.2.4 wordt zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-De Kwaadsteniet c.s. tot invoeging van een nieuw artikel 5.2.4a (stuk nr. 21, II) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

Regeringscommissaris Simons wordt geflankeerd door de Ministers Wiegel (l) en Beelaerts van Blokland (r)

Simons

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, D'66, DS'70 en de CPN vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel 5.2.5 wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat door de aanneming van het gewijzigde amendement-De Kwaadsteniet c.s. (stuk nr. 22, I) het gewijzigde amendement-De Kwaadsteniet tot invoeging van een nieuw artikel III (stuk nr. 22, II) als aangenomen kan worden beschouwd.

Artikel III (oud) wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat door de verwerping van het gewijzigde amendement-De Kwaadsteniet c.s. (stuk nr. 21, II) diens gewijzigde amendement op stuk nr. 21, I, als verworpen kan worden beschouwd.

De beweegreden wordt zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de CPN en de PSP wordt aantekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit wetsontwerp te hebben gestemd.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het ontwerp van (rijks)wet: **Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake adeldom en ridderorden (15 883, R 1129).**

De **Voorzitter**: Het is mij gebleken dat de op dit wetsontwerp voorgestelde amendementen voldoende worden ondersteund.

Ik deel nog mede, dat de amendementen-Van der Berg c.s. (stuk nr. 10) en -Nijpels c.s. (stuk nr. 11) inmiddels zijn ingetrokken ten gunste van het amendement-Van der Burg c.s. (stuk nr. 14).

Het amendement-Van der Burg (stuk nr. 14, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR en DS'70 tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel I, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Van der Burg c.s. (stuk nr. 14, I), wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Van Ooijen c.s. (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP vóór dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat door de aanneming van het amendement-Van der Burg c.s. (stuk nr. 14, I) het amendement-Van der Burg c.s. tot schrapping van artikel 5.2.12 (stuk nr. 14, II) als aangenomen kan worden geschouwd.

Artikel 5.2.13 wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Van der Burg c.s. (stuk nr. 14, II) wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat door de aanneming van de amendementen-Van der Burg c.s. (stuk nr. 14, I en II) het amendement op stuk nr. 14, III tot invoeging van een nieuw artikel III als aangenomen kan worden beschouwd.

Artikel III (oud) en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de PSP en D'66 wordt aantekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit wetsontwerp te hebben gestemd.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de bij de behandeling van het verslag van een mondeling overleg over de **visumplicht voor Surinamers (16319)** ingediende moties,

te weten:

de motie-Nijhof c.s. over emigratie en remigratie (16319, nr. 2);

de motie-Beckers-de Bruijn over intrekking van de visumplicht voor Surinamers (16319, nr. 3).

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, bestaat er behoefte aan heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, daartoe de gelegenheid te bieden.

Daartoe wordt besloten.

□

Mevrouw **Haas-Berger** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Graag verneem ik naar aanleiding van berichten in de pers, hoe het nu feitelijk zit met de vi-

sumverlening. Is het juist dat daarover nu niet door de Nederlandse ambassade in Paramaribo wordt beslist, maar door de visadienst in Den Haag? Wat is daarvoor de reden? Kan de Regering verzekeren dat de toegezegde uiterste termijn van veertien dagen voor het verlenen van een visum niet zal worden overschreden?

Mijnheer de Voorzitter! Mag ik van deze gelegenheid gebruik maken om een stemverklaring vooraf af te leggen over de motie-Nijhof c.s.? Mijn fractie zal tegen deze motie stemmen, als die door de indieners niet wordt aangehouden, omdat wij vinden dat de inhoud van deze motie veel meer betrekking heeft op de algemene aspecten van het Suriname-beleid, waarvoor wij een debat hebben aangevraagd tegen eind oktober op basis van een nota van de Regering.

□

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Het voorleggen van alle visumaanvragen aan de visadienst in Den Haag, zo zou ik de geachte afgevaardigde mevrouw Haas willen antwoorden, betekent in de eerste plaats een belangrijke verlichting van de taak van de ambassade. Verwacht mocht namelijk worden – en daarom is die keuze gedaan – dat de ambassade, gezien het aantal aanvragen dat zeker zou worden ingediend, onder druk zou komen te staan.

In de tweede plaats biedt het voorleggen van de aanvragen aan de visadienst de mogelijkheid om steekproefsgewijze in bepaalde gevallen ook het reisdoel te controleren. In dat geval wordt de ambassade gevraagd het visum voorlopig niet te verlenen.

Nu heeft de geachte afgevaardigde gevraagd – zij zal daarbij zeker hebben bedoeld op de onrust die hier en daar is ontstaan –, of een en ander tot zeer groot uitstel kan leiden. Ik begrijp uit haar betoog dat zij dit zou betreuren. Als de ambassade geen bericht binnen veertien dagen ontvangt, worden de aangevraagde visa automatisch verleend. Die tijdsduur is dus zonder meer beperkt. Gelet op de onrust die was ontstaan achten wij het goed – en het is gisteren geschied –, contact op te nemen met onze ambassade in Suriname, ten einde een zo vlot mogelijke verlening van een en ander te verzekeren.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

Mevrouw **Van Heel-Kasteel** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De fractie van het CDA zal tegen de motie op stuk nr. 2 stemmen, omdat zij deze met de Regering prematuur acht. De fractie van het CDA heeft het initiatief genomen om op zeer korte termijn met de Minister van Sociale Zaken in een mondeling overleg de hele brede problematiek van de migratie van Surinamers aan de orde te stellen. Wij menen dat bij die gelegenheid enige van de in de motie opgenomen suggesties in veel beter verband kunnen worden besproken.

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie is met betrekking tot de motie-Nijhof en Bischoff van Heemskerck (16 319, nr. 2) van mening dat degene die eerst vaststelt dat afschaffing van de visumplicht geen wezenlijke oplossing voor het probleem is, noodzakelijkerwijs tot de conclusie komt, dat het ongedaan maken van de visumplicht voor de hand ligt. Mijn fractie ziet niet goed in dat de logische conclusie anders kan luiden. Wij zullen daarom tegen deze innerlijk tegenstrijdige motie stemmen.

Mevrouw **Kappayne van de Coppello** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De fractie van de VVD waardeert de intentie van de motie van de heer Nijhof en mevrouw Bischoff van Heemskerck. Over de concrete suggesties van de motie heeft op geen enkele manier beraadslaging kunnen plaatsvinden en de Regering is op die suggesties ook niet ingegaan. De overigen konden dat ook niet doen in de korte spreektijd, zodat het mijn fractie nog steeds prematuur lijkt aan de Kamer een dergelijke uitspraak te ontlocken. Daarom zal zij deze motie niet steunen.

De motie van mevrouw Beckers (16 319, nr. 3) gaat geheel in tegen het instellen van de visumplicht die de VVD-fractie heeft aanvaard. Daarom zal zij ook die motie niet steunen.

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Hoewel ik het met de Regering eens ben dat de specificatie van maatregelen in de motie-Nijhof c.s. (16 319, nr. 2) in details treedt waarvan wij de consequenties nog niet kunnen overzien, acht ik de intentie van de motie dermate positief en constructief dat ik voor deze motie wil stemmen.

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal tegen de motie-Nijhof c.s. (16 319, nr. 2) stemmen, omdat daarin in wezen de visumplicht wordt aanvaard en als alternatief een serie maatregelen – naast deze visumplicht – wordt genoemd, die op een humane aanpak van het verwijderen van Surinamers neerkomt, zonder dat er wordt verwezen naar de structurele achtergronden en er enige opening naar een structurele oplossing van de problematiek wordt geboden.

De heer **Van Rossum** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! De motie-Nijhof c.s. (16 319, nr. 2) komt ons sympathiek voor. Suriname loopt langzamerhand leeg en alles wat wij kunnen doen om de mensen daar terug te krijgen, spreekt ons aan. Over de voorgestelde maatregelen is echter geen discussie geweest, zodat ook wij van mening zijn dat stemming hierover prematuur is. Mocht de motie nu toch in stemming komen, dan voelen wij ons verplicht er tegen te stemmen.

De motie-Nijhof c.s. (16 319, nr. 2) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de CPN, DS'70 en het GPV vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Beckers-de Bruijn c.s. (16 319, nr. 3) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

Ik stel voor, het verslag van een mondeling overleg over de visumplicht voor Surinamers (16 319, nr. 1) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de tijdens de behandeling van de brieven van de Ministers van Economische Zaken en van Sociale Zaken inzake het **Prijsverloop 1980** (16 327, nrs. 1 en 4) voorgestelde moties, te weten:

de wijzigde motie-Van der Doef c.s. over de koopkracht in 1980 (16 327, nr. 5);

de motie-B. de Vries c.s. over de koopkracht van gezinnen, die moeten leven van een minimuminkomen (16 327, nr. 3);

de motie-Van der Doef c.s. over de koopkrachthandhaving in 1980 (16 327, nr. 6).

De **Voorzitter**: De heer B. de Vries heeft mij verzocht, de beraadslaging te heropenen. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb tijdens het debat van de vorige week een motie ingediend. Gisteren hebben wij opnieuw een debat gehad en daarin heeft de Regering ons toegezegd dat zij hetgeen wij in onze motie hebben gevraagd zal uitvoeren. Daarbij heeft zij alleen het voorbehoud van de technische uitvoerbaarheid gemaakt. In deze situatie heb ik er geen behoefte aan mijn motie op dit moment in stemming te brengen. Ik verzoek u daarom de motie aan te houden tot een nader te bepalen tijdstip.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van de heer B. de Vries stel ik voor, zijn motie (16 327, nr. 3) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt gesloten.

De gewijzigde motie-Van der Doef c.s. (16 327, nr. 5) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de CPN, de PPR en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Doef c.s. (16 327, nr. 6) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

Ik stel voor, de brieven van de Ministers van Economische Zaken en van Sociale Zaken inzake het Prijsverloop 1980 (16 327, nrs. 1 en 4) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de bij de behandeling van de brieven van de **Staatssecretaris van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening over het Woningbouwprogramma 1980** (16 196, nrs. 14, 15 en 17) ingediende moties, te weten:

de gewijzigde motie-De Beer c.s.

Voorzitter

over bevordering van het eigen woningbezit in de premiekoopsector (16 196, nr. 20);

de motie-M. P. A. van Dam c.s. over het inzakken van de koopmarkt (16 196, nr. 21);

de motie-M. P. A. van Dam c.s. over de bouw van zoveel mogelijke huurwoningen (16 196, nr. 22);

de motie-Dijkman c.s. over de stimuleringsmaatregelen (16 196, nr. 23);

de motie-Van der Spek c.s. over de verkoop van premie-B-woningen (16 196, nr. 24).

De gewijzigde motie-De Beer c.s. (16 196, nr. 20) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-M. P. A. van Dam c.s. (16 196, nr. 21) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-M. P. A. van Dam c.s. (16 196, nr. 22) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Dijkman c.s. (16 196, nr. 23) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De motie-Van der Spek c.s. (16 196, nr. 24) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PSP, de PvdA, D'66, de PPR en de CPN vóór deze motie hebben gestemd.

Ik geef het woord aan de heer M. P. A. van Dam, die het heeft gevraagd.

□

De heer **Van Dam** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Nu de Kamer met algemene stemmen een motie heeft aangenomen waarin wordt gevraagd het woningbouwprogramma voor 1980 te wijzigen zou ik, omdat 1980 niet meer zo lang duurt en gisteren in het debat enige onduidelijkheid is blijven bestaan over de uitvoering van deze motie, de Minister willen vragen op welke termijn de Kamer zou kunnen verne-

men of die motie wordt uitgevoerd. Ik begrijp natuurlijk dat het kabinet daarover enig beraad wil voeren.

□

Minister **Beelaerts van Blokland**: Mijnheer de Voorzitter! Het is op zichzelf vrij moeilijk een nauwkeurige termijn aan te geven. Het zal echter binnenkort zijn. Er zijn vele uitleggingen mogelijk van dat 'binnenkort'. Laten wij echter aannemen dat het vóór 15 oktober is.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de brieven van de Staatssecretaris van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (16 196, nrs. 14, 15 en 17) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsontwerp **Wijziging van de Experimentenwet onderwys (15 653)**.

De **Voorzitter**: De heer Van Leijenhorst heeft mij verzocht, de beraadslaging te heropenen.

Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Van Leijenhorst** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het door de heer Deetman en mij voorgestelde amendement, voorkomend op stuk nr. 17, heeft aan deze Kamer nogal wat discussie ontlokt. Dit heeft ons ertoe gebracht het amendement bij te stellen. Het gewijzigde amendement is nu gedrukt op stuk nr. 20.

Vergeleken met het vorige amendement zijn aan het nieuwe amendement twee woorden toegevoegd, namelijk '— waar mogelijk —'. Hiermee willen wij aangeven dat wij begrip hebben voor de bezwaren, dat in het beginstadium van het experiment het beginsel van een evenwichtig geheel van onderwijsvoorzieningen niet kan worden gehonoreerd, tenminste in belangrijk mindere mate. Voorts willen wij door middel van dit amendement vooral tot uitdrukking brengen, dat naarmate het experiment 'volloopt' wij ervan uitgaan, dat aan het beginsel van een evenwichtig geheel van onderwijsvoorzieningen wordt voldaan.

□

Minister **Pais**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de heren Van Leijenhorst en Deetman erkentelijk voor de nuancering die zij in het voorstel hebben aan-

gebracht. Het voorstel, zoals het thans luidt, geeft ook het gevoel van de Regering weer, zodat ik geen enkel bezwaar heb tegen aanneming van dit voorstel.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het amendement-Konings c.s. (stuk nr. 12, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de PSP, de CPN en DS'70 vóór dit amendement hebben gestemd.

Het gewijzigde amendement-Van Leijenhorst c.s. (stuk nr. 20, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de CPN en de PSP tegen dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Het amendement-Konings c.s. (stuk nr. 14, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de PSP en de CPN vóór dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Konings c.s. (stuk nr. 15) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van de amendementen-Konings c.s. op de stukken nrs. 12, I en 14, I de overige op deze stukken voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd en dat als gevolg van de aanneming van het amendement-Van Leijenhorst c.s. op stuk nr. 20, I het amendement, als aangenaam kan worden beschouwd.

Het amendement-Van Leijenhorst c.s. (stuk nr. 18) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA en de PPR tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel I, zoals het is gewijzigd door de overneming van de gewijzigde amendementen-Konings c.s. (stuk nrs. 19, I en II) en door de aanneming van het amendement-Konings c.s. (stuk nr. 15), het amendement-Van Leijenhorst c.s. (stuk nr. 18) en de gewijzigde amendementen-Van Leijenhorst c.s. (stuk nr. 20, I en II) wordt zonder stemming aangenomen.

Voorzitter

De artikelen II en III en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsontwerp **Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs inzake nascholing en applicatie van onderwijspersoneel (16 112)** en over:

de motie-Ginjaar-Maas c.s. over een wettelijke basis voor de MO-opleidingen (15 800-VIII, nr. 141);

de motie-Konings c.s. over de tweedegraads opleidingen verpleegkunde (15 800-VIII, nr. 142);

de motie-Van Baars c.s. over een wettelijke regeling van de MO-opleidingen door middel van de Experimentenwet (15 800-VIII, nr. 143).

Het amendement-Konings c.s. (stuk nr. 7) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Mevrouw Ginjaar-Maas heeft mij gevraagd, de beraadslaging over de moties te heropenen. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog een opmerking maken naar aanleiding van de motie van de collega's Van Baars en Konings op stuk nr. 143; waarin zij voorstellen de MO-opleidingen juridisch onder te brengen bij de Experimentenwet.

In de discussie daarover heb ik gezegd, dat mijn fractie met die oplossing niet gelukkig is. Mijn fractie is evenwel ook niet gelukkig met de juridische basis die de Minister voorstelt. Op dit moment zijn leden van mijn fractie bezig te onderzoeken in hoeverre wij

op héél korte termijn kunnen komen met een initiatiefvoorstel om de MO-opleidingen een andere, in onze ogen betere, wettelijke basis te geven.

Op grond hiervan wil ik de collega's Van Baars en Konings vragen of zij ermee kunnen instemmen dat ik de Kamer verzoek de stemming over deze motie enkele weken uit te stellen. Ik denk aan maximaal vier weken.

De heer **Van Baars** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn bereid, het initiatiefvoorstel van mevrouw Ginjaar af te wachten, mits het inderdaad niet later komt dan vier weken na vandaag.

De heer **Konings** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben met enige verbazing kennis genomen van het voorstel van mevrouw Ginjaar. Dat wil niet zeggen dat wij het niet willen honoreren. Duidelijk is dat er in de Kamer een meerderheid is voor onderbrenging in de Experimentenwet. Als desondanks een collega een initiatiefwetsontwerp met een andere oplossing wil aandragen, kunnen wij ons daarin wel vinden. Wij zijn bereid akkoord te gaan met aanhouding van de stemming voor vier weken. Wij wensen mevrouw Ginjaar alle sterkte met het initiatiefontwerp.

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Daar heeft de heer Konings ervaring mee!

De **Voorzitter**: De Kamer denkt toch niet dat het initiatiefontwerp al over vier weken in stemming komt?

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Wat heeft het voorstel van mevrouw Ginjaar-Maas te betekenen voor motie nr. 141? Zij lokt daarin van de Kamer een uitspraak uit over dezelfde MO-opleiding.

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mevrouw Ginjaar hetzelfde willen vragen. In motie nr. 141 wordt de Regering gevraagd een wetsvoorstel in te dienen, dat gelijktijdig met voorstellen inzake de lerarenopleidingen moet worden behandeld.

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Motie nr. 141 heeft betrekking op de wetgevende arbeid die de Minister zich voorstelt te verrichten in of over één of twee jaar. Ik hoop echter op zeer korte termijn een noodwetje bij de Kamer in te dienen. Daarom bijt een initiatiefwetje de motie in het geheel niet.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van mevrouw Ginjaar-Maas stel ik voor, de motie-Van Baars c.s. (15 800-VIII, nr. 143) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt gesloten.

De motie-Ginjaar-Maas c.s. (15 800-VIII, nr. 141) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Konings c.s. (15 800-VIII, nr. 142) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

Ik stel voor, het verslag van een mondeling overleg inzake herstructurering MO-opleidingen en de lerarenopleidingen/verpleegkunde (15 800-VIII, nr. 136) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsontwerp **Wijziging van de regeling inzake provinciale belastingen (15 712)**.

De **Voorzitter**: Op verzoek van de heer Hermans stel ik voor, de beraadslaging te heropenen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Hermans** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft twee nadere vragen aan de Staatssecretaris. Kan de Staatssecretaris toezeggen dat de bepaling van artikel 158 van de Provinciewet van toepassing zal zijn op het onderhavige wetsontwerp? Dit is namelijk van belang voor de nadere standpuntbepaling van mijn fractie ten aanzien van het amendement op stuk nr. 13.

Het tweede punt, Mijnheer de Voorzitter! Op stuk nr. 12 is door mijn fractie een amendement ingediend waarvan de Staatssecretaris van Financiën heeft gezegd dat hij dat met klem wil ontraden. Ik zou graag van de Staatssecretaris vernemen wat de consequentie van de uitspraak 'met klem ontraden' zal zijn voor het wetsontwerp.

De heer **Rienks** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Op verzoek van de Regering zijn de stemmingen voor het onderhavige wetsontwerp 14 dagen geleden van de agenda afgevoerd. Ik zou graag vernemen waarom dat ten goede is. Ik neem aan dat er enig nader beraad moest plaatsvinden. Wellicht kan de Regering nu mededelen wat de redenen is geweest voor het doen verdragen van die stemming en wat de uitkomsten zijn geweest van de overwegingen die sedertdien hebben plaatsgevonden.

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik begin met de vraag van de heer Rienks. Tijdens mijn afwezigheid in het buitenland is het verzoek van de Regering naar de Kamer gegaan om de stemmingen uit te stellen. Er zijn mij geen redenen bekend, andere dan die van mijn afwezigheid. Derhalve meen ik, nu ik wel weer aanwezig ben – ik moet overigens mijn collega van Financiën wegens ziekte verontschuldigen – dat ik een antwoord kan geven op de vragen die toen kennelijk in de beschouwingen zijn gesteld.

Na overleg met mijn collega van Financiën kan ik mededelen, dat het antwoord op de vraag van de heer Hermans omtrent de toepasselijkheid van artikel 158 van de Provinciewet op dit wetsvoorstel bevestigend luidt. Dat was ook de intentie en de opzet van de indiener van het toenmalige amendement, de heer Rienks, om alle zaken die de financiën van de provincies betreffen, onderwerp te doen zijn van overleg met de provincies. Derhalve kan ik deze toezegging doen.

Mijn collega van Financiën en ik zijn heden, in nader beraad, tot de conclusie gekomen, dat de gevolgen van de aanvaarding van het amendement-Hermans, voorkomende op stuk nr. 12, zouden moeten zijn, dat ik u, mijnheer de voorzitter, zou moeten verzoeken de beraadslaging over dit wetsontwerp te schorsen.

De heer **Hermans** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De uitleg van de Regering heeft in ieder geval meer duidelijkheid gebracht. Het zo belangrijke eigen belastinggebied van de provincies zou geheel geblokkeerd worden als mijn amendement door de Kamer werd aangenomen. Mijn fractie wil dat niet, ik trek derhalve het amendement in en ik heb de eer, u een motie te overhandigen.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-Hermans c.s. (stuk nr. 12) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Hermans en Evenhuis wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

constaterende, dat terugtrekking van het Rijk gelijk dient te zijn aan de volledige som van de door de provincies te heffen opcenten op de motorrijtuigenbelasting;

constaterende, dat een eigen provinciaal belastinggebied het sluitstuk is van de financiële verhouding provincies/Rijk;

nodigt de Regering uit, het komende jaar de rijksterugtrekking voor de volledige som van de door de provincie te heffen opcenten te realiseren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 17 (15 712).

Naar mij blijkt, draagt de Kamer nog geen kennis van deze motie, zodat ik voorstel, haar op een later tijdstip in stemming te brengen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Rienks** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris heeft gezegd dat artikel 158 ook van toepassing is op de procedure in het vierde lid van artikel 147, waarop ik een amendement heb voorgesteld om te bewerkstelligen, dat de procedure van artikel 158 gevolgd zou worden. Artikel 158 beoogt dat bij de besluitvorming van de Regering of van enig orgaan van de Regering rekening wordt gehouden met en kennis gedragen wordt van het standpunt van de provincies. Het tweede element is dat de Kamer vervolgens van die besluitvorming in kennis wordt gesteld en van de manier, waarop de adviezen van de provincies zijn overwogen. Ik zou nog graag van de Staatssecretaris vernemen, of deze twee elementen van artikel 158 ook ten aanzien van deze procedure zullen worden gerespecteerd.

Staatssecretaris **Koning**: Wij leven thans onder het bewind van de Wet openbaarheid van bestuur, zodat ik deze toezegging gemakkelijk kan doen.

De heer **Rienks** (PvdA): Dan is inderdaad het amendement op stuk nr. 13 overbodig en dus trek ik het in.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-Rienks c.s. (stuk nr. 13) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De beraadslaging wordt gesloten.

De artikelen I t/m V worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Rienks c.s. (stuk nr. 16) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

Artikel VI, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Rienks c.s. (stuk nr. 16) wordt zonder stemming aangenomen.

De beweegreden wordt zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de **stemming** over de bij de behandeling van de stukken over het zand en grindvervoer per binnenschip (15 800-XII, nr. 84 en 16 400-XII, nr. 7) ingediende motie-Van de Ven c.s. over de uitvoering van het OGVZ-plan (16 400-XII, nr. 8).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat nog niet aanwezig is.

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft mij verzocht, haar bij deze stemming te vervangen.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, heeft de Kamer hiertegen geen bezwaar.

De motie-Van de Ven c.s. (16 400-XII, nr. 8) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 tegen deze motie hebben gestemd.

Ik geef het woord aan de heer Casticum, die het heeft gevraagd.

De heer **Casticum** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Hoewel een van de ochtendbladen wist te melden dat de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat deze motie inmiddels al naast zich had neergelegd, zou ik de plaatsvervangend Staatssecretaris van Ver-

Castricum

keer en Waterstaat willen vragen, of hij kan mededelen of de Regering zich reeds over dit probleem heeft geboegen (de tijd hiervoor heeft eigenlijk wel bestaan) en, zo neen, wanneer hij denkt dat de Kamer uitsluitel kan worden gegeven over de integrale uitvoering van de motie.

□

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Op de hoogte zijnde van de vraag die zou kunnen komen, heeft de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat mij gemachtigd mede te delen dat zij zich nog aan het beraden is over deze motie en dat zij haar beslissing daaromtrent binnen de kortst mogelijke termijn schriftelijk aan de Kamer zal mededelen.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de stukken over het zand- en grindvervoer per binnenschip (15 800-XII, nr. 84 en 16 400-XII, nr. 7) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen achteraf** over de onderwerpen, waarover zojuist is gestemd.

□

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben gestemd tegen de motie van de heer Van der Doef op stuk nr. 5 (16 325) over de koopkracht in 1980, omdat wij tegen twee elementen in die motie bezwaar hadden. In feite komt het erop neer dat de kring van de rechthebbenden te ruim getrokken is in deze motie. Wij hadden in de eerste plaats het oog op gezinsinkomens, terwijl deze groep in de motie breder is. In de tweede plaats hadden wij het oog op de laagste inkomens, terwijl in deze motie ook de mensen die boven hun minimum inkomen nog aanvullende inkomensbestanddelen hebben, meegenomen worden.

Wij hebben ook gestemd tegen de motie-Van der Doef op stuk nr. 6 over de koopkrachthandving in 1980, omdat naar ons oordeel op dit moment nog niet te overzien is, dat het bedrag van 25 mln., genoemd in deze motie, te gering is. Wij hebben gisteren al aangeduid dat het ons gaat om de aanduiding van de orde van grootte. Wij zijn er niet bij voorbaat van overtuigd, dat voor dit doel een bedrag van 25 mln. ontoereikend is.

□

De heer **Dijkman** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wat het woningbouwprogramma betreft wil ik een stemverklaring afleggen, waarom wij vóór motie nr. 20 van de heer De Beer hebben gestemd. Na het debat van gisteren was het duidelijk dat er een vrij brede meerderheid in de Kamer aanwezig was om de motie-Dijkman te steunen, om het woningbouwprogramma bij te stellen. Uit deze motie blijkt zeer duidelijk waar het CDA de prioriteiten voor de volkshuisvesting op dit moment wenst te leggen. Daardoor zal het gehele programma zijn bepaald, ook voor de VVD nu zij voor deze motie heeft gestemd. Indien derhalve daarna, ondanks de wijziging van dat programma, nog mogelijkheden aanwezig zijn extra woningen te bouwen, willen wij gaarne elke woning bouwen waar het maar mogelijk is. Om die reden hebben wij vóór de motie-De Beer gestemd. Nogmaals, omdat duidelijk was dat het structurele kader voor de Volkshuisvesting zou worden bepaald door het aannemen van de motie-Dijkman.

□

De heer **De Beer** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben voor de motie-Dijkman c.s. gestemd, in het licht van de uitleg die de Staatssecretaris daaraan in het debat heeft gegeven. Wij hebben tegen de motie van de heer M. P. A. van Dam, op nr. 21, gestemd, (hoewel wij ook het probleem zien van de exploitatie van bestemmingsplannen), omdat de heer Van Dam in zijn toelichting heeft gezegd, dat het hem vrijwel onmogelijk leek de motie uit te voeren binnen de budgettaire ruimte. Aangezien er ook geen dekking werd aangegeven, is dat voor ons een reden geweest om tegen de motie te stemmen, overigens zeer tot onze spijt.

□

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Wat de Experimentenwet onderwijs betreft wil ik over twee amendementen een stemverklaring geven. Het eerste amendement is het amendement-Konings op stuk nr. 12. Hij heeft er bezwaar tegen dat op grond van planprocedurele argumenten een experiment niet toegewezen kan worden. Het gaat hier om artikel 2, lid 2: *Onze minister beslist niet tot de bekostiging, bedoeld in het eerste lid, indien redelijkerwijs te verwachten is, etcetera, dat de bestaande scholen schade zouden ondervinden van het experiment.*

Ik heb het artikel zo verstaan, juist ook in verband met het redelijkerwijs, dat, als het gaat om het stichten van een nieuwe school, dat dan gekeken wordt of er voldoende leerlingen zijn, dat de planprocedure wordt gevolgd, zoals dat ook is gebeurd bij de middenschool in Groningen. De heer Konings geeft mijn inziens een veel te ver strekkende betekenis aan het artikel, zoals de Minister dat heeft voorgesteld. Wij hebben hem daarom niet willen volgen met zijn amendement.

Het tweede amendement betreft dat van de heren Van Leijenhorst en Deetman, waarin zij vragen om een reiskostenregeling, ook voor de kleintjes van vier en vijf jaar. Wij hebben ons afgevraagd welke de financiële consequenties daarvan zouden zijn en of die aanvaardbaar zijn. Wij zijn tot de conclusie gekomen dat het gaat om een beperkt aantal experimenten, waarvoor al een vervoerkostenregeling is voor de oudere leerlingen, van zes, zeven jaar en nog ouder. Het zou dan merkwaardig zijn om de kleine kinderen buiten te sluiten. *Onze steun aan dit amendement over de vervoerkosten voor kleintjes, heeft uitsluitend betrekking op de experimenten die plaatsvinden in het kader van de Experimentenwet. Wij willen hiermee op geen enkele wijze vooruitlopen op de behandeling van de wet op het basisonderwijs.*

□

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Om redenen tegengesteld aan die van mevrouw Ginjaar, hebben wij voor het amendement van de heer Konings op stuk nr. 12, I, van wetsontwerp 15 653 gestemd. Wij menen dat in het desbetreffende artikel niet alleen de stichting van een nieuwe school met een experiment aan de orde is, maar dat het ook gaat om aanvragen voor experimenten van bestaande scholen. Hierdoor verviel het genoemde argument, waarmee het gehele sub-artikel kwam te vervallen. *Dit was precies wat de heer Konings voorstelde.*

Het gewijzigde amendement-Van Leijenhorst op stuk nr. 20 had niet onze instemming. Wij achten het een verbetering van het oorspronkelijke amendement op stuk nr. 17, alleen al door de woorden 'zo mogelijk'. In het algemeen menen wij echter dat bij het stemmen over amendementen de onderwijskundige kwaliteit verreweg de doorslag moet geven; andere argumenten betreffende evenwicht mogen van ons minder in het geding zijn.

Zand- en grindvervoer
Prijsverloop
Woningbouwprogramma 1980
Onderwijs
Provinciale belastingen

□
Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! In de motie van de collega's Konings en Worrell op stuk nr. 142 (15 800-VIII) vragen zij, een eerder door de Kamer aangenomen motie uit te voeren. Deze motie droeg mede mijn handtekening. Men zal begrijpen dat motie nr. 142 ons hierdoor enigszins in een dwangpositie brengt, maar dit valt nogal mee. Inhoudelijk zijn wij het natuurlijk volstrekt met de motie-Konings eens, wat duidelijk is voor degenen die het debat hebben gevolgd. Wij zijn echter tot de conclusie gekomen dat de zaak achterhaald is en dat het onmogelijk is, haar terug te draaien. Op grond hiervan meenden wij dat het niet zinnig zou zijn, de motie-Konings te steunen, hoewel het ons spijt.

□
De heer **Van Baars** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik leg een stemverklaring af over de motie van de leden Ginjaar-Maas en Evenhuis op stuk nr. 15 800-VIII, nr. 141. Onze fractie is van meet af aan van mening geweest dat de dag- en part-time lerarenopleidingen in één afzonderlijke wet moeten worden geregeld. Wij zien daarom de motie als een verlengde van de motie-Van Leijenhorst die verleden jaar door de Kamer is aangenomen. Hierin werd om zo'n afzonderlijk wet gevraagd. Wij hebben daarom voor de motie gestemd, maar maken de aantekening bij het dictum dat het niet om twee wetsvoorstellen, maar om één wet moet gaan.

Wij menen dat de motie op stuk nr. 142 ten dele is achterhaald door maatregelen van de Minister. Voor het overige is een onderzoek door de Minister aangekondigd. Dit onderzoek willen wij afwachten. Wij hebben daarom tegen deze motie gestemd.

□
De heer **Mateman** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De CDA-fractie heeft gestemd voor het gewijzigde amendement op wetsontwerp 15 712, waarmee werd beoogd, de geldigheidsduur van de wet te beperken tot 1 april 1987. Wij hadden hiervoor twee argumenten.

In de eerste plaats hebben wij in het debat sterk aangedrongen op een nadere studie over de juistheid van het instrumentarium, in het bijzonder over de vraag of een ander belastinginstrument niet beter is. Ons tweede argument is dat de vrije som die in het wetsontwerp is gebouwd in de genoemde periode zal vastlopen en dan nadere bezinning nodig is over het verder belasten van de automobilisten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Instelling van een raad voor het emancipatiebeleid (Wet op de Emancipatieraad) (16 046)**,

en van de motie-Korte-van Hemel c.s. over verdeling en organisatie van arbeid over mannen en vrouwen (16 046, nr. 15).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□
Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Kamer voor de reacties in tweede termijn, vooral die waarin positief is gereageerd op mijn reacties in eerste termijn.

Mevrouw Korte heeft gevraagd of bij de evaluatie na een aantal jaren niet zou kunnen worden bekeken of de Emancipatieraad zoals deze dan zal functioneren behoefte zou hebben aan een studiebureau in de trant van de Raad voor het Jeugdbeleid. Ik ben bereid, bij de evaluatie van het functioneren van de raad dit punt mee te nemen.

Zij heeft verder gevraagd of de huidige leden van de Emancipatiecommissie bereid zijn, door te werken tot dat de emanicpatieraad er zal zijn. De leden die er op dit moment nog zijn, zijn tot nu toe bereid, de adviesfunctie in de voortgezette Emancipatiecommissie op zich te nemen. Van de voorzitter die mij heeft bezocht heb ik be-

grepen, dat zij er met een enkel lid over denkt, misschien toch niet helemaal tot het einde van de rit door te werken. Het is mogelijk dat ik zal vernemen dat enkele leden dit toch niet tot het einde toe kunnen volhouden. Van de Emancipatiecommissie heb ik niet de indruk gekregen dat daarin een gat zal vallen. Ik heb dus goede hoop dat de overgang soepel zal verlopen.

Mevrouw **Korte-van Hemel** (CDA): Dat zou ik bijzonder toejuichen!

Staatssecretaris **Kraaijeveld-Wouters**: Ik ook! Wat dat betreft, zijn wij als Kamer en Regering zeer eensgezind!

De discussie over het platform heb ik met grote interesse gevolgd. Zoals men zal kunnen begrijpen, kan ik mij iets meer vinden in de benadering van mevrouw Korte dan in die van de VVD-fractie. Ik deel de opvatting van de VVD-fractie dat de samenleving in al haar facetten betrokken moet blijven bij het beleid en bij de ontwikkeling daarvan. Er zijn, zoals ik vanochtend uiteen heb gezet, mogelijkheden waarin organisaties uit de samenleving kunnen functioneren. In de memorie van antwoord staat onder andere het instrument van de commissies hierbij genoemd. Daarnaast zijn er emancipatiewerkers aanwezig in het veld, niet alleen bij vrouwenorganisaties maar ook in andere maatschappelijke organen en organisaties, om juist daar de emancipatiegevoeligheid methodisch zichtbaar te maken zodat deze organisaties op tijd op belangrijke beleidsvoor-

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters

Onderwijs
Provinciale belastingen
Emancipatiebeleid

Kraaijeveld-Wouters

mens zullen kunnen inspelen. Dit is één van de taken die emancipatiewerkers in een organisatie hard kunnen maken.

Los van dit alles ben ik van mening dat alle velden van de samenleving zo veel mogelijk betrokken zouden dienen te zijn bij het overheidsbeleid. Vanochtend heb ik uiteengezet hoe hiervoor allerlei instrumenten te ontwikkelen zijn zonder over te gaan tot de instelling van een emancipatieplatform als een orgaan met een klankbordfunctie. Zo is het niet gezegd door de VVD-fractie, maar zo heb ik het wel beluisterd. Wat dit betreft, is van de overheid geen initiatief te verwachten. De overheid kan wel stimulerend actie ondernemen. Soms heeft men financiering nodig; dan kunnen onze regelingen onder de geldende voorwaarden daarin uitkomst bieden.

De geachte afgevaardigde dominee Abma heeft gewaarschuwd en hij citeert (hoewel niet letterlijk: ik denk dat ook dit een vorm is van de emancipatie van ons gezamenlijke denken): een gewaarschuwd telt voor twee. Ik zie hierin een goede indicatie, omdat in onze leerboekjes vroeger toch stond 'een gewaarschuwd man telt voor twee'!

Wat het ontwikkelen betreft: er worden geen criteria ontwikkeld, waaraan kan worden getoetst of een dergelijk beleid als emancipatiebeleid tot een einde is gebracht. Dit is ook niet het geval ten aanzien van sociaal-economisch beleid, waarvan we denken dat het wel altijd zal blijven bestaan, en ook niet voor een beleid dat we de naam van milieubeleid geven. Wel ben ik met de geachte afgevaardigde van mening dat men, ook op beleidsniveau, kritisch moet bekijken of men bepaalde instrumenten op een bepaald tijdstip nog nodig heeft en of de emancipatie-ontwikkeling wellicht zou zijn voltooid, zodat er van overheidszijde geen instrumenten meer voor ingezet behoeven te worden. Mijn opvatting is dat we hier voorlopig nog niet aan een eind toe zijn, integendeel.

Ik kom nu toe aan de amendementen, waarover hedenmorgen in tweede ronde discussie is ontstaan. Allereerst het amendement van mevrouw Krijnen (stuk nr. 14), ertoe strekkende dat 'hoogstens vijf jaar' gelezen moet worden als 'hoogstens vier jaar'. Ik heb begrip voor haar bedoelingen. De intentie van het amendement heb ik zo verstaan, dat een groep leden die op een gegeven moment aftreedt of op het punt staat te worden herbenoemd, zèlf het evaluatieverslag op tafel zal moeten brengen. Dat kunnen anderen niet

doen; als deze leden na vier jaar worden herbenoemd of door anderen worden vervangen, is het toch goed ná die vier jaar het verslag klaar te hebben? Mijn bezwaar tegen haar amendement is vooral dat het in praktische zin als heel dogmatisch en zwaar zal overkomen als werkelijk op 31 december, vóór het nieuwe benoemingsjaar ingaat, het verslag op tafel moet liggen (ik neem nu maar een datum). Ik denk derhalve dat theorie en praktijk toch gaan wringen, als dit in de wet wordt neergelegd. Ik vind dat men een wet zo moet maken, dat men er zelf in gelooft dat het zo ook strikt wordt uitgevoerd. Dit lijkt me niet het geval, wanneer men het zo strikt en dogmatisch in de wet vastlegt, dat er geen enkele ruimte in zit om bij voorbeeld op een paar maanden later plaatsvindende slotvergadering – zoals het in de praktijk tot nu toe toe gaat – met dat evaluatieverslag voor de draad te kunnen komen. 'Hoogstens vijf jaar' betekent wèl dat er een limiet wordt gesteld en dat er de dwang is om een verslag tot stand te brengen; in die zin moet de wet ook worden uitgevoerd. Voor dat strakke voel ik echter niet zoveel.

Mevrouw Krijnen (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Graag wil ik in dit verband twee opmerkingen maken. In de eerste plaats het volgende. We hebben gezamenlijk gesproken over dat rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en daarbij onze bezorgdheid uitgesproken over het ontstaan en in leven blijven van adviesorganen, wanneer er het vermoeden is dat dit wel eens niet zo erg nodig zou kunnen zijn. Dit is voor mij mede een argument geweest om te zeggen: laten we ervoor zorgen, dat na vier jaar dat evaluatieverslag op tafel ligt. Op dat moment is er immers de mogelijkheid, te bekijken hoe die herbenoeming kan plaatsvinden.

In de tweede plaats merk ik op dat de door de Staatssecretaris genoemde datum van 31 december wellicht niet geheel juist is. Immers, deze datum is toch sterk afhankelijk van het tijdstip waarop de wet in gang gebracht wordt: dat is dan de datum waarop de periode ingaat, en deze is tevens bepalend voor de beëindiging van de periode, naar ik aanneem. Dat behoeft derhalve niet op 31 december te zijn.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Neen. Het zou mooi zijn, als op 1 januari 1981 de Raad geïnstalleerd is; dat zou een mooie datum zijn, die ik best als streefdatum zou willen noemen, maar die waarschijnlijk niet zal worden gehaald. Wat dit betreft heeft de ge-

achte afgevaardigde gelijk. Maar zij heeft hedenmorgen óók het argument ingebracht, dat het voor de herbenoeming van leden noodzakelijk is om te zien hoe de Raad functioneert. Ik denk dat, wat dit betreft, het amendement niet veel opheldering geeft. Als men immers zegt 'hoogstens vier jaar', zou men bij de benoeming van leden het hele verslag al op tafel moeten hebben. Dan zit men echter alweer een driekwart jaar tevoren, als men de sollicitatieprocedure moet volgen, zoals de wet voorschrijft; dan komt men in een erg moeilijk parket. Men moet dan immers al halverwege de rit met de eigen evaluatie beginnen als emancipatieraad. Ik deel derhalve wèl de intentie van het amendement, in die zin dat ik de bedoeling ervan onderschrijf, maar ik zie in de uitwerking (ten hoogste vier jaar) nogal wat problemen. Ik stel daarom niet zo'n prijs op dit amendement. De beslissing in dezen laat ik verder graag aan de Kamer over.

Wat de andere twee amendementen betreft, mevrouw Schaapman heeft terecht gezegd dat zij met elkaar te maken hebben. Ik ben het met haar eens dat erg veel terreinen van overheidsbeleid te maken hebben met emancipatie van de vrouw. Je kunt, zij het soms een beetje geforceerd, bijna bij alles een relatie leggen tussen de situatie van de vrouw, (het is de ene keer de vrouw van de binnenschipper; de andere keer zijn het de vrouwen in het algemeen) dus tussen het emancipatiebeleid en voorts datgene, wat er aan beleidsvoornemens in andere sectoren ter tafel wordt gebracht.

In artikel 2 – daar wil ik geen misverstand over laten bestaan, omdat deze wetsbehandeling anders later nog moeite kan geven – is de cluster van algemene politieke beleidsvoornemens, dus het hele overheidsbeleid als zodanig, gericht op emancipatie – dat is een breed begrip in artikel 2 –, aan de orde. Dat zit daarin. Het gaat daarbij over gevraagde en ook over ongegevraagde adviezen. Misschien wordt er nu iets meer gevraagd dan voorheen en is daardoor de categorie van ongegevraagde adviezen iets kleiner, maar zij blijft relevant. Daarin ben ik het met mevrouw Bischoff eens.

Artikel 2 heeft – zeer ruim – betrekking op het beleid met betrekking tot de emancipatie. Dat beleid kan negatieve effecten hebben op de emancipatie en het kan positieve effecten hebben. Daar wordt helemaal niet over gesproken. Beide mogelijkheden zitten erin. Daarom is de toevoeging, die het amendement op stuk nr. 14 beoogt, een Fremdkörper. Het zit erin, maar

Kraaijeveld-Wouters

hierdoor wordt gesuggereerd dat het er niet in zit. Dat is mijn bezwaar tegen het amendement. Bij wijze van voorbeeld is gewezen op de informatica en de chips. Ik denk dat er een moment komt waarop er op dat beleidsterrein, toegespitst op het effect op bijvoorbeeld de werkgelegenheid van vrouwen, bij een beleidsvoornemen een adviesaanvraag aan de ER zal moeten komen. Dat kan heel goed. Het kan ook zijn dat de rijksoverheid er nog niet aan toe is, daarover een adviesaanvraag in te dienen. Op dat moment is de Emancipatieraad gerechtigd om ongevraagd te adviseren. Dat betreft dan een materie, ten aanzien waarvan de Raad denkt dat er op korte termijn belangrijke dingen zullen gebeuren die voor vrouwen bepaalde effecten zullen hebben.

Ik kom nu tot het amendement op artikel 8.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Een ander punt, dat ook in de effectenrapportage belangrijk is, is datgene wat er nu gebeurt met de AOW-premies.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Daar heb ik nog een mooi verhaal over; ik vind het althans mooi. Dit is een voorbeeld van zo'n heel pakket maatregelen dat zeer snel publiek moest worden gemaakt. Er is geen advies aan de EK over gevraagd. De Regering is echter met de uitwerking nog niet gereed. Zij heeft hedenmorgen een brief getekend – dat is gedaan door Staatssecretaris De Graaf – aan de Emancipatiecommissie, waarbij de brief aan de SER over bezuinigingen in de sociale zekerheid, waaronder de kwestie van de AOW-premie, aan de Emancipatiecommissie wordt toegezonden, met de uitnodiging er desgevenst commentaar op te geven.

Men heeft het nu dus officieel voorgelegd gekregen. Deze praktisch beleidsvoornemens vallen onder genoemde categorie, die of negatief of positief uitpakt voor het emancipatiebeleid. Daarover valt te discussiëren. Het adviesorgaan kan daarover, ook in de toekomst, advies geven. Ik vind dit een heel belangrijk voorbeeld. De geachte afgevaardigde noemt het beleidsvoornemen negatief, maar ik beoordeel het nog niet zo. In ieder geval raakt het de gehuwde vrouw wat de premiebetaling betreft. Dat is een beleidsvoornemen wat daar thuishoort. Dat valt allemaal onder artikel 2.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Ik ben natuurlijk blij met deze brief. De Staatssecretaris zal niet an-

ders hebben verwacht. Ook in de gezondheidszorg wordt er bezuinigd. In dit geval komt het weer terecht op de rug van de huisvrouw die net een baan had. Hier gaat het typisch om werkende gehuwde vrouwen. Dat was er duidelijk uit te halen. Ik maak mij echter zorgen over de vagere dingen. Daarom heb ik het gehad over vrouweffectrapportage.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Bischoff koppelt opnieuw deze twee zaken, die ik vanochtend juist uit elkaar heb gehaald. Ik hanteer het begrip 'vrouweffectrapportage' op het ogenblik niet, want – ik heb het al gezegd – al heeft mevrouw Bischoff van het standpunt van D'66 uit een invulling daaraan gegeven, ik heb daaraan nog geen concrete invulling gegeven. Wij zullen daarover zo spoedig mogelijk advies vragen om te bezien of het inderdaad een hanteerbaar begrip en instrument zal kunnen zijn. Het begrip 'vrouweffectrapportage' moet los worden gezien van de 'algemene politieke beleidsvoornemens', die effect hebben op een aanzienlijke gevolgen voor de positie van vrouwen.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Bischoff stelt de taak van de oude EK tegenover hetgeen de Regering nu juist heel uitvoerig in de memorie van toelichting en naderhand in de memorie van antwoord heeft gezegd over emancipatiebeleid. De EK heeft geadviseerd, zoals ik vanochtend ook heb gezegd, dat de overheid een emancipatiebeleid moet voeren waarin de gevolgen voor de positie van mannen en vrouwen in de samenleving als geheel worden betrokken. Ik wil daarin geen onderscheid maken. Ik ben blij met de formulering van het emancipatiebeleid in artikel 2.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Er blijven toch een aantal vaagheden over, die ik door de verruiming van artikel 2 had willen weghalen. Ik doel dan op de gezondheidszorgvoorzieningen, de effectrapportages, etc.

Mevrouw Korte-van Hemel (CDA): Mevrouw Bischoff wil uitzonderingen creëren, die wij er niet in willen lezen. Naar mijn mening is het niet de bedoeling van de Regering die accenten en nuances er in te brengen. Wij voelen ook niet voor dergelijke nuances.

Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters: Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Bischoff heeft artikel 8 mede gezien vanuit het functioneren van bijvoorbeeld de Harmonisatieraad, waarover zij

vanochtend heeft gesproken. Het element dat in het amendement wordt genoemd, is dáár inderdaad hard nodig. De Harmonisatieraad heeft niet bij de instelling de zekerheid gekregen dat de bewindslieden verplicht zijn advies te vragen. Integendeel! Er staat niets van een dergelijke verplichting voor bewindslieden in. Ten aanzien van de Raad voor het Jeugdbeleid moesten ook de twee elementen in het wetsontwerp worden gekoppeld. Daar is de coördinerend bewindsman of -vrouw van CRM wel verplicht advies te vragen, de andere bewindslieden zijn daartoe niet verplicht; deze moeten dus informatie verstrekken. Anders kan de Raad, die immers geen adviesaanvragen kan verwachten, te recht zeggen dat hij niet ongevraagd kan adviseren. In het onderhavige wetsontwerp zit de brede verplichting die ontbreekt in de andere wetsontwerpen. De component van verplichte informatieverstrekking die daar nodig is, is in dit geval niet nodig. Het opnemen ervan zou integendeel zelfs verwarrend werken.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Naar mij is gebleken, worden alle op het wetsontwerp voorgestelde amendementen voldoende ondersteund.

Over de artikelen en de daarop voorgestelde amendementen wordt geen beraadslaging gevoerd.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

Artikel 1 van artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Schaapman c.s. (stuk nr. 14) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer dat, bij afwezigheid van de fractie van de Boerenpartij, de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2 wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 3 tot en met 7 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Bischoff van Heemskerck c.s. (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat dit amendement is verworpen met dezelfde stemverhouding als het vorige.

Artikel 8 wordt zonder stemming aangenomen.

Voorzitter

De artikelen 9 tot en met 11 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Krijnen c.s. (stuk nr.12) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV, en D'66 tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 12, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Krijnen c.s. (stuk nr. 12) wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 13 en 14 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen II en III en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV en de PSP geacht wensen te worden tegen het wetsontwerp te hebben gestemd.

De motie-Korte-van Hemel c.s. (16 046, nr. 15) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de CPN, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen**

□

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb gestemd tegen het wetsontwerp, omdat ik van mening ben dat het uittrekken van geld voor een log lichaam als een Emancipatieraad, dat ver van de werkelijkheid van alledag en ver van de basis verwijderd is, een onjuiste aanpak is voor de emancipatie. Alle geld daarvoor moet mijns inziens naar de activiteiten aan de basis gaan. Vergeleken daarmee is het instellen en financieren van een dergelijk lichaam eerder een rem op emancipatie dan een bevordering daarvan. De analogie met mijn standpunt van destijds ten aanzien van de provinciale emancipatiebureaus zal duidelijk zijn.

□

Mevrouw **Schaapman** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft tegen de motie van mevrouw Korte

gestemd, omdat wij deze motie vinden lijken op een inventarisatie van keuzen. Aan zo'n inventarisatie hebben wij geen behoefte. Wij willen aanvragen gericht op beleidsuitvoering. Daarover hebben wij onze eigen ideeën en daarvoor hebben wij onze eigen prioriteiten. Bovendien paste deze motie niet bij de instelling van de Emancipatieraad. Wij komen met onze keuzen, onze prioriteiten, terug bij de begrotingsbehandeling, zoals wij dat altijd al hebben gedaan.

□

Mevrouw **Krijnen** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie had geen behoefte aan deze motie. De Staatssecretaris heeft in haar antwoord reeds vermeld welke adviesaanvragen nog in behandeling zijn bij de Emancipatiecommissie. Tevens is de voorlopige begeleidingscommissie voor emancipatieonderzoek bezig een inventarisatie te maken van de onderzoeken die in de komende periode van belang zijn. Daarbij komt nog dat de in te stellen raad niet in eerste instantie ingericht is om zelf onderzoeken te plegen. Zij heeft immers geen onderzoeksbureau tot haar beschikking. Daarom hebben wij tegen deze motie gestemd.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 15.43 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen

1°. een brief van de Staatssecretaris van Justitie, met de door de directie Vreemdelingenzaken verzamelde en bewerkte gegevens over het tweede kwartaal 1980 (15 649, nr. 35).

De Voorzitter stelt voor, deze brief voor kennisgeving aan te nemen;

2°. de volgende brieven:

een, van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking met het rapport van het zogenaamde Brandt-Symposium;

een, van de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en de Staatssecretaris van Economische Zaken, met het rapport van de Werkgroep distributieplanologisch onderzoek;

een, van de Minister van Verkeer en Waterstaat, met het jaarverslag 1979 van het Staatsvisserijhavenbedrijf;

een, van de Minister van Economische Zaken, met het jaarverslag 1979 van de Rijks Geologische Dienst;

een, van de Minister van Landbouw en Visserij, ten geleide van een staat van toevoegingen aan de begroting 1980 van onbestede gebleven begrotingsbedragen 1979 (als bedoeld in artikel 12 van de Comptabiliteitswet 1976).

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te doen drukken en ze voor kennisgeving aan te nemen; de bijgevoegde stukken liggen op de griffie ter inzage;

3°. de volgende brieven e.a.:

een, van het bestuur van de Stichting Reizigers Openbaar Vervoer, over de aanleg van rijksweg 15;

een, van het gemeentebestuur van Scherpenzeel, over de reorganisatie binnenlands bestuur;

een, van het wijkcomité Binnenstad te Vlissingen, over het voorontwerp bestemmingsplan Eiland;

een aantal, naar aanleiding van de presentatie van Troonrede en Miljoenennota;

een, namens de Kamercentrale Groningen van de VVD, over de milieu-eisen voor het Avebe;

een, van de directie van de technische milieudienst Drechtsteden, met het jaarverslag 1979;

een, van J. Drabbe te Utrecht, over wetswijziging jaarstukken B.V.'s;

een, van de directeur van het Centraal Orgaan voor de economische betrekkingen met het buitenland, met het jaarverslag 1979;

een, van provinciale staten van Friesland, met een motie inzake geluidshinder van de vliegbasis Leeuwarden;

een, van W.K. van Soeren-Van Leeuwen te Schoorl, over de uitkeringen aan schoolverlaters;

een, van F. van Rooij te Veldhoven, over de aanleg van militaire vliegvelden;

een, van W. Moeniralam te Arnhem, over sociale uitkeringen voor ex-koloniënbewoners;

een, van mr. J. H. van Wijk te Haarlem, met betrekking tot het voorstel tot verandering van de Grondwet van de bepaling inzake de verdediging;

een, van de directiesecretaris van het Centraal Planbureau, met de 'Macro-economische Verkenning 1981';

een, van R. B. Paris te Amsterdam, over de geluidsoverlast van reclamevliegtuigen;

een aantal, over het intrekken van de Woonruimteverordening van Amsterdam;

een, van het bestuur van de Scientology Kerk Amsterdam, over het instellen van een onderzoek naar activiteiten van in Nederland optredende 'Sekten';

een, van het gemeentebestuur van Hengelo (O), over het vreemdelingenbeleid;

een, namens o.a. de Algemene Centrale van Overheidspersoneel, over de voorgenomen bezuinigingen op het departement van Onderwijs en Wetenschappen;

een, van het bestuur van het FNV, kring zuid-west-Limburg, over de uitbreiding van het vliegveld Zuid-Limburg;

een, van H. Noordwijk te Maassluis, over berging van het motorschip Coslar;

een aantal, over abortus provocatus;

een, van het gemeentebestuur van Bolsward, over de Leegstandswetten;

een, van gedeputeerde staten van Gelderland, met een motie inzake andere duurzame samenlevingsverbanden en gelijkstelling weduwen en weduwnaars;

een, van het gemeentebestuur van Sint Geertruid, over de herindeling van Zuid-Limburg;

een, van G. W. Voortman te Eefde, over de activiteiten van de Provinciale Gezondheidsdienst voor Dieren in Gelderland;

een, van J. Potter van Loon sr. te Chamby, over het nog steeds ontbreken van een rechtsvorderingsverdrag met Zwitserland;

een, van J. Kardon te Den Bosch, over het woningtoewijzingsbeleid;

een, van het dagelijks bestuur van het Havenschap Delfzijl, ter toezending van een aantal vergaderstukken;

twee, van de algemeen secretaris van de Contactgroep van werkgevers in de metaalindustrie, over respectievelijk persoonlijke aansprakelijkstelling van bestuurders van rechtspersonen en over de Coördinatiewet Sociale Verzekering e.a.;

een, van het bestuur van de Stichting Verenigd Nederlands Filminstituut, over het filmbeleid;

een, van B. J. Merema te Borger, over het probleem van gescheiden mannen;

een, van het hoofd van het WODC van het departement van Justitie, met het rapport 'Projectmatig Rechercheren';

een, van het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor de Landelijke Eigendom, over de Wet Voorkeursrecht Gemeenten;

een, namens de personeelsraad van de TH-Delft, over het concept-AFS 82-85;

een, van het bestuur van de afdeling Venray van de PSP, over de vliegfeesten op de vlieghaven De Peel;

een, van het bestuur van de Stichting Studentenhuisvesting Maastricht, over de voorgestelde wijziging van de Huurwet;

een, van het bestuur van de Stichting Nederlandse Ereschulden, over de eenmalige uitkering aan ex-gevangenen uit de Tweede Wereldoorlog;

een, van de voorzitter van het CDA-Overijssel, over de werkgelegenheid in de textielindustrie;

een, van J. P. J. A. M. Verhagen te Nijmegen, over de huisvesting van bejaarden.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

4°. het academisch proefschrift van P. L. Koopman: 'Besluitvorming in organisaties'.

Dit proefschrift is opgenomen in de bibliotheek der Kamer.

De vragen van de leden Van der Linden, Deetman, Bremen, Van Zeil en G. M. P. Cornelissen luiden:

1
Willen de bewindslieden mededelen, welke oorzaken ten grondslag liggen aan het niet doorgaan van het gesprek op 12 september 1980 tussen het college van Gedeputeerde Staten van Limburg en de Regering inzake de voortgang van de uitvoering van de Perspectievennota Zuid-Limburg?

2
Tot welke datum is dit gesprek uitgesteld?

3
In welke mate zijn tot nu toe de door de Regering gedane toezeggingen nagekomen?¹

¹ Brief van de Regering aan de Kamer inzake standpuntbepaling jaarrapport 1978 dd. 29 november 1979 en de OCV op 3 december 1979.

Noot 4 (zie blz. 83)

De vragen dan het lid Waltmans luiden:

1
Is het u bekend, dat een wethouder van de gemeente Groesbeek vanwege politieke meningsverschillen met de overige leden van het college van burgemeester en wethouders haar ontslag heeft aangeboden en U wegens het gelijktijdig ontslag nemen als raadslid op 27 augustus 1980 haar werkzaamheden als wethouder heeft moeten beëindigen?

2
Is het u bekend, dat de raad op 28 augustus 1980 heeft besloten voorlopig niet in deze vacature te voorzien, maar tevens heeft besloten uiterlijk na afloop van de huidige zittingstermijn weer een derde wethouder te benoemen?

3
Onderschrijft u de mening van de PPR-fractie uit de gemeenteraad van Groesbeek dat de raad weliswaar op grond van artikel 86, tweede lid van de gemeentewet, niet verplicht is meer dan twee wethouders te benoemen, maar dat in dit geval niet sprake is van

een keuze: '2 of 3 wethouders', maar van uitstel van de verkiezing ter vervulling van een opengevallen plaats?

4
Bent u van mening dat, nu de verkiezingen ter vervulling van de opengevallen plaats niet binnen veertien dagen na dat openvallen geschieden, de raad van de gemeente Groesbeek niet voldoet aan het gestelde in artikel 90, eerste lid, van de gemeentewet?

5
Vindt u dat het besluit van die raad dd. 28 augustus 1980 om vooralsnog niet in de vacature te voorzien op grond van artikel 185 van de gemeentewet voor vernietiging in aanmerking komt wegens strijdigheid met artikel 90, eerste lid, van voornoemde wet?